szolgálat

TANÍTS MINKET IMÁDKOZNI

A tartalomból:

Miért olyan nehéz ma imádkozni?

Szemlélődés és tevékenység

Az új magyar zsoltárfordítás érdekében

Az üresedő templomok „teológiája"

Az Úr vacsorája

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

17. 1973 húsvét

TARTALOM

Taníts minket imádkozni! 3

TANULMÁNYOK

Mihályi Gilbert: Miért olyan nehéz ma imádkozni? 5
Balás Dávid: Tevékenység és szemlélődés a korakeresztény hagyományban 10
Walter Spahn: Szemlélődés a mindennapi életben 18
Magyar Erzsébet: Látogatás egy francia trappista kolostorban 25
-r -a: A gyermek és az imádság 28
Farkasfalvy Dénes: Az új magyar zsoltárfordítás érdekében 32
K.F.: Az üresedő templomok „teológiája" 39
Nemeshegyi Péter: Az Úr vacsorája 47

AZ EGYHÁZ SZAVA

VI. Pál pápa levele Kis Sz. Teréz centenáriumára 57
Gyöngyszemek az új papi zsolozsmából 59
Isten a mi lelkünk jegyese (Pázmány Péter) 62
A betegek kenete és lelkipásztori gondozása (Nagy Ferenc) 63

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

Keresztút a Szentatyával (M.E.) 67
Schütz Antal (1880-1953) (Tomek Vince) 68
Magánkinyilatkoztatások, jelenések, üzenetek (Franz Dander) 70
Orosz András jegyzeteiből és leveleiből 74
A pap imája a rábízottakért 77

Evangélikus imakönyvekben tallózva 78
Jézus elfátyolozott arca (M.E.) 79
P. Csávossy Elemér a szociális kérdésről 81
Indiai beszámoló (Pushpa nővér) 83

KÖNYVSZEMLE

Az új magyar hittankönyvek (Cs.B.) 86
Ravier: La Mystique et les mystiques (Szabó F.) 87
Basset: Let' s start praying again (N.K.) 89
Tilmann: Die Führung zur Meditation (-r -a) 91
Sudbrack: Meditation: Theorie und Praxis (Békési I.) 92
Szabó Ferenc: Henri de Lubac (Nagy F.) 93
Mindennapi kenyér (Magyar E.) 94
Lelotte: Beszélgetés a Mesterrel (Ö.M.) 95
Trobisch: Heiraten oder nicht? (Török J.) 95

HALOTTAINK 97

Dudás Miklós OSBM hajdúdorogi megyéspüspök 98
Kovács Sándor ny. szombathelyi megyéspüspök 100
id. és ifj. Véghseő Dániel (Véghseő Dániel) 101
Maródi Árpád OSB (J.M.) 103
Csávossy Elemér SJ (Lelkigyermekei) 103
Biró Imre piarista (Nagy Miklós) 105
Fráter Gyula (R.) 106
Nagy Sándor (M.L.) 106
Szabó L. Aurél iskolatestvér (Nagy I. Kolos) 107
Horváth Jordán OP (P. Bonaventura) 107

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, Eisenstadt, Österreich.

TANÍTS MINKET IMÁDKOZNI!

„Imádkozunk-e manapság? Észrevesszük-e, milyen jelentősége van az imádságnak életünkben? Érezzük-e az imádság kötelezettségét? az imádság szükségét? a vigaszát? a gondolkodás és a cselekvés keretében betöltött szerepét? Milyen spontán érzések kísérik imádságunk perceit? a sietség, az unalom? a bizalom, a bensőségesség, az erkölcsi erő? Talán még a misztérium megérzése is? Sötétség vagy világosság? És megvan-e benne a szeretet is?" A kérdéseknek ez a zuhataga, amellyel a pápa nemrég (1973.febr.14.) az imádságról szóló katekézisét bevezette, jól érzékelteti, mennyi a nehézség, a probléma a lelkekben ma az imával kapcsolatban. Körkérdések, megnyilatkozások, az imádságról egyremásra megjelenő könyvek, új utakat kereső imakönyvek: mindmegannyi igazolása a mai ember nem-csillapuló igényének, hogy dialógust folytasson Istennel. De azt is mutatják, hogy az „új bor" új tömlőket kíván: vajúdó korunkban az Istennel való érintkezés formái is szükségképpen alakulnak.

„Kiviszem a pusztába, hogy a szívéhez szóljak" (Óz 2,14). „Amikor imádkozol, menj be szobádba, zárd be az ajtódat, imádkozzál a rejtekben Atyádhoz" (Mt 6,6). Az Úr szava a prófétánál és az evangéliumban is ugyanazt hangsúlyozza: a belső csendet, amely nélkülözhetetlen, hogy Istenhez szóljunk és meghalljuk az ő szavát, és ennek előfeltételét: egy bizonyos elszakadást a világtól, vagy pontosabban önmagunktól. Aki minden idegszálával e világban van otthon, aki bármit a világon előbbrevalónak tart az Istennel való találkozásnál, abban kiapad az élővizek forrása. Az imádság krízise lényegében a hit krízise.

Ez azonban „kemény beszéd" a mai embernek, akinek nagy kísértése, hogy a maga képére formálja Istenét, ahelyett, hogy ő alakulna hozzá. Nincs kedve, és főleg nincs türelme a „pusztába" menni és ott kivárni az Úr látogatásának idejét. Elveszettnek érzi azt az időt, amelyet Istennel tölt. Túlfinomult civilizációjának teljes fegyverzetével veszi körül magát Isten előtt is, és hol az esztétikumot, hol az egzotikumot, hol az okoskodást, hol meg a közös eszmecserét téveszti össze az imádsággal.

Az imával foglalkozó mostani számunkban senki se keressen „recepteket", automatikusan eredményre vezető fogásokat. Még csak részletekbe menő útmutatásokat sem. Hiszen mindenki csak sajátmaga lel-

het a személyes Istennel való személyes viszonyának kulcsára. Inkább azzal próbálkoztunk, hogy felragyogtassuk olvasóink előtt annak az Istennek az arcát, aki ennek a viszonynak kezdeményezője is, kialakítója is, egyéni és közösségi betetőzője is, és rámutassunk az Ő felénk való közeledésének nagy útjaira. Mert „azt sem tudjuk, hogyan kell helyesen imádkozni. A Lélek azonban maga jár közben értünk, szavakba nem önthető sóhajtozásokkal" (Róm 8,26-27).

Mihályi Gilbert *bevezető cikke ezekre a nehézségekre és erre a kivezető útra mutat rá. Ezután három cikkünk a* szemlélődés *nagy alapvető gondolatkörével foglalkozik, azzal a „csudálkozással" (Pázmány), amely az Istenben való tiszta elpihenés művészete, és ennek a tevékenységhez való viszonyával.* Balás Dávid *a korakeresztény hagyomány alapján,* Walter Spahn *ossingeni (Svájc) ev. lelkésznek a taizéi közlönyben megjelent írása a mai ember helyzetéből és vágyaiból kiindulva mutat rá néhány alapvető elvre; végül* Magyar Erzsébet *élménybeszámolója e művészet gyakorlói közé vezet. — Másik nagy témakörünk közösségi imaéletünk szívével, s egyben Isten közelségének legnagyobb tényével: a* liturgiával *kapcsolatos.* Farkasfalvy Dénes *cikkének az új breviáriummal szükségessé vált új zsoltárfordítás kérdése ad különös időszerűséget;* K.F. *tanulmánya Isten népe felől nézve ad szempontokat, vagy inkább indításokat az „üresedő templomok teológiájá"-hoz,* Nemeshegyi Péter *szentírási elmélkedése pedig magát az Eucharisztiát veszi tárgyául. Végül* -r -a *a gyermek imádságra nevelésének néhány mai törekvéséről ad hasznos tájékoztatást. Többi rovatunkban pedig gyakorlati példákat hozunk az Istennel való bensőséges társalgás megnyilatkozásaiból.*

A szám címe talán már fölidézte bennünk az idei ökumenikus imanyolcad jelmondatát. Igen: világunk minden égető problémájában újra meg újra rá kell eszmélnünk a szentpáli bölcsességre, hogy „nem azon múlik, aki akar vagy törtet, hanem a könyörülő Istenen" (Róm 9,16). Nemcsak az egységkeresés, hanem a zsinat utáni egyházmegyei és nemzeti zsinatok, a rengeteg kongresszus és tapasztalatcsere, szóval az egész megújulást kereső, a földön vándorként élő Egyház rádöbbent, hogy nem a megbeszélések halmozása, a szervezés ügyessége, hanem csak az önző önmaguktól elszakadt, az Isten erejét és lelkét kereső, imádkozó emberek tudják igazán megvalósítani Isten szándékait. Az ilyenek tudják igazán szívükön és szívükben hordani minden testvér minden szükségét, és ők tudnak igazán megfelelni is nekik, mert az irgalmas Istentől tanulják meg ennek tudományát. Az új idők tágszívű közösségi embere csak az imádság nagy iskolájában érik be.

„Mi is itt vagyunk és imádkozunk értetek" (2Makk 1,6).

TANULMÁNYOK

Mihályi Gilbert

MIÉRT OLYAN NEHÉZ MA IMÁDKOZNI?

A vallási életnek manapság egyik legáltalánosabb problémája az imádság. A lelkipásztor sokszor hallhatja őszintén megnyilatkozó híveitől azt a panaszt, hogy nem tudnak úgy imádkozni, mint régen. De a papi ember is sokszor rajtakapja önmagát azon, hogy az imádság nehézzé vált számára. Itt természetesen nem az ún. „lelki szárazság"-ról van szó, ami néha-néha meglepi a hivőt és rendellenességet okoz lelkiéletében, hanem az állandóan visszatérő és huzamos ima-krízisről, a szinte szokássá váló nem-imádkozásról. Mivel az imaélet a keresztény lét szerves része, a lelkiélettel törődő hivőnek szembe kell néznie ezzel a problémával. Ehhez a vizsgálódáshoz szeretne hozzájárulni az alábbi írás.

AZ IMA VÁLSÁGÁNAK OKAI

Az ima-probléma kivizsgálásában a legelső lépés okkereső. Mi okozza ezt a krízist? — Alapvetően természetesen: a hit válsága.

1. Legelsősorban a KORSZELLEMet kell megemlítenünk, ami a SZEKULARIZMUSban foglalható össze. Nem vadonatúj világnézet, de manapság lép fel magabiztosan a hitelesség igényével. A „nagykorúvá" lett modern ember szerint semmi szükség a világ és élet külön magyarázatára, azaz vallásos vagy metafizikai megokolására, mert az önálló, benső valóságában hordozza életét és magyarázatát. A technika óriási haladásában igazolva látják álláspontjukat. Ebben az önmagának elégként felfogott világban a hagyományos istenfogalom tarthatatlanná vált, és ez egyesek szemében magának Istennek kiküszöbölésével egyenlő. S ha egyszer Istennek még a léte sem illik bele világnézetébe, akkor bizony az ima teljesen elveszti értelmét és jogosságát. A hivőt, mint korának gyermekét, szintén meg-megérinti az evilágiság szelleme, s ennek következménye meglátszik imaéletén. Ami előbb magától értetődő volt, az egyre nehezebbé válik és lassan fölöslegesnek tűnik.

2. A következő az AKTIVIZMUS, a TEVÉKENYSÉG LÁZA, ami manapság sok mindenkit elfog. Sok pap is úgy érzi, hogy elengedhetetlen politikai akciókban, részt kell vennie, vagy éppen vezető szerepet kell vinnie tüntetésekben, ott kell lennie minden társadalmi rendezvényen, élen kell járnia nép-

jóléti feladatokban és mozgalmakban, s ha mindehhez hozzávesszük még a nap hivatásbeli feladatait, akkor tudjuk, miért hallható annyi lelkipásztortól: „Annyira elfoglalt vagyok, hogy nem jut idő imára." Sokan a tevékenységben látják az életszentség útját. Ezek előszeretettel hivatkoznak Máté 25. fejezetére, ahol Krisztus azonosítja magát az embertárssal, és a neki tett jó alapján osztja az ítéletet. Ez a cselekvésre való beállítottság természetesen nemcsak a modern papi embert érinti meg, de igen sok világi hivő elfogadta világnézetül. Az eredmény látszik, és ezért az számít. Kézzelfogható eredményt kell ma mindenhol felmutatni, így szerintük a vallási életben is, és ezért az „elvont" ima többé nem elégíti ki őket. Így az ima egyre nehezebbé válik, mert elvesztette jelentését, és lassan el is marad.

3. Az ima válságának egy másik tényezője a MODERN LITURGIKUS FEJLŐDÉS. Nem önmagában ugyan, hanem a hivők egy részének reakciója következtében. Míg ugyanis régen szinte teljesen hiányzott a szentmise és a szentségek ünneplésének közösségi valósága, és így a hívek magánájtatosság végzésére voltak kényszerítve a szentmise alatt is, addig most ténylegesen élvezik a liturgiát mint Isten Népének cselekményét és annyira mennek, hogy most meg nem látják többé értelmét a privát imának. „Ott úgyis imádkozunk", mondják, „s a közös ima az igazi" — teszik hozzá. „Mit is adhatna ehhez az egyéni ima?" Nem csoda hát, ha azt szépen el is hagyják, és az imaélet sorvad.

4. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, amit HAGYOMÁNYOS, SZOCIOLÓGIAI KERESZTÉNYSÉGnek hívunk. Ez azt jelenti, hogy sokan vannak megkeresztelve, de ténylegesen kevesen alakították ki öntudatos, egyéni hitet és kötelezték el magukat személyesen Krisztusnak, a Megfeszített és Feltámadott Úrnak. Ez a kereszténység a szülői ház öröksége, a körülvevő társadalmi szokások — a vallás egy közülük — majmolása és lélektelen követése. Mihelyt ez a máz bármi okból lepattog, a szokásokban és külső szertartásokban kimerülő vallásosság is megszűnik. Nem csoda, ha legelső áldozata az imaélet.

5. AZ ELÉGTELEN IMA-ISMERET ÉS GYAKORLAT szintén megemlítendő. Igen sok keresztény számára az ima csak kérő ima. Úgy képzelik el, mint valami sürgönyvonalat Isten és ember közt, amit akkor használnak, amikor emberi tehetetlenségüket érzik, avagy végszükségben szenvednek. Ekkor azután el is várják, hogy az Úristen, vagy a kedvelt Szent mindig készen legyen a segítésre, elvégre imádkoztak, s így már csak azokon múlik, hogy tegyenek valamit. Egy sokgyermekes anya, akinek aránylag fiatal férje súlyos betegen feküdt a kórházban, nagykilencedet tartott, s amikor befejezték, besietett a plébániára panaszt emelni, mert nem történt semmi javulás férje állapotában. Éppen én voltam a napos a Long Island-i plébánián, amikor összes gyermekeivel megjelent és megállapította: „Úgylátszik az imának sincs ereje." Mi sem természetesebb, mint hogy az ilyen éretlen, mágikus ima-szemléletben, mihelyt az első vagy második csalódás felmerül, vége a

bizalomnak és az ima vonzásának is. S ha még ebből a fajta imából is kiábrándulnak, mi egyéb marad?

6. Mint problémaokozó számbajön az imánál a JOGI GONDOLKODÁS, a TÖRVÉNYSZABTA VALLÁSOSSÁG is. Túl sokáig szabályozták a vallási életet parancsokban körülírt kötelezettségek, s így a hivő élet minőségének elbírálása is főleg e jogi előírásoknak való külső, fizikai engedelmességen alapult. Régebben egyszer vonaton utazva találkoztam egy breviáriumába beletemetkező paptárssal. „Mit csinál?" — kérdeztem. „Eleget teszek az előírásnak" — felelte. Őszintesége elárulta, hogy azért végezte az imát, mert parancs. — Első szentmisém napján annyi minden összejött, hogy csak este 11 óra után került sor az „Aperi"-re. Annak a gépiesen és erőltetve végzett imának tapasztalata velem maradt egész papi életemen át. — De a legtöbb hivő is merő parancs-alapon értelmezte ima-kötelezettségét, ezért vádolta magát a gyónásban: „Elmulasztottam kétszer az asztali áldást", vagy: „elfelejtettem háromszor este imádkozni". Most azonban, hogy a legalista mentalitás változik és maga az Egyház is sokat változtat a merőben parancsszóra épített vallásosságon (gondoljunk pl. a böjt és a pénteki hústilalom esetére), sok hivő a másik végletbe esik és úgy gondolkodik: ha valami nem parancs, akkor az nem is lehet valami nagyon fontos. „Az Egyház könnyűvé tette a vallást" — panaszolják, és igen sokan úgy okoskodnak, hogy ebben a „könnyű"-vé tett hitéletben az Egyház az imára sem ad már sokat. Így maguk se nagyon törődnek többé vele.

7. A II. vatikáni zsinatot követő korunkat a TEOLÓGIAI GONDOLKODÁS különleges FELÉLÉNKÜLÉSE és a MODERN HÍRKÖZLŐ ESZKÖZÖK KIFEJLŐDÉSE jellemzi. A teológia felvirágzása szinte soha nem látott termékenységgel szüli nézeteit, hipotéziseit és elméleteit, a hírközlő eszközök pedig előszeretettel teszik ezeket mindenkinek minden további nélkül hozzáférhetővé. Az egyszerű hivő, de még a tanult, de teológiailag iskolázatlan keresztény sem volt erre felkészülve, és így a teológiai spekuláció özöne feldúlta eddigi vallási nyugalmukat, aláásta biztonságérzetüket, és egészen összezavarodva arra a meggyőződésre jutottak, hogy immár „semmi sem biztos". Ez mély csalódást okozott nekik, hiszen azt hitték, hogy az Egyháznak mindenre van biztos és végleges válasza. Ez a kiábrándulás bénítólag hat lelkiéletükre, és mi sem természetesebb, mint hogy elsősorban az imaélet fásul el.

KIÚT AZ IMA VÁLSÁGÁBÓL

Bár az okok listáját még lehetne bővíteni, ideje föltenni a kérdést: mi a kiút ebből a válságból? Hogy a megoldás útjára rátaláljunk, elengedhetetlen az imádság alap-valóságához visszatérni. Ez pedig az ima teológiáját feltételezi. Anélkül, hogy ennek tárgyalásába bocsátkoznánk, a következőket mégis megjegyezzük:

Bibliai és teológiai értelemben az ima maga a KRISZTUS-MISZTÉRIUM. Szent Pál hangsúlyozza, hogy Krisztus az emberiség egyetlen Közvetítője (Zsid 9,16), a mennyei szentély leiturgosza (8,2; 8,6), Aki állandóan közbenjár, azaz imádkozik értünk (9,24).

De Krisztus nemcsak az Imádkozó, hanem maga az Imádság. Szent János Isten trónjánál látja a Bárányt „mintegy megölve" (Jel 5,6), vagyis Jézus megdicsőült testén viseli áldozatos szeretetének sebeit, és így a Megfeszített és Feltámadott Üdvözítő húsvéti tettében imádkozva és egyben mint imádság áll örökre Atyja előtt. Jézus engedelmes Fiúként egész élete folyamán keresve kereste, hogyan símulhat Atyja szent akaratához. Bár megremegett: „múljék el tőlem e pohár", mégis a legteljesebben, gyermekien alávetette magát Atyjának: „mindazonáltal ne az én, hanem a Te akaratod legyen meg" (Lk 22,42). Teljesen elégve ettől a vágytól, húsvéti tettében igen-t és végleges Amen-t mondott szerető Atyjának. Erre hivatkozik főpapi imájában közvetlenül szenvedése előtt: „A művet, amelyet rámbíztál, véghezvittem. Én megdicsőítettelek Téged a földön" (Jn 17,4). És éppen ebben az Atyát dicsőítő állapotban áll Jézus, mint imádkozó és Imádság, Atyja trónjánál mindörökre. Ezért buzdít Szent Pál: „Mutassuk be Általa Istennek szüntelenül a dícséret áldozatát, nevének ajkunkon fakadó magasztalását" (Zsid 13,15). Ugyanő ismételten hangsúlyozza, hogy „Általa hangzik fel ajkunkon az Amen Isten dicsőségére" (2Kor 1,20).

Mindebből a következő gyakorlati következtetéseket vonhatjuk le:

1. Krisztus az Imádkozó és egyben maga az Imádság. Ő a mi imádságunk. Mi, az ő hívei tehát Benne és Vele imádkozunk: „A mi Urunk Jézus Krisztus által".

2. Aki imádkozik, az Krisztusban szemléli az Atyát, Vele együtt szólítja „Mi Atyánk"-nak, és gyermeki ráhagyatkozással, engedelmes hűséggel válaszol igen-t üdvözítő szeretete hívására. Ez különféle módon gyakorolható. A legtöbb hívő főleg szóbeli imát végez. Ez emberlétünk egyik sajátsága. Krisztus Urunk azonban óv a szószaporítástól: „Amikor imádkoztok, ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok. Azt gondolják ugyanis, hogy sok beszédükért nyernek meghallgatást. Ne utánozzátok őket" (Mt 5,7-8).

3. Az ima a „tanítvány" egyik lényegi tartozéka és ismertetőjele. A keresztény élet imádságos élet. Elhagyni vagy feladni az imaéletet nem a Krisztus-tanítványság bizonysága.

4. Következőleg az imádság nem valami „kötelesség", amit paranccsal lehet vagy kell biztosítani. Ha valakit csak így lehet rávenni imára, abban nincs köszönet. A szentpáli értelemben szabad keresztény embernek nincs szüksége parancsra, hogy imádkozzék. Az ima a Krisztus-hivő lelki igénye.

5. Keresztény létünk gyökere, a hit Istenhez kapcsol, éspedig olyan bensőségesen, hogy a kinyilatkoztatás istengyermekségről beszél. A hivő élet tulajdonképpen ennek a szeretetkapcsolatnak elmélyítésében és fejlesztésében áll. Ha öntudatos ez a hit, akkor nem juthat egykönnyen zátonyra, hiszen

az aggály és a kétely arra ösztönzi a hit vándorát, hogy alázattal jobban elmerüljön hitének értelmezésében és megélésében. Vagyis a hitélet, ahogy Szent Pál oly sokszor hangsúlyozza, „élet Krisztusban", viszont Jézusban és Jézussal lenni tulajdonképpen maga az imádkozás. Ebben az értelemben a „szüntelenül imádkozzatok" (1Tessz 5,17) nemcsak alapvető kötelezettsége a hivőnek, hanem lehetősége is.

6. A hagyományos és szociológiai keresztény a hivő karikatúrája. Kereszténynek ui. nem születik valaki, hanem azzá lesz. Az isteni hívásra mondott szabad és személyes igen-nel lehet csak valaki krisztushivő. Az otthonnak, iskolának és a templomnak karöltve kell dolgoznia, hogy a megkeresztelt öntudatosan ratifikálja Krisztushoz tartozását, s mint „új ember" tudja élni a keresztségi metanoiát, hogy Krisztussal való életkapcsolata a szőlőtő és szőlővessző mintájára (Jn 15) egyre jobban mélyüljön. Ennek a szeretet-kapcsolatnak öntudatos élése az imaélet.

7. Isten Népe imára van kötelezve mind egyéni, mind pedig közösségi vonatkozásában. Egyiket nem szabad kijátszani a másik ellen. A régi egyoldalúságból nem eshetünk újabb egyoldalúságba. Mind a kettő fontos. Ezt a Zsinat liturgikus konstitúciója is hangsúlyozza. Ezért a közösségi ima nem ment fel az egyéni imaélet alól, sőt a liturgia annál termékenyebb, minél inkább imádságos egyének a tagjai. Tömeglélektani tény, hogy az istentiszteleti közösség lelkesítő és ösztönző hatással van a résztvevőkre, de az nincs igazolva, hogy aki egyéni életében nem szokott imádsághoz, azt a közösség benső és tartós imaéletre tudja hangolni. Csakis az egyén és a közösség kölcsönös egymásra hatásától lehet várni a hitélet és következőleg az imaélet megújulását és elmélyülését.

8. Jézus élete maga a tevékenység és egyben maga az imádság. Tehát a kettő nem zárja ki egymást, nem ellentétes érték, hanem egybetartozó, egymást kiegészítő valóság. Ezért a krisztushivő nem állíthat fel köztük vagy-vagy-os kizárólagosságot. A tevékenységnek az imaélet bontja ki teljes dimenzióját és kölcsönöz neki húsvéti erőt, míg az imaélet a teremtés hűséges és odaadó szolgálatában éri el emberi termékenységét.

9. A józan és jogosult evilágiság helyesen irányítja rá az embert evilági kötelességeire. De a modern ember minden szekularista elbizakodottság ellenére érzi, hogy kínzó problémái nem oldódtak meg és az ember nagykorúsága semmiesetre sem jelenthet abszolút autonómiát, hiszen saját emberi létének misztériuma előtt végesnek és tehetetlennek bizonyul. Bár a primitív istenkép tényleg elégtelen, ez nem jogosít fel Isten halotti levelének kiállítására, hanem sarkall a vallásos elmaradottságunkból való kiemelkedésre és Isten elérésére, Aki tényleg távol van és transzcendens, de egyben mégis közel van, velünk van itt és most, ahogy Szent Pál mondja: „Benne élünk, mozgunk és vagyunk" (Csel 17,28). Ennek a láthatatlan Istennek Jézus Krisztus a „képmása" (Kol 1,15), olyan értelemben, hogy elmondhatta: „Aki engem lát, látja az Atyát" (Jn 14,9). Ehhez a Jézushoz fordul a modern

technológia embere is a szíve mélyébe oltott égő vággyal, mint a Nap fia (1Tessz 5,5), napraforgóként, és Benne keresi létének értelmét, Feléje indul, Öt karolja át Szent Ágostonnal: „Magadnak teremtettél, Uram, s nyugtalan a szívünk addig, míg Benned meg nem nyugszik." Istennek ez az átkarolása Krisztusban már alapvetően imádkozás.

10. A kérő ima teljesen jogosult, hiszen maga Krisztus Urunk biztat: „Kérjetek és adatik nektek" (Mk 11,24), és keresztény gyakorlat volt a legősibb idők óta. Nem szabad azonban feledni, amit Krisztus a lelkünkre köt: „Ne törődjetek azzal, hogy mit esztek és mit isztok . . . hanem keressétek először Isten Országát és a többi hozzáadatik nektek" (Mt 6,31.33). Amikor pl. egészségért imádkozunk, nem az történik, hogy az Úristen minduntalan csodásan belenyúl az élet menetébe és egyszerűen helyreállítja az egészséget, hanem az, hogy az imádkozó egyrészt okosan használ természetes segítséget, másrészt képessé válik életének ebben a helyzetében is igent mondani Isten szent akaratára. A kérő imával tehát nem Isten változik meg, hanem az imádkozó, éspedig úgy, hogy hozzáigazodik Isten Országának követelményeihez.

11. Bármennyire is zavart kelt sok hivőben a zsinatot követő korszak „zűrzavara", amelyet egyesek túloznak, mások meg lekicsinyelnek, nincsen jogunk pesszimizmusra, mert a sok kilengés mellett igen sok üdvös dolog is történik az Egyházban. És amikor a jóga- és zenkultusz annyira divatba jött, a karizmatikus mozgalomban — legyen az bármennyire is kiforratlan és egyoldalú — a lélek igénye annyira feltör, és annyian keresik a guru-t, a szent embert, „lelkivezetésre", igazán nem mondhatjuk, hogy a Lélek alszik. A Lélek napjainkban is velünk van, s az ima-válság csak hasznunkra lehet, ha eddigi fogyatékosságaink kiküszöbölésére, a hitünkben való elmélyedésre és megszilárdulásra ösztönöz.

Balás Dávid

TEVÉKENYSÉG ÉS SZEMLÉLŐDÉS A KORAKERESZTÉNY HAGYOMÁNYBAN

A „tevékeny" és „szemlélődő" élet (vita activa — vita contemplativa) megkülönböztetése sokak számára a szerzetesrendek világos osztályozásának alapelve. Eszerint pl. a monasztikus rendek apostolkodásában meg nem engedhető visszaélést, vagy legjobb esetben megtűrhető kivételt látnak.[1] Ebben az összefüggésben gyakori az egyházatyákra való hivatkozás, akik — mint sokan tudni vélik — Jézusnak a betániai nővérekhez intézett szavait (Lk 10,41) értelmezve egyöntetűen tanították a szemlélődő élet elsőbbségét. De ha egyesek talán e felfogás megerősítését várják sorainktól, valószínűleg még többen gyanakvással vagy ellenszenvvel tekintenek a címre. Hiszen a „szemlélődés" elsőbbségének tétele a görög filozófia hagyatéka, az egyházatyák — mint ismét sokan tudni vélik — onnan vették át kritikátlanul. Tanításuk tehát e téren

— mint (e nézet szerint) annyi máson — a kereszténység elgörögösítésének, „hellenizációjának" egyik példája,[2] a ma feladata pedig az, hogy a folyamat gyökeres visszafordításán („de-hellenizáció")[3] belül a szemlélődés téves túlértékelésén is egyszersmindenkorra túltegyük magunkat.

A valóság legtöbbször sokkal mélyebb és sokrétűbb, mint a divatos jelszavak. Ez igaz ebben a kérdésben is. Az alábbi sorok csak rövid izelítőt szeretnének adni a meglátások és tapasztalatok gazdagságáról, amit a korakeresztény hagyomány a szemlélődés és tevékenység témájáról tartalmaz, abban a reményben, hogy ebből a gazdag hagyományból a ma kereszténye is tanulhat.

Szemlélődés és tevékenység a görög filozófiában

A „szemlélődő" és „tevékeny" élet megkülönböztetése csakugyan a görög filozófiából ered.[4] Hogy a theória és praxisz, „biosz theórétikosz" és „praktikosz" filozófiai szakkifejezések eredeti értelmét megértsük, szem előtt kell tartanunk Platón alapvető megkülönböztetését az „értelmi" és „érzéki" valóság (noétosz — aiszthétosz, intelligibilis — sensibilis) között. Az igazi valóság az ún. ideák, vagyis eszmei lényegek világa, az érzéki világ ennek csak tökéletlen, változó mása. E metafizikai világképnek természetesen megfelel egy filozófiai antropológia is: az ember lényege az értelmes lélek, amelynek igazi hazája az értelmi világ: onnan bukott alá és oda kell visszatérnie, hogy az igazi valóságot szemlélhesse. Arisztotelész Istene „az első mozdulatlan mozgató", mint tiszta lényegi forma azonos sajátmaga megismerésével, és az ember tökéletessége és boldogsága ennek a legtökéletesebb életformának a lehetőség szerinti utánzásában áll. Nikomachoszi Etikájában világos rendszert és értékrendet állít fel: a legelterjedtebb, de legalacsonyabb életforma az élvező élet (biosz apolausztikosz), ami igazában csak megvetésre érdemes; már pozitív értékű a „politikai élet" (biosz politikosz) legmagasabb pedig a szemlélődő (biosz theórétikosz). Mivel számára a „praxisz" a sajátosan emberi tevékenység („praktikus tudomány" nála az etika és elsősorban a politika), a két utóbbi életforma megfelel a tevékeny — szemlélődő fogalompárnak. A platóni irányzatnak a közép- és újplatonizmusban történt újjáélesztése és továbbfejlesztése természetesen még nyomatékosabban állította az örök valóságok szemlélésének felsőbbrendűségét.

Téves lenne azonban mindebből arra következtetnünk, hogy a görög filozófiai hagyomány egyszerűen az elméleti tudományban látta az emberi tökéletességet, és ennek egyoldalú ápolásában a tökéletes életformát. A „theória" még Arisztotelész számára sem pusztán elméleti tudomány, hanem bizonyos értelemben az isteni megismerésmódban és életben való részesedés is. Platón szemlélődése méginkább intuitív, „misztikus" vízió is, és a későbbi platonizmusban ez a felfogás sokszor még erősebb. Azt sem lehet mondani, hogy a görög filozófiai hagyomány a tevékeny életben csak alsóbbrendű életformát látott, amelyet a tökéletes ember egyszerűen maga mögött hagy. Platón filo-

zófusa visszatér az érzéki világ „barlangjába", hogy egykori fogolytársainak is tudomására hozza egy felsőbb, igazi valóság létezését, és az ideális államban a filozófusok uralkodnak, ill. az uralkodók filozófusok. Arisztotelész konkrét eszménye is az, aki a szemlélődést és a politikai tevékenységet életében összhangba hozza, bár természetesen a szemlélődés elsőbbségének fenntartásával. A későbbi görög filozófia teljes képéhez pedig a túlzó platonizmus mellett hozzátartoznak azok a filozófiai irányzatok is, amelyek az ember legmagasabb hivatását nem a szemlélődésben látták: így az epikureizmus, amely az emberi boldogságot a (mérsékelt) élvezetben és a sztoicizmus, amely a tökéletességet az erényes életben kereste.

Nem kétes, hogy a görög filozófia túlzásai és egyoldalúságai újra meg újra felbukkannak a „szemlélődő" és „tevékeny" élet fogalmainak keresztény használatában is. A szemlélődő élet leírása és különösen az elsőbbsége érdekében felhozott érvek sokszor inkább alapulnak Arisztotelészen vagy az újplatonizmuson, mint keresztény teológiai elveken.[5] Mindennek azonban nem lenne szabad elhomályosítania két fontos tényt, — és ezekről gyakran megfeledkeznek a „görög jellegtől való megfosztás" szóvivői. Az egyik az, hogy a görög filozófiai hagyomány, minden túlzása és egyoldalúsága mellett is, nem tévedések gyűjteménye, hanem az emberiség igazságkeresésének megrendítő és sokszor maradandó értékű példája. Attól, hogy egy fogalom vagy nézet görög eredetű, még nagyon is értékes és igaz lehet. És még a tévedések esetében is sokszor ugyanaz a filozófiai hagyomány tartalmazza a tévedés helyesbítéséhez szükséges elveket vagy kiegészítő szempontokat is. A másik, a mi témánk szempontjából még fontosabb tény az, hogy a keresztény hagyomány nem vette át szolgamódon a görög filozófia témáit, még kevésbé tanait. A legtöbb esetben még olyankor is, amikor a szavak ugyanazok, a fogalmak eltolódnak és átalakulnak, és még a látszólag teljes egészükben átvett tételek is új értelmet kapnak egy új látókörön, egy új világnézet összefüggésein belül. A görög filozófiának ez a keresztény átalakítása pedig nemcsak a középkor nagy gondolkodóinak műve, hanem lényegében már a korakeresztény teológiában, az egyházatyák írásaiban is megvalósul.[6]

Lukács 10,38-42 patrisztikus értelmezése

Mint említettük, gyakran hivatkoznak felületesen e perikópa patrisztikus értelmezésére. Ezért hasznos lesz itt egy rövid tekintetet vetni arra, hogyan is értelmezték valóban az egyházatyák Jézusnak Mártához intézett szavait.[7] Az újabb kutatások egyik eredménye éppen az, hogy kimutatták, mennyivel változatosabb és sokrétűbb az atyák exegézise erről a szövegről, mint a régebbi irodalom feltételezte.

Az atyák egy fontos csoportja a perikópa eredeti, szószerinti tanítását igyekszik megragadni és hallgatóik ill. olvasóik életére alkalmazni. A szöveg eredeti hangsúlyozásához talán leghűségesebb Aranyszájú Sz. János értelmezése: Krisztus nem Márta buzgóságát rosszallta, hanem arra figyelmeztet,

hogy abban az órában (kairosz), mikor Isten szava szól hozzánk, a földi gondokban való aggodalmaskodásnak nem szabad elvonni az üdvözítő tanítástól. Hasonló irányban mozog Alexandriai Sz. Cirill magyarázata, aki elsősorban a keresztény vendéglátás törvényét látja a szövegben: a lelkiekben való kölcsönös gazdagítás fontosabb, mint a testi szolgálat. Cirill előtt már Nagy Sz. Vazul és Evagriosz Pontikosz ugyanezt a tanulságot vonta le, de kifejezetten a monachusok vendéglátására vonatkoztatva. Még előbb Alexandriai Kelemennél és a szír Sz. Efrémnél találkozunk legalábbis hasonló elemekkel a perikópa értelmezésében.

A patrisztikus exegézis egy másik főiránya nem kevésbé változatos; mégis egységesíti az, hogy Mártában és Máriában két különböző tökéletességű embercsoport vagy életforma típusát látja. Az első példa erre Alexandriai Kelemen; szerinte Márta a zsinagóga, Mária az Egyház képviselője. De részletesebben Origenész fejti ki elsőnek ezt az értelmezést, és egyúttal ő az első, aki párhuzamot von Márta és Mária, meg a „praxisz" és „theória" viszonya között. Meg kell azonban jegyezni, hogy ez nála csak több analóg értelmezéspár egyike: Márta testileg fogadta be Isten szavát (a Logoszt), Mária lelkileg (pneumatikosz) hallgatta; Márta a zsinagógát jelenti, Mária az Egyházat; Márta azokat a zsidóságból megtért keresztényeket jelképezi, akik még mindig ragaszkodnak a törvények zsidó megtartásához, Mária azokat, akik csak lelki (spirituális) értelemben zsidók. Origenész alapvető tanítása, amire a különböző változatok irányulnak, a tökéletlen és a tökéletes (pneumatikus, gonosztikus) keresztények megkülönböztetése.

Figyelemreméltó és bizonyos fokig meglepő, hogy a IV. századi görög egyházatyáknál nem tér vissza Origenész értelmezése: Nagy Sz. Vazul (aki jól ismerte műveit) és Evagriosz Pontikosz (aki sokban folytatta, sőt túlzásba vitte irányzatát) másképp magyarázza a perikópát; több más egyházatyánál (pl. Nazianzi és Nisszai Sz. Gergelynél) nem találunk róla kommentárt. Origenész magyarázatával bizonyos fokig rokon Sz. Jeromosé (Márta a világi, Mária a szerzetesélet típusa) és Ankűrai Sz. Nílusé (Márta: szerzetesélet a városban a város veszélyeivel, Mária: szerzetesélet a sivatagban). Igen nagy szerepe van ezzel szemben Lukács szövegének és tipológikus értelmezésének az ún. „messzaliánusok" („imádkozók") mozgalmával[8] kapcsolatos írásokban: így a Pszeudo-Makariosznak tulajdonított művekben (Mezopotámiai Simon?) és a „Liber Graduum"-ban. E szövegekben Márta a tökéletlen keresztények é s szerzetesek képviselője, akik még testi munkával, anyagi szolgálattal vesződnek, míg Mária a tökéleteseké, ti. a messzaliánusoké, akik — mint nevük is mutatja — kizárólag imádsággal és lelki tanítással foglalkoznak, s ezáltal méltók lesznek a legnagyobb kegyelmi ajándéknak (charisma maximum): magának a Szentléleknek befogadására. Itt megjegyezhetjük, hogy Aranyszájú Sz. János magyarázata a messzaliánus félremagyarázás ellen is irányul, és talán éppen e túlzások tették a IV. századi atyákat olyan óvatossá Lukács szövegével szemben.

Nyugaton Kasszián (Johannes Cassianus) képviseli ezt az irányzatot, aki Evagriosz Pontikosz intellektualizmusának hatása alatt még tovább fejlesztette a messzalianizmus egyes pontjait. Számára Márta a felebaráti szeretet gyakorlásának, Mária a kizárólagos szemlélődésnek (theoria sola) képviselője; ez utóbbi, amit Kasszián az istenszeretettel és tökéletességgel azonosít, szerinte csak a remeteéletben érhető el.

Origenész befolyása kiegyensúlyozottabb formában él tovább nyugaton Sz. Ambrusnál és Sz. Ágostonnál. Az előbbi, akinek művei annyiszor mutatják Origenész szövegeinek közvetlen ismeretét, Mártában a „tevékeny szolgálat" (actionis ministerium), Máriában az „Isten szavára figyelés" (mentis intentio Dei verbo) képviselőjét látja, de ugyanakkor — ebben is Origenészt követve — kiemeli, hogy a keresztény tökéletesség, mint ezt magának Máriának és az apostoloknak a példája is mutatja, mindkettő egyesítésében valósul meg.

Az első négy század atyái között Sz. Ágoston kommentálja Lukács szövegét a leggyakrabban. Az ő számára Márta és Mária (mint Lia és Ráhel, különösen pedig Péter és János apostol is) az Egyház földi szolgálatának (ministerium, vita laboriosa: „fáradságos élet"), ill. a mennyei örök szemlélődésnek (vita otiosa, szósz.: „nyugalmas élet") szimboluma. Az előbbi életforma jellemző a keresztény életre itt a földön, ahol Krisztus teste: az Egyház tagjai szolgálatunkra szorulnak; ez az az út, amely a mennyei boldogság „otium"-ához vezet. De a „vita otiosa" sem marad teljesen a mennyei boldogságra: a szemlélődés (contemplatio), vagyis az Isten szavának élés (verbo vivere) már itt a földön elővételezi az örök életet, és ezért „nem vétetik el tőlünk", hanem beteljesül a túlvilágon. Ágoston kifejezetten elveti a „ministerium" lebecsülését, és újra meg újra kiemeli szükségességét: éppen a keresztény tökéletesség, a szeretet követeli meg tőlünk, hogy az „otium"-ot feladva a szolgálat terhét viseljük, mikor az Egyház java ezt kívánja. Mégis a „vita otiosa" a „legjobb rész, amely nem vétetik el", mert míg a fáradozásnak az élettel vége szakad, ez örökké tart — nem mint valami tétlen nyugalom, hanem mint örök ujjongó dícséret: „Ott majd megpihenünk és látunk, látunk és szeretünk, szeretünk és dícsérünk. Íme ez lesz majd végül, vég nélkül." (De civ. Dei XXII,30.)

A tevékenység és szemlélődés tartalma és viszonya a korakeresztény teológiában

Az előző áttekintés nemcsak azt mutatta meg, hogy a tisztán szemlélődő élet egyértelmű felsőbbrendűsége a tevékennyel szemben nem támaszkodik Lk 10,38-42 egybehangzó patrisztikus magyarázatára. Fontosabb az, hogy betekintést nyújtott a „tevékenység" és „szemlélődés" kifejezések értelmébe és a kettő viszonyába az egyházatyák teológiája szerint. Bár ma még távol vagyunk attól, hogy ennek az átfogó témának teljes ókeresztény történetét áttekinthessük, az értékes részlettanulmányok fényében már kirajzolódnak

azok a fontosabb vonalak, amelyekben — a kifejezés és hangsúly változatossága ellenére — az ókeresztény hagyomány többsége megegyezik.

A tevékenység, tevékeny élet tartalmilag az egyházatyáknál elsősorban a külső tevékenységre, testi munkára vonatkozik, különösen a felebarát szolgálatában, a monostoron kívül vagy belül. Sokszor magában foglalja az aszkézis fáradozásait is: azokat a külső gyakorlatokat, amelyek a hibák kiirtására, az erények kifejlesztésére irányulnak. Ezzel szemben csak ritkán zárja magába a tanítást vagy prédikációt, még kevésbé a szellemi, lelki tevékenységet. (Talán nem fölösleges figyelmeztetni arra, hogy mai szóhasználatunk sok esetben homlokegyenest ellenkezik az atyákéval: az ő többségük egy mai ún. kontemplatív rend földművelő vagy ipari munkáját az aktív élethez sorolná, míg pl. egy teológiatanár kutató és tanító munkáját, amit mi apostoli aktivitásnak mondanánk, ők a kontempláció fogalma alá vennék.)

Kiterjedését tekintve a fogalom elég közel marad a filozófiai szóhasználathoz. A klasszikus görög filozófiával, különösen Arisztotelésszel való közelebbi összehasonlítás azonban rámutat egy fontos különbségre: a politikai tevékenységet, ami az ő számára a tevékeny élet főtartalma volt, a korakeresztény alig említi.[9]

Még szembetűnőbb a különbség az értékelésben. A keresztény számára a „tevékenység", a testi munka nemcsak szükséges teher, hanem pozitív érték: Krisztus példájának követése, a felebaráti szeretet gyakorlása, ami a földi élet konkrét körülményei között sokszor előbbrevaló a legmagasabb szemlélődésnél. Kivételt képeznek itt a szélsőséges messzaliánusok, de éppen az atyák többségének ellentmondása bizonyítja, hogy nem ők tükrözik az igazi keresztény felfogást.

A szemlélődés tartalmát a korakeresztény teológiában nem lehet néhány sorban kielégítően összefoglalni. A Dictionnaire de Spiritualité „Contemplation" c. cikkének többszáz kolumnája (1643-1948) és az azóta megjelent monográfiák[10] is tanúskodnak a téma kimeríthetetlen gazdagságáról. A következőkben csak pár központi gondolatot ragadunk ki.

Bár a szellemi valóságnak, és természetesen elsősorban Istennek fogalmi megismerése (amennyire erre az emberi fogalmak képesek) kétségtelenül benne foglaltatik a „theória" ill. „contemplatio" tartalmában,[11] az a szemlélődés, amely az ember legmagasabb hivatása és az örök élet elővételezése, sokkal többet jelent ennél. Az intuitív megismerés, a misztikus egyesülés gondolata a keresztény szerzőknél nem kevésbé uralkodó, mint az újplatonizmusban. Nem szabad azonban szem elől tévesztenünk az alapvető különbséget. A fentebbi rövid áttekintés folyamán is újra meg újra láttuk: az atyák számára a „szemlélődés" (a megfelelő görög és latin szónak a magyarhoz hasonló vizuális alapjelentésével szemben) elsősorban Isten szavára való hallgatás! A keresztény szemlélődés nem egy élettelen tárgynak, vagy személytelen igazságnak a „szemlélése", hanem a személyes Isten szavára való figyelés. Ez az Isten pedig, miután sokszor és sokféle módon szólt hozzánk a próféták szavával, Krisztusban kinyilatkoztatta magát és irántunk való

szeretetét. A keresztény szemlélődés így nemcsak a lélek felemelkedése az Abszolútumhoz, hanem a személyes Istennek a miénket mindig megelőző szeretetére adott válasz, a szeretet dialógusa. Végső fokon a mi „szemlélődésünk" részesedés abban az örök communio-ban (közösségben), amely a Fiút az Atyához köti, és amelyet bennünk is megvalósít a Szentlélek.[11]

Mindebből megérthetjük azt az első pillantásra meglepő tényt is, hogy az atyák többsége számára a szemlélődés magába zárta az igehirdetést is: Isten szeretete elválaszthatatlan a felebarát szeretetétől; akit eltölt Isten szava, az ezt másokkal is meg akarja osztani.

A tevékenység és szemlélődés viszonya az egyházatyáknál a fentebbiekből következik. A szemlélődés fogalmának gyökeres keresztény átalakítása természetesen erre is kihatott. Míg a két életforma egyesítésének szükségességét, amit bizonyos fokig megtaláltunk a klasszikus görög filozófiában (Platónnál és különösen Arisztotelésznél), az újplatonizmus elveti, addig a keresztények éppen ezt emelik ki majdnem egyöntetűen. Mint már több történész megállapította, a „tevékeny" és „szemlélődő" élet az egyházatyák számára nem két ellentétes életforma (még kevésbé a szerzetesség két különböző formája), hanem minden keresztény életnek két egymással szorosan összefüggő dimenziója.[12] Igaz, hogy a keresztény élet egyes fázisaiban az egyik vagy a másik az uralkodóbb: így a „tevékeny élet" (mint aszkézis) a szemlélődés előkészítője, míg a „szemlélődő élet" természetszerűen karitatív és apostoli tevékenységhez vezet, sőt — mint láttuk — legtöbbször magában foglalja azt, amit mi mai szóhasználattal „apostoli tevékenységnek" hívunk. Szinte minden atyánál megtalálható az az alapelv, hogy a keresztény tökéletesség, a „tökéletes élet" itt a földön az Isten és a felebarát szeretetének, s így az Istenre irányuló „szemlélődés"-nek és a felebarát tevékeny szolgálatának szintézise.[13]

A keresztény tökéletesség itt vázolt eszményének megfelel a korai szerzetesek életformája is. Nemcsak az apostolkodás különböző formáit találjuk meg legtöbbjüknél az istenkereséssel együtt,[14] hanem többen a monachus egyházatyák közül ki is fejtették a monachusok apostolkodásának teológiai alapjait.[15]

Befejezés

Reméljük, olvasóink számára világos, hogy soraink nem a lázas tevékenység védelmében íródtak a szemlélődéssel szemben. Ellenkezőleg: a „tevékenység" és „szemlélődés" patrisztikus teológiájának egyik fő tanulságát éppen abban látjuk, hogy megmutatja: a keresztény értelemben felfogott és megélt szemlélődés nem az evangéliumtól idegen görög intellektualizmushoz való visszatérés, hanem a keresztény életideál egyik maradandó és központi eleme. Bár ma talán jobban tudatában vagyunk annak a felelősségnek, amit a világ sorsáért hordozunk, mégis — vagy helyesebben éppen ezért — erre a szemlélődésre nagyobb szükségünk van, mint valaha.

JEGYZETEK

[1] Ezzel szemben a II. Vatikáni Zsinatnak a szerzetesekre vonatkozó dekrétuma világosan jelzi, hogy a monachusokat nem lehet egyszerűen a szemlélődő, vagy az aktív élet fogalma alá venni: az ezekkel foglalkozó 7. ill. 8. pont után egy külön cikkely szól a „vitae monasticae institutum"-ról (Perfectae Caritatis 9).

[2] E szemlélet klasszikus példája Adolf von **Harnack** dogmatörténete (Lehrbuch der Dogmengeschichte, Tübingen, a szerző által átnézett utolsó kiadás: 1909-10). Az egész irányzat kiváló ismertetése és kritikája A. **Grillmeier** SJ: „Hellenisierung-Judaisierung des Christentums als Deuteprinzipien des kirchlichen Dogmas": Scholastik 33(1958) 321-355, 528-558.

[3] Ennek a gondolatnak, eléggé szélsőséges formában, pl. Leslie **Dewart** kanadai teológus adott kifejezést: The Future of Belief: Theism in a World Come of Age (New York 1966). Kiváló bírálata B. **Lonergan**, „The Dehellenisation of Dogma": Theological Studies 28(1967) 336-351.

[4] Vö. pl. R. **Arnou** szócikkét a Dictionnaire de spiritualité-ben, II(1953) 1716-42.

[5] Vö. H.U. **von Balthasar**, „Aktion und Kontemplation": Verbum Caro: Skizzen zur Theologie I (Einsiedeln 1960) 245-259; E. **Coreth** SJ, „In actione contemplativus": ZkTh 76(1954) 55-82 (ez utóbbi nem veszi eléggé figyelembe e fogalmak patrisztikus átalakítását).

[6] Vö. E. **Gilson**, L'esprit de la philosophie médiévale (Paris [2]1948). E. von **Ivánka**, Plato Christianus: Übernahme und Umgestaltung des Platonismus durch die Väter (Einsiedeln 1964).

[7] Cikkünknek ez a része elsősorban egy rendtársunk részletesebb tanulmányának eredményeit foglalja össze: Daniel A. **Csányi** OCist, „Optima pars: Die Auslegungsgeschichte von Lk 10,38-42 bei den Kirchenvätern der ersten vier Jahrhunderte": Studia Monastica 2(Montserrat 1960) 5-78. — Utána a kutatást elsősorban A. **Kommer** OSB vitte tovább: „Maria und Martha. Zur Deutungsgeschichte von Lk 10,38ff im alten Mönchtum": Erbe und Auftrag 40(1964) 355-367. A messzaliánus mozgalom eredetéről és természetéről a kutatás mai állását kiválóan összefoglalja J. **Gribomont** OSB, „Le dossier des origines du Messalianisme": EPEKTASIS: Mélanges patristiques offerts au Cardinal Jean Daniélou (Paris 1972) 611-625.

[8] Talán nem túlzás azt állítani, hogy a társadalmi és politikai rendet alakító tevékenység teológiája csak a modern szociális problémák fényében kezdett kialakulni, és teljes kidolgozása még a jövő feladata (vö. a „Gaudium et spes" konstitúció I.részét, különösen a 3-4.fej.)

[9] Pl. H. **Crouzel** SJ, Origène et la „connaissance mystique" (Paris-Bruges 1961); W. **Völker**, Gregor von Nyssa als Mystiker (Wiesbaden 1955); J. **Daniélou**, „La theória chez Grégoire de Nyssa": Studia Patristica XI(Berlin 1972) 30-145.

[10] E szavak jelentéstörténetéről a klasszikus ókortól a középkorig I. J. **Leclerq** OSB kiváló tanulmányait: Études sur le vocabulaire monastique du Moyen Age (Roma 1961) 80-144: „Theoria", és Otia monastica: Études sur le vocabulaire de la contemplation au Moyen Age (Roma 1963).

[11] Vö. H.U. **von Balthasar**, Das betrachtende Gebet (Einsiedeln 1959), különösen 26ss.

[12] Ezt emeli ki különösen Sr. M.E. **Mason** OSB, Active Life and Contemplative Life: A Study of the Concepts from Plato to the Present (Milwaukee, Wisc., 1961) c. könyve, amely átfogó címe ellenére elsősorban Nagy Sz. Gergely tanítását tárgyalja.

[13] Vö. H. Crouzel és M.E. Mason id. műveit, továbbá J. **Daniélou** SJ, Platonisme et théologie mystique (Paris [2]1953) 309ss; C. **Butler** OSB, Western Mysticism (London [2]1926); A. **Squire** OP, „Aelred of Rielvaux and the Monastic Tradition Concerning Action and Contemplation"; Downside Review 72(1954) 289-303.

[14] Vö. Ph. **Hofmeister**, „Mönchtum und Seelsorge bis zum 13. Jahrhundert": Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens 65 (1953-4) 209, 273; I. auf der **Maur**, „Das alte Mönchtum und die Glaubensverkündigung": Neue Zschr. f. Missionswissenschaft 18(1962) 275-288.

[15] Vö. L. **Leloir** OSB, „St. Ephrem, moine et pasteur": Théologie de la vie monastique: Études sur la tradition patristique (Paris 1961) 85-98 (és a kötet sok más cikkét); B. **Drack** OSB, „Beschauliches und tätiges Leben im Mönchtum nach der Lehre Basilius des Grossen: Freiburger Zschr. f. Phil. u. Theol. 7 (1960) 297-309, 391-444; 8(1961) 93-108; I. auf der **Maur**, Mönchtum und Glaubensverkündigung in den Schriften des Hl. Johannes Chrysostomus (Fribourg 1959); R. **Rudmann** OSB, Mönchtum und kirchlicher Dienst in den Schriften Gregors des Grossen (St. Ottilien 1956).

Walter Spahn

A SZEMLÉLŐDÉS A MINDENNAPI ÉLETBEN

Nyitott kéz

Dolgozószobámban tartom E.M. Hinz egy bronzplasztikájának fényképét: „Az üres kezek". Térdenálló ember, arcát az ég felé fordítja és — ez indít meg legmélyebben — két kezét fölemeli, nyitott tenyérrel, mint valami kelyhet, készen mindent odaadni és mindent befogadni.

Hogyan fejezhetném ki jobban, mi nekem Krisztus szemlélése, mint ezzel a képpel? Nyitva állni Krisztusnak, várni őt: ilyen egyszerű a kontempláció. És nem éppen ebben az egyszerűségben — a lelki szegénység kifejezőjében — van-e hatalmas megújító ereje? De ez a paradoxona is: életünket nyitott tenyerünkre venni és felajánlani Krisztusnak, teljesen kiszolgáltatni magunkat neki a mindennap apró és nagy eseményeiben, megnyílni neki lelkünk legmélyebb mélyéig, amely sajátmagunknak is nyomasztó titok, — bizony nem könnyű dolog.

Úgy megszoktuk a létért való küzdelmet, hogy sokszor imádságunk is az önmagunkban való megbizonyosodás nyomait viseli magán. Azt akarjuk, hogy az ima „sikerüljön", segítséget akarunk találni benne, át akarjuk alakítani az életünket, ki akarjuk erőszakolni Istentől a hit ajándékát . . . Mindez ellentéte az egyszerűségnek. Ha olyan kézzel járulunk az imádsághoz, amely meg akar markolni valamit, sőt talán dühtől és keserűségtől ökölbeszorul, akkor imánk felelet nélkül marad, nem tudunk túljutni vele a magunk határain.

„Aki életét meg akarja menteni, elveszti azt, de aki elveszti életét értem és az evangéliumért, megmenti azt" (Mk 8,35).

Kezünk és szívünk kinyitása azzal a kockázattal jár, hogy önmagunk elvesztéséig odaadjuk magunkat. De Krisztus éppen annak ígéri az élet gazdagságát, egész teljességét, aki kockáztatni mer.

Miért van annyi súlyos félreértés a kontempláció terén? Mert úgy értelmezik, mint valami emberfölötti erőfeszítést, hogy szakítsunk a földdel, az élettel, a nehézségek terhével.

Ezt az egyoldalú szemléletet talán a keleti vallásokból származó áhítatgyakorlatok némelyike táplálta, továbbá — ne tagadjuk — az imaélet helytelen irányai az Egyházon belül.

Mennyire számol Krisztus a maga követelményeiben emberi mivoltunkkal! „Ha valaki követni akar engem, tagadja meg önmagát, vegye föl keresztjét és kövessen" (Mk 8,34).

Megtagadni magunkat az imában nem erőszakos elszakadást jelent a földi dolgoktól, attól, amiben élünk, hanem a kereszthordozás egy módját, a kéz kinyitását, hogy felajánljam mindazt, amit kaptam. Krisztus semmi olyat nem kér tőlünk, ami meghaladja erőnket, csak azt, hogy nyissuk ki a kezünket és legyünk készek nekiadni keresztünket és örömünket.

A Krisztussal való barátság forrása

Krisztus tehát úgy fogad el bennünket, amilyenné az élet tett. Éppen ezért a szemlélődés nem a sajátos kontemplatív hivatásban élő közösségek kiváltsága, hanem minden keresztény gyakorolhatja. Ahogyan a házastársak kölcsönös odaadása hozza létre a házasságot, ahogyan a barátság lehetővé teszi két ember kölcsönös megnyílását, ugyanúgy a szemlélődés Krisztussal kötött barátságunknak termékeny forrása.

„Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik fáradoztok és meg vagytok terhelve, és én megkönnyítlek titeket" (Mt 11,28).

„Aki énbennem marad és én őbenne, sok gyümölcsöt terem; mert nálam nélkül semmit sem tehettek" (Jn 15,).

Ez adja az imádás felszabadító erejét: olyannak mutathatjuk meg magunkat, amilyenek vagyunk, s azért mégsem maradunk egyedül önmagunkkal, hanem Krisztus vár minket.

Krisztus bennünk lakik, és ugyanakkor rajtunk kívül vár.

„Krisztus egész földi élete során egyszerre Isten képe a mi számunkra, és az ember képe Isten előtt. (Azt mondjuk: az emberé Isten előtt, mert az embert önmagában nézni absztrakció; Jézus nem így ember.) Másszóval Krisztus kinyilatkoztatja számunkra, mi nekünk az Isten: Az, akiből és akiért vagyunk, a velünk lényegileg egyesült Isten.

De azt a konkrét képet is elénk tárja, amelyhez viszonyítanunk kell, amely felé közelítenünk kell, hogy közösségbe lépjünk az Atyával. Ott van mindöröktől fogva létünk értelme, életünk oka. Mi ezt szem elől vesztettük; Isten az ő Fiában kinyilatkoztatja és visszaadja nekünk: Isten az ő képére teremtett, ‚eleve arra rendelt, hogy Fia képmását öltsük magunkra' (Róm 8,29)". (Pierre-Yves Emery: La prière au coeur de la vie. Les Presses de Taizé 1971, p. 43.)

Amikor Krisztus előtt időzünk, amikor benne mintegy az Istennel állunk szemben, minden holt erőnk újjáteremtődik. Sokan beszélnek ma az elmélkedésről. Az egész földön az istenivel való bensőségesebb érintkezés vágyának hulláma zúdul át. Mi a sajátos, a különleges vonás Krisztus szemléletében? Az, hogy a várt találkozás az Egészen-Mással megy végbe, Krisztussal, aki egyszerre testvér és Úr, közel van hozzám, és mégis mindig távol tőlem.

Érzelmek — misztika — hivatás

A kontempláció ellen felhozott ellenvetéseket gyakran a vallásos érzelem gyanakvó szemlélete táplálja. Az értelem uralmának sikerült a mai embert bizalmatlanná tennie az érzelmek iránt, talán még el is veti őket. Így könnyen elutasítjuk azt, ami nem magyarázható meg értelemmel. A bibliai nyelv segítségünkre siet: „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből" (Mt 22,37).

Meg kell újból találnunk a személyiség egységét. Az imádság elhallgattatja a sokféle hangot magunkban és önmagunkon kívül; ezzel lehetővé teszi ennek az egységnek újrateremtését. A Jézus Krisztusra való várakozás nagyobb mélységekig ér el bennünk, mint az értelem és az érzelmek birodalma: a gyermeki csodálkozás és hit szintjéig.

Misztikus dolog a kontempláció? Sokkal egyszerűbb: annyit jelent, mint fölfedezni a csend hatalmát; annyit jelent, mint megtapasztalni, hogyan hatolnak be az Evangélium szavai lényünk legmélyének eleven rostjaiba és teremtenek új életet ott; annyit jelent, hogy életünket nem összeszorított markunkban őrizzük, és Krisztustól új életet kapunk.

A szemlélődés nem elmélkedési technika, — bár a test helyzete, a hely, a világítás zavarhatja vagy kedvezően befolyásolhatja imánkat. A szemlélődés egész lényem újfajta irányvétele.

Szemlélődés és mindennapi élet

A mai ember igen nehezen érti meg a hit olyan kifejeződését, amelynek nincs közvetlen hatása a politika, a munka, a család és a hivatás világában. Milyen befolyással van a szemlélődés az életünkre? Nagyon érthetőnek találjuk a kérdést, de nem tudjuk, mit feleljünk rá.

Újra föl kell fedeznünk az imádság sajátos értékét. „Illik-e böjtölni a vőlegény társainak, míg velük a vőlegény? Amíg velük a vőlegény, nem böjtölhetnek" (Mk 2,19).

Nem világítja-e meg Jézus Krisztusnak ez a szava a bensőségesen Vele töltött időt, vagyis az imádság idejét? A bizalmas házastársi együttlétben, a családi kapcsolatokban nem azt keressük, mivel járulnak hozzá a társadalom életéhez. Ha a szeretetre a hasznosság elvét alkalmazzuk, a legértékesebb vész el belőle: az a hamisítatlan vágyakozás, hogy egyszerűen legyen egymás számára időnk, néhány szót válthassunk, együtt hallgassunk, megosszunk egymással mindent. Ha ezt a hasonlatot alkalmazzuk az emberi életre, talán megtaláljuk annak az útját, hogyan legyünk jelen hűségesen, nagylelkűen, „ingyen" Isten előtt.

Minden jelenlevő szemrehányást tett annak az asszonynak, aki Jézus lábát drága kenettel kente meg, azt vetve ellene, hogy jobban tette volna, ha a szegényeknek adja a 300 dénárt, a kenet árát. De Jézus kijelenti: „Hagyjátok! Mit akadékoskodtok, hisz jót tett velem. Szegények mindig lesznek veletek.

Akkor tehettek velük jót, amikor akartok. De én nem maradok mindig veletek" (Mk 14,6-7).

Elutasítása ez a társadalmi elkötelezettségnek? Nem. Inkább tanács, hogy „tevékenységeink" ne nyeljék el azokat a drága alkalmakat, mikor egyedül Krisztus rendelkezésére állunk. Mi valójában ez az értékes illatszer, amelyet Krisztusra kell áldoznunk? Az időnk, az életerőnk, a benső életünk. Amikor életünk minden gazdagságát sajátmagunknak tartjuk meg, úgy csinálunk, mintha Krisztus nem is léteznék. Nem ezt a nagy „ugrást" kellene-e megtennünk, hogy kijussunk a mindennapi egyhangúságból: beleegyezni abba, hogy Isten előtt legyünk, hogy Krisztust várjuk, anélkül, hogy föltennénk a kérdést: mire jó?

Ezért itt nem is igyekszem felelni a szemlélődést illető kérdésre; azok teszik föl ezt, akik csak eredményesség szempontjából nézik a dolgokat. Inkább megmutatom, hogy függ össze a szemlélődés életünk legértékesebb tényeivel.

Öröm

Ha van olyan kiváltságos pillanat, amikor világosan megértjük, hogyan ráz fel bennünket az Evangélium, hogyan ér szüntelenül életünk elevenéig, az talán akkor jön el, amikor szembeállítjuk az Evangélium örömét a magunk örömtelen mindennapi életével. Minden lelkivezető tudja, hogyan lopózik be a házaspárok, a család életébe az örömtelenség. És istentiszteleteink? Nem az öröm hiánya-e ott is az, ami azzal fenyeget, hogy liturgiánk terméketlen lesz, — tökéletes, igen, de élettelen?

Az öröm forrása az Evangéliumban Krisztus feltámadása. Csak a Feltámadott robbanthatja szét örömtelen szívünk szikláját.

Csendben kell imádkoznunk Isten előtt, hinnünk gyermeki hittel, hogy Ő elveheti belőlünk a kőszívet és húsból való, eleven szívet adhat nekünk (Ez 36,26), részt adhat a Feltámadott örömében. Ha kitartóan megmaradunk Isten jelenlétében, életünk mind egyszerűbbé válik. Lefoszlik minden haszontalan tevékenység és szó. Az életnek ez a megegyszerűsödése képessé tesz bennünket arra, hogy megértsük a húsvéti felkiáltást: „Feltámadt Krisztus!"

Csend

„A sok zűrös ügy, a közlekedés állandó zaja, a rádió, a telefon, a gyerekek nem engedik, hogy elcsöndesedjem Isten előtt."

Kinek nem lenne ismerős ez a mentegetőzés azok közül, akiknek nincs arra lehetőségük, hogy mindennap templomba menjenek imádkozni, hanem ki vannak szolgáltatva a világ zűrzavarának? De ha becsületesek akarunk lenni, nem kell-e különbséget tennünk igazi és hamis akadályok között az imádsághoz szükséges csend terén? Nem sokkal inkább a belső szétszórtság, a belső izgatottság rabol meg a csendtől?

A szemlélődés tétje az, hogy nem töltjük meg a csendet munkával, zenével vagy szavakkal, hanem megmaradunk benne, várunk.

Az Evangélium eszkatológikus szövegeit mindig történelmileg próbálták magyarázni, következőleg szinte minden vonatkozás nélkül a modern emberre. Nem érthetjük-e ezeket a Krisztus visszatéréséről szóló szavakat egyszerűen úgy is, mint erősebb, hangsúlyosabb kifejezését annak a biztos igazságnak, hogy Krisztus útban van felénk, emberek felé, és betölti minden vágyunkat?

Csak Krisztus visszatérésének erre az ígéretére támaszkodva tudjuk magunkra vállalni a csend kockázatát. Csak így vagyok biztos benne, hogy nem sajátmagamat találom meg a csendben újra, a saját vágyaimat, a saját mélyeimet, a saját érzéseimet, hanem a Feltámadottal találkozom.

Ezek után, ha egyszer bizalommal döntöttünk a belső csend mellett, hátra van még a kérdés: hol talál a modern ember olyan helyet, ahol csendben lehet.

Vajon nem az imádást kell-e először megtalálnunk újból, az együttes Krisztus-várást liturgikus együttléteinkben? A templomban való megjelenésünk órája, az orgonaszó, amelyet hallgatunk, a közös ének, Isten igéjének közös hallgatása, a közbenjáró könyörgések, a szentségek már magukban is a szemlélődés jelei. Talán elkoptak, de ha újból elevenné tennénk őket, megmutatnák hatékonyságukat. Ezért kellenek keresztények — laikusok és teológusok —, akik forrón szeressék ezeket a mi annyit kritizált istentiszteleteinket: nem mintha az Egyház arca dicsőséges lenne, hanem mert Krisztus teste, az ő jelenlétének helye.

Lehet-e a modern család a csend ilyen perceinek a helye? A legtöbb családi áhítatgyakorlat megmerevedett. Vagy újakat keresnek, vagy valamenynyivel felhagytak. Ezért a mai család zsákutcába jutott: szenved a saját zűrzavarától, és mégsem tudja már megtalálni a csend forrásait a közös imában. Csak egy megoldást tudok: elevenítsük merészen föl a régi jámborsági formákat, elsősorban talán az asztali imát. Mindenesetre nem szabad illúziókat táplálni és ne akarjunk „kis liturgiát" csinálni magunknak, hanem elégedjünk meg néhány zsoltárverssel, Istenhez intézett rövid fohásszal. „Amikor imádkoztok, ne fecsegjetek össze-vissza, mint a pogányok. Azt hiszik ugyanis, hogy bőbeszédűségükért nyernek meghallgatást" (Mt 6,7).

Az imát nem idővel és nem a szavak számával mérik. De azért bizonyos rendszerességű fontos.

Krisztus szemlélésének egy másik lehetséges módja mindennapi életünk kellős közepén az, ha komolyan vesszük az Úr szavát: „Aki befogad egy ilyen gyereket az én nevemben, engem fogad be. Aki pedig befogad engem, nem engem fogad be, hanem azt, aki küldött engem" (Mk 9,37).

„. . . Ekkor az igazak így felelnek majd neki: Uram, mikor láttunk téged éhezni és adtunk enned, vagy szomjazni és adtunk innod? Mikor láttunk téged jövevényként és befogadtunk, vagy mezítelenül és felruháztunk? Mikor láttunk téged betegen vagy börtönben, és meglátogattunk? A király pedig ezt fogja

nekik felelni: Bizony mondom nektek, hogy amit egynek a legkisebb testvéreim közül tettek, nekem tettétek" (Mt 25,37-40).

Joggal értelmezték ezeket a szavakat úgy, mint a könyörületre való felhívást. De a találkozás fordítva is megtörténik: a másik emberben Krisztus találkozik velem. Mindenképpen tudatára kell ébrednünk, hogy beszélgetőtársam arcáról, kezéről, szavairól hangzott el a szó: „. . . amit egynek e legkisebb testvéreim közül tettetek, nekem tettétek". Ez a titokzatos kötelék Krisztussal csak akkor válik lehetővé, ha szemünk nyugodtan meg tud pihenni a másik arcán, anélkül, hogy ugyanakkor az óránkat nézegetnénk, ha nem az újságot böngésszük, miközben szavait hallgatjuk.

Hűség

Az emberek ma a lehető legnagyobb szabadságot, a tökéletes szabadságot keresik. Eközben gyakran találkozunk azzal a gondolattal, hogy a hűség, az egy embernek, egy hivatásnak mondott végleges „igen" akadály. De mi lesz az emberből, a társas kapcsolatokból hűség nélkül? A házasság a hűség „igen"-je nélkül karikatúrává válik.

Hűség a gyermek iránt. A gyermek abban a veszélyben forog, hogy játékszerré, áldozattá válik. Útban van az apjának, akit túlterhel a munka, és zavarja a felnőttek világát a társadalom felépítésére, életük miliőjének megszervezésére vonatkozó racionális terveikben.

A gyermeknek élettérre és biztonságra van szüksége. Ez megköveteli a szülők hűségét.

És a hivatás terén, a politikában tanúsított hűség? Nem érvényesül-e mindjobban a mi nyugati társadalmunkban — talán a mértéktelen elfoglaltság következtében — az az elv: „jó az, ami nekem hasznos"?

Kételkedünk benne, ki tud-e még tartani az ember az egyszer kijelentett „igen" mellett. Az ember kitartására vonatkozó bizalmatlanságunk egyik jele, hogy lefokoztuk az Istennek mondott „igen" abszolút jellegét — a keresztségben, a konfirmációban, a házasságban, a papságban. Az „életreszóló elkötelezés" tabuja megszűnt. De boldoggá tesz-e ez minket? Igen sokan — ha talán csak a belső fórumon is — ma is hűségre törekszenek, és elvárják ezt másoktól is.

De hogyan tudunk hűségesek lenni, ha nem kötelezzük el magunkat újból, egészen egyszerűen, az „elkötelezés törvényének" lehetetlen útján?

Újból át kell hatnia bennünket annak a bibliai igazságnak, hogy egyes-egyedül Isten hűséges. Ő meglátogat bennünket, és hűséges jelenlétében megosztja velünk hűségét.

Akkor a szemlélődéshez való hűség már sokkal több, mint szabály. Felelet lesz az ember részéről, dadogó, de élettől forró felelet Isten állandó hűségére.

De hogyan lehet elképzelni szabályszerűséget az imában a mai ember számára, aki a tömeg elszigeteltségében és forgatagában él? A szemlélődő rendek útját nehezen utánozhatjuk. A családanya, a munkás, a vállalati főnök, de még a pap órarendjét sem az imádság időszakai tagolják. Sajnálhatjuk, hiányolhatjuk ezt, de mi haszna?

Nincsenek-e más lehetőségei a rendszeres imádkozásnak? Mindenekelőtt újból föl kell fedeznünk, hogy a mindennapi élet minden körülménye között találhatunk rövidke pillanatokat, amikor szívünkben fölidézhetjük az Evangélium egy szavát, egy zsoltárverset, segítségül hívhatjuk Krisztus Nevét.

Ez a „szabálytalan szabályosság" egy elkötelezésen alapul. És ez azonos a szerzetesi élet fenntartó erejével, ahol az imádság percei beleilleszkednek a mindennapi ritmusba, az biztosítja őket.

Még messzebb is mehetünk: ha rendszeresen megnyílunk Isten hűséges működésének, ez odajuttathat bennünket, hogy az év folyamán egyes megállapított órákat, napokat teljesen az imádságnak szentelünk és kivonunk a tevékenység kényszerű sürgetése alól.

Legjobban úgy lehetne ezt megvalósítani, ha néhány napra egy olyan közösséghez csatlakoznánk, amelynek feladata az imádság. Nem ez lenne-e az egyházak egyik kötelessége: keressenek eszközöket, amelyekkel ismét megadhassák a mai embernek a lehetőséget arra, hogy résztvehessen ebben az állandó imádságban?

Micsoda kiapadhatatlan forrásai a hűségnek a mindennapi életben!

Tökéletlenség

Fájdalmas megtapasztalni személyi képességeink határait. Még fájdalmasabb lehet, ha megéljük, hogy képtelenek vagyunk imádkozni.

Talán abból a gondolatból fakad a szemlélődéstől távoltartó félelem, hogy az szerintünk föltételezi a tökéletességet. Nem a szentek kiváltsága-e Krisztus szemlélete? Pál a leveleiben gyakran nevezte a keresztényeket „szenteknek".

A szentség nem természeti tulajdonság, hanem Isten ajándéka. Nem éppen az jellemzi-e a szentet, hogy nem hagyja magát bezárni emberi tökéletlenségének korlátai közé, hanem Krisztusra hagyatkozik, az ő bocsánatába vetett bolondul merész bizalommal? Nem arról van szó, hogy méricskéljük, hol tartunk, hogy szentté nyilvánítsuk sajátmagunkat, hanem hogy — folyvást fokozódó csodálkozással — fölfedezzük az imádságban, mennyire Krisztus az, aki szentté tesz minket.

A szemlélődés nem a hit alig-megközelíthető csúcsa, hanem mindig új, sodró lendület Krisztus felé.

Magyar Erzsébet

LÁTOGATÁS EGY FRANCIA TRAPPISTA KOLOSTORBAN

Thomas Merton könyveinek ismeretében már régóta vágytam meglátni egy olyan örökké hallgató szerzetest, aki csak mutogat, ha valami közölnivalója va, de azt is csak tisztes távolból . . . Jobban mondva azt szerettem volna látni, milyen körülmények között születnek meg olyan kiérett, letisztult alkotások, mint az övéi.

Egy júniusi délután a Párizsból kifelé guruló vonaton vegyes érzelmekkel vártam első találkozásomat igazi trappista szerzetesekkel, illetőleg apácákkal. A dormans-i állomáson alig néhány ember kászálódott le a kocsikból. Egy miniatűrnek ható autó mellett óriás termetű trappistát pillantottam meg. A hagyományos öltözetről — fehér habitus, fekete skapuláré, rajta szíjöv — nem volt nehéz felismernem. Engem várt. Kicsit elfogódva köszöntöttem, vártam az elképzelt néma párbeszédet. Ehelyett barátságosan üdvözölt, betessékelt a kocsiba, és egy ügyes mozdulattal magát is bevarázsolta a volán mellé. Elindultunk. Pillanatok alatt átrohantunk a kis falun, széles szántóföldek maradtak el mögöttünk. Beszélgetni kezdtünk. Megtudtam, hogy a híres cisztercita apátságnak, Citeaux-nak volt a priorja hat évig, és alig három hónapja került ide, az igny-i női kolostorba, lelkésznek. Pappászentelése után még a római Angelicumon végzett külön filozófiai tanulmányokat, doktorátusának témáját Arisztotelésznek köszönheti. Megkérdeztem, mit csinált a háború idején. — Melyikre gondol — dobta vissza a kérdést. — Hát az első világháború alatt! — Akkor sajnos még nem éltem — volt a válasz. Most már duettben nevettünk. A folytatásból kiderült, hogy 1942-ben, még kamaszfiúként vitték el Németországba, ahol három évet dolgozott egy nagyüzemben. Amikor 1945-ben visszatérhetett Franciaországba, belépett a citeaux-i kolostorba. — De miért? Miért? — ismételtem meg a kérdést. Válasza a legnagyobb természetességgel hangzott: — Mert úgy gondoltam, hogy ez az életstílus segít a legjobban az Istennel való egyesülésre.

Megcsikordult a fék, nagyot zökkent az autó. Majdnem túlszaladtunk az Igny felé lekanyarodó úton. Két perc múlva hatalmas nyitott kapu előtt álltunk meg. Megérkeztünk a kolostorba!

Az első benyomásom: vöröslő rózsabokrok, hószínű galambok és — csend. Elmondhatatlan, kifejezhetetlen, leírhatatlan, kibeszélhetetlenül „beszédes" csend. — A hatalmas trappista eltűnt, és megjelent, ugyanabban az uniformisban, egy nővér. Fején kissé modernizált fehér fátyol, egybeszabott kis gallérral, ami ugyan praktikusnak hat, de szépnek igazán nem mondható. Yvonne nővér betessékel egy tágas, napsugaras vendégszobába, ahol már friss virág áll az asztalon. Majd lekalauzol az ebédlőbe, amelyre szintén ő visel gondot. Evés közben szóval tart, aztán nyolc óra előtt néhány perccel jóéjszakát kíván. — Aludjék jól és sokáig — mondja. — Xavier atya majd

tizenegykor misézik, hogy kipihenhesse magát. Kerekre tágult szemmel nézek utána: mekkora figyelem, milyen természetes szeretet!

Az óriási, fehérre festett templomban másnap reggel mutatják meg azt a kis, a központi oltárra néző oldalkápolnát, amelyet a két trappista atyának és a vendégeknek tartanak fenn. Maga a templom hajója az apácák stallumait foglalja magában. Éppen tertiára harangoznak. Közös megegyezés alapján már néhány éve eltüntették az elválasztó rácsot, így oldalról jól láthatok mindent: a hosszú, bő ujjú fehér köpenyben némán gyülekező nővéreket (egy magyar is van közöttük), térdhajtás helyett a mély meghajlásokat a tabernákulum felé, a stallumokat és a modern kiadású zsoltároskönyveket. Egymással szembefordulva állnak, majd az apátnő kis koppantására keresztet vetnek. Felhangzik a Szentlelket hívogató himnusz, utána a 118. zsoltár három szép szakasza. Franciául, a megújított liturgikus dallamon énekelnek mindent, hangszerkísérettel. Könyörögnek a jelenlevőkért, a távollevő testvérekért, az Egyház minden tagjáért, az elhúnytakért, vagyis a hazaérkezettekért. Befejezésül közösen énekeljük a Miatyánkot: a kölcsönös kiengesztelődés szándékával. Egy percnyi csend, aztán mély meghajlással elhagyják a kórust.

Kilenctől tizenkettőig mindenki dolgozik: a sajtüzemben, a vajgyártásnál, a csomagolórészlegben, a cukorkaüzemben, a gépműhelyben, a gazdasági udvarban, a konyhában, a könyvelésben, — kit hová rendel az engedelmesség. Most már én is megpróbálom követni a napirendet: 12-kor ismét az officiumra gyűlnek össze: eléneklik a sextát. Utána ebéd, egy kis szabadidő. Fél háromkor elrecitálják a nonát, utána ismét munka délután ötig. Szabad idő, fél hatkor vesperás. Ez jó félóra hosszat tart, mindig ünnepélyes: a munkában elfáradt és a nap kegyelmeiért hálát adó ember istendícsérete.

Ezután a szomszédos kapitulumterembe vonulnak át: itt tartja meg az apátnő szokásos esti konferenciáját. Mikrofonnal felerősített hangja átszűrődik az ajtón. Hirtelen hangos nevetéshullám csap be az üres templomba. Ekkor kezd bennem tudatosodni a gondolat, hogy ezek a hallgatag, fehérruhás alakok: emberek, természetesek, jókedvűek, akik „füllel hallhatóan" — ha szemmel nem is láthatóan — értik a tréfát! (Később hallottam, mi volt a kirobbanó kacaj oka: az apátnő a templomátrendezéssel kapcsolatban akaratlanul is összehasonlítást tett az ideiglenes „mini-oltár" és a misező „maxi-pap" között . . .)

A vacsoránál egy kis papírlap értesít, hogy másnap reggel tíz órakor menjek az egyik beszédszobába, az apátnő vár. Örömömben kissé gyorsabban kanalazom a nagy köcsög aludttejet, és igyekszem vissza a magam stallumába, hogy bekapcsolódhassam az esti kompletóriumba. Az utolsó könyörgés és az apátnő áldása után eloltanak minden lámpát. Félhomály borul a nagy fehér hajóra. Xavier atya, a sekrestyés, meggyújt egy gyertyát a középkori nagy Mária-szobor előtt. Ekkor hangzik fel a világ valamennyi cisztercita kolostorában egyformán énekelt, csodálatos Salve Regina. — Mély meghajlás

után mindenki elhagyja a templomot. Sűrűsödik a homály, nyolcat üt a torony órája. Kialszanak az utolsó fények is, hűvös szellő libben át a völgyön. Álom borul a kolostor minden lakójára. A negyed kilences óraütés még eljut a tudatomig, de többre már én sem emlékszem . . .

Hajnali fél négy, alig szürkül. Ébresztő. Mire leérek a templomba, kikeresem a megfelelő zsoltárokat, megtelnek a stallumok, és felhangzik az Isten dícséretére szentelt nap első kérése: Istenem, nyisd meg ajkamat, hadd hirdessem dicsőségedet! Zsoltárok, olvasmányok, rövid elmélkedés, könyörgések váltogatják egymást, egészen öt óráig. Öttől hatig a csendes elmélkedés, a magányos ima ideje. Szabadon, ki hol akar. Az egyik fiatal nővér egészen előrejön, a baloldalon elhelyezett tabernákulumhoz akar közel lenni. A másik a földre kuporodik, az evangéliummal a kezében. Az idősebbek leülnek, van aki a kertbe indul. Jean Bosco atya hatalmas alakja eltűnik egy ajtó mögött: aki akar, ilyenkor gyónhat. Ebben is teljes a szabadság.

Lassan világosodik, a most ébredő madarak elképesztő ricsajt csapnak odakint. A fölső ablakon hirtelen benevet a nap!

Hatkor ismét kiürül a kórus, könnyű reggeli, szabadidő következik. Háromnegyed hétkor az ünnepélyes Laudes-t énekeljük, utána kezdődik azonnal a két trappista atya által koncelebrált szentmise. Bosco atya rövid homíliát mond, a hívők könyörgésének szándékait egy nővér sorolja a mikrofon előtt: egy beteg édesanya, béke Vietnamban, az elsőáldozásra készülő gyermekek; a Miatyánk után a fehér sorokon végighullámzik a békecsók testvéri ölelése; az áldozáshoz a „Jöjjetek és ízleljétek, mily édes az Úr" ének hívogat. Két szín alatt áldozunk, mindenki kezébe veszi Krisztus Testét és a Kelyhet. Menjetek — hangzik nemsokára az elbocsátás —, szolgáljátok békében és örömben az Urat!

Nyolc óra. Rövid szabadidő és a tertia eléneklése után mindenki ismét munkába indul.

Tíz előtt néhány perccel elirányítanak a beszédszobába. Megkönnyebbülten látom, hogy a beszélgetőket elválasztó rácsot már innen is leszerelték. Pár pillanat múlva kulcs fordul a zárban és a szembenlévő ajtón belép a hatalmas kolostor legfőbb elöljárója. Az apátnőkről alkotott elképzeléseim egy pillanat alatt porbaomlanak: kistermetű, nevető szemű, kislányképű nővér ölel át, nyújt át egy aprócska fehér virágot. De el kell hinnem, hogy az apátnővel állok szemben, mert fekete skapuláréja fölött látom az egyszerű fakeresztet. Leülünk, s két perc múlva úgy pereg a kérdés-felelet, mintha évek óta ismernénk egymást. Három éve választották meg, 36 éves korában. (A 70 tagú közösség átlagéletkora: 55 év!) Mi egy kicsit sokan vagyunk, mondja. A jövő a kisebb, családiasabb közösségeké. Igen, a sajátos ciszter-cita hivatást élik: a világért, de nem a világban. Szigorú és kívülről zordnak ható életmódjuk: keresés. Istent keresik, helyesebben c s a k Istent keresik. Azért hallgatnak, hogy csak Isten szavára, igéjére figyelhessenek, azért nem beszélnek, hogy Istennel folytassanak állandó párbeszédet. Szigorúan böjtöl-

nek — kevés főzelék, gyümölcs, sajt, a zsinat óta tojás és hal az ételük —, keményen dolgoznak: egyrészt hogy megkeressék a mindennapit, másrészt hogy megéljék az egységet a dolgozó emberiséggel. Remete-életet élnek, de közösségben — közös hálóterem, nagy scriptorium egy-egy kis asztallal mindenkinek —, szegénységben és engedelmességben. Az ima állandóságát keresik a munkában, a zsolozsma istendícséretében, az olvasmányokban, az egyszerű szemlélődő imában — és a zsinat óta hangsúlyozottabban: a testvéri szeretetben. A látogató családtagokban, barátokban, vendégekben magát Krisztust fogadják, megosztják velük anyagi és lelki javaikat.

Generációs probléma? Igen, létezik, de áthidalható. Utánpótlás? Egy fiatal újonc tesz nemsokára fogadalmat, a hét végén érkezik és lép be egy 25 éves párizsi pszichológusnő. Különben van közöttük orvos, tanár, banktisztviselő, könyvelő, művész, ő maga joghallgatóként lépett be. Mindenki egyforma, ma már semmiféle különbség nincs a nővérek között. Azt keresik közösen, hogyan éljék meg Szent Benedek és Szent Bernát szabályai szerint a magány életét a mai korban, a ma emberének megváltásáért.

Kopognak, elhívják. Feláll, kislányosan elneveti magát: — Nekem igazán nincs sok dolgom. Hagyom, hogy mindent Jézus végezzen általam, hogy Ő gondolkodjék, beszéljen és imádkozzék bennem. Ez minden.

Igen, „ez minden"!

„Életünk a szeretet ingyenes ajándéka, amelyre Isten dícséretével, és önmagunk abszolút odaadásával válaszolunk. Isten országának — amely már most alakul — vagyunk a jele, és annak teljessége felé tartunk Krisztusban és Krisztus által." (A rend megújított alapszabályaiból.)

Közelünkben szemlélődő férfikolostor: a Kartuzija Pleterje (68310 Sentjernej, Slovenija, Jugoslavija). Nemrég adták ki „Kicsodák a karthauziak és hogyan élnek?" c. ismertető füzetüket. Sajnos az ottaniak is az utánpótlás hiányáról panaszkodnak. Szeretnének legalább egy papot és egy segítőtestvért magyarlakta vidékekről. (Szerk.)

-r -a

A GYERMEK ÉS AZ IMÁDSÁG

Nyugatnémetországban a családokban és a plébánián számos kísérlet történik, hogy a gyermekeknek élménnyé tegyék az imádságot és a liturgián való részvételt.

A gyermeknek elsősorban is látnia kell, hogy a szülei is imádkoznak, vagyis beszélnek valakihez. Szülei is kérnek és megköszönnek, akárcsak ő a szüleivel szemben. (Két gyermek közötti párbeszéd: „Nincs Isten!" „De igenis van Isten, mert apukám beszél vele!") Szüleinek összeszedett magatartása, az imádságos légkör is hatással van rá. Hiszen a gyermek mindent utánozni akar. Nem kell várni, míg nagyobb lesz, már a másfélévesnek meg-

fogalmazhat az anya vagy apa ilyenforma rövid imádságot: „Jó Isten, Te adtad nekünk a kis Erzsit. Óvd meg az éjjel és add, hogy vidáman ébredjünk fel." Majd: „Jó Istenünk, szeresd a te kis Erzsikédet!" Később: „Jó Istenünk, Erzsikéd szeret téged." Szeretetben nevelkedő gyermek átélten tudja ezt mondani. A verses imákat újabban nem ajánlják kisgyermek számára, mert ő sem beszél versben, és ezek az imák többnyire nehezek neki, giccsesek is. Viszont szívesen elbeszélget a játékaival, elmond mindent a szüleinek. Ezért a szülő beleveheti az imádságba mindazt, amit a gyermek átélt: a született kistestvérke, a jó idő, a kiscica, az autó, az új baba — minderről a jó Istennek is lehet beszélni és megköszönni. Először a szülőnek kell ilyen imádságokat megfogalmaznia, a gyermek majd magától fog így beszélni Istennel. Ezt a spontán imádságot viszont nem szabad erőltetni. Bánatát is elmondhatja Istennek. Példa a kérő imádságra: „A nagymama beteg lett. Szeresd őt nagyon. Vigyázz reá. Maradj vele." Az így fogalmazott kérő imádságnál nem áll fenn az a veszély, hogy Isten az örökös csodatevő szerepébe kerül, akit imával kényszeríthetünk kéréseink teljesítésére, és a kisgyermek sem csalódik, ha kérése nem teljesült. Viszont kialakul a lelkében az istenkép: Istennel éppígy lehet beszélni, mint a szülőkkel, megért, jóságos és hatalmas. Ezekből a spontán imádságokból idővel állandó imaszövegek kristályosodnak ki.

Fontos, hogy a gyermek örömmel imádkozzék, ne érezze unalmasnak, kényszernek. Erre az egész nevelés folyamán ügyelni kell. Ezért nem szabad pl. a játékot erőszakkal félbeszakítva azonnal az esti imára felszólítani, hanem türelemmel kell lenni, amíg gondolatban át tud állni az imádságra. (Nekünk felnőtteknek sem megy ez egyszerre.) Az otthoni imádságot sokan változatossá, élménnyé próbálják tenni. Bevezetik néhány szóval, motiválják, mesélnek előtte valamit, felütnek egy képet a bibliából, gyertyát gyújtanak, együtt énekelnek vagy zenélnek a gyermekkel. Helytelen, ha a szülők csak felszólítják a gyermeket az imára, de maguk nem imádkoznak. Egy bizonyos kortól kezdve azonban sok iskolás gyermek szeretne egyedül imádkozni, ilyenkor meg kell ezt engedni. Gyermekeknél fontos szerepet játszik a helyes szoktatás. Ezért jónak látszik kiskortól kezdve minden nap imádkozni, ha csak röviden is.

Általában helyesebb a kicsiket nem vinni el a szentmisére, hanem napközben néhány percre bemenni velük a templomba. Sok családban azonban nem oldható meg az otthoni felügyelet, ilyenkor jobb, ha a kicsik a misén csendben játszhatnak valamivel, mint lehetetlent kívánni tőlük és ellenszenvet kiváltani a templommal szemben. „A mennyországban is csendben kell majd lenni?" — kérdezte félve egy kisiskolás. Jó megoldás, ha a legkisebb az apja ölében ülhet: ez olyan boldog élmény, amelyben hétközben úgy sincs ilyen hosszan része! (Statisztikailag megállapították, hogy általában azok az emberek maradnak vallásosak, akikkel kiskoruktól kezdve az anya rendszeresen együtt imádkozott és az apa is velük ment vasárnap misére. Csak az anya misehallgatása nincs ilyen hatással.)

Akár imádkoznak a szülők a gyermekkel, akár misére mennek, egy-két mondattal mindig be kell vezetni, motiválni, lelkesíteni, hogy ne váljék rutinná a mise, darálássá az ima. Ez a nagyobbakra is vonatkozik. Szokják meg, hogy mindig lélekkel imádkozzanak, közeledjenek Istenhez. És inkább ne menjenek misére, mint kényszerből, unalommal, ellenszenvvel. 5-6 éves kortól a szülők röviden elmagyarázhatják a szentmise főrészeit. Később otthon előre meg lehet beszélni, hogy mit figyeljen meg. Érdekes otthon vagy a hittanórán elmondani, ki mit jegyzett meg az evangéliumból, szentbeszédből, de ennek sosem szabad feddéssel végződnie, vagy leckefelmondás-ízűnek lennie. Jó, ha közös megbeszéléssel történik, amelyben felváltva más-más családtag visz vezetőszerepet, a szülőket sem véve ki. Nagyobb hatással vannak az ünnepek a gyermekre, ha tartalmukat megmagyarázzák neki, de mindenekfölött akkor, ha látja, hogy otthon valóban ünnepként ülik meg.

Egyre inkább gyakorlattá válik, hogy a plébániák külön gyermek- és ifjúsági miséket tartanak, gyermekprédikációval, modern dalokkal. Ezeken a gyermekek maguk is aktívan részvesznek, imádsággal, zenével, cselekvéssel, esetleg előre felkészülve rá. Ahol ez nem oldható meg, ott azt a szentmisét, amelyen a legtöbb gyermek vesz részt, igyekeznek az ő számukra érthetővé tenni, pl. a szentbeszéddel. Érdekes, hogy ezeket a beszédeket a felnőttek is nagyobb érdeklődéssel hallgatják. Hittanóra idejében is tartanak szentmiséket, hogy azok a gyermekek, akik a szüleikkel együtt nem járnak misére, szintén átéljék ezt. Sok helyen előkészületül az evangéliumhoz előre nagy képeket rajzolnak otthon a gyermekek és ezeket felakasztják, az evangéliumot vetített képekkel vagy filctáblán elmozdítható filcképekkel kísérik, megjátszanak valamit a gyermek életéből előgyakorlatként, pl. vendégséget, kibékülést. Egyes helyeken szokásos, hogy egy héttel az elsőáldozás után ismét tartanak közös misét a szülőknek és az elsőáldozóknak, utána agapéval. Néhányan gondolnak arra, hogy az elsőáldozás évfordulóját újra ünnepélyesebb közös misével üljék meg.

Valamikor a hittanóra közös hangos imádsággal kezdődött és végződött. Ma általában eltértek ettől a gyakorlattól. Nem egy hitoktató azért, mert talán ő maga sem tulajdonít elég fontosságot az imádságnak. Általában azonban azt lehet mondani, hogy azért, nehogy rutinná váljék. Inkább akkor szólítják fel a gyermekeket imádságra, ha valami megragadta őket. A felállás és közös hangos ima helyett ilyenkor megfelelőbb, hogy csendes imádságban fejezzék ki azt, amit átéltek. Ezt akár írásban is lerögzíthetik. 8-9 éves kortól kezdve sok tanuló jegyzetfüzetben kis imakönyvet állít össze magának azokból az imádságokból, amelyeket szeret, szívesen imádkozik vagy maga fogalmazott meg. Jó gyakorlat imádságok fogalmazása, ha előzőleg a témakört már átélték. Ezt lehet csoportmunkaként is iratni, mert vannak akik gyengébbek, nem jut semmi az eszükbe, és ezek boldogok, ha a szomszédjuktól átvehetnek valamit. A kisebbeknél egy, később több kérdést kell a táblára írni, úgy, hogy már majdnem benne legyen az ima szövege: „Hogyan kér-

heted Istent, hogy maradjon mindig veled?" „Hogyan köszönheted meg Istennek, hogy szeret téged?" Így tanítjuk meg egyéni ima megfogalmazására őket első áldozás előtt is, amit aztán könyvnélkül megtanult imával egészítünk ki. Az első áldozás utáni egyéni imára azzal nevelünk, ha közös, hangos imádság után alkalmat adunk csendes, egyéni imára is. Iskolás gyermekeket is tanítunk imádkozni hangosan, saját szavaikkal, ehhez azonban többször elő kell imádkoznia a hitoktatónak, mint az anyának is. A megfigyelés szerint szívesen végeznek az iskolások keresztutat, de ennek nem szabad sokáig tartania, és az ismétlődő imákat el kell hagyni.

Sokan kérdezik és kissé vitatják: mikor tanulja meg a gyermek a Miatyánkot (föltéve, hogy megfelelő családi környezetben nem önkéntelenül „ragad rá"). Félő ugyanis, hogy ha túl korán, akkor a legtöbbnél sosem telnek meg az egyes kérések valóban tartalommal. Ha viszont későbbre hagyjuk, talán sohasem tanulja meg. Általában azt javasolják, hogy iskolás kor előtt még ne. Ha az iskolában tanulják, akkor ajánlatos minden mondatot külön elmagyarázni, néha megjátszatni (pl. a kibékülést), és a gyermekek készítsenek minden mondathoz rajzot, hogy jobban megértsék.

A serdülő fiatalok többnyire nem szeretik, ha a családban közösen hangosan imádkoznak, vagy szüleik mellett kell lenniök a templomban. Ezeknek ma jobb több szabadságot, önállóságot engedni,biztosítani azt az egyedüllétet, ami az imádsághoz szükséges. Ha a családi ima meghitt, akkor időnként úgyis maguktól bekapcsolódnak. De ilyenkor is kívánatos, hogy legalább vasárnap, ünnepnap együtt imádkozzék az egész család. (Ünnepnapokon érteni kell természetesen a családi ünnepeket, évfordulókat is.)

Kisebb iskolásoknál és serdülőknél érdemes a hittanóra elején néhány percet időnként arra szánni, hogy az imádságról beszéljünk velük, mindig más gyakorlati tanácsot adva, pl. az összeszedett imádságra, a röpimára, egy újabb imádságra, milyen alkalommal lehet napközben Istenre gondolni, stb. Kellő percben szívesen vesznek ilyen tanácsokat. Hiszen a gyermek imaéletének, a szövegeknek is változniok, fejlődniök kell.

Minden korban lehet a gyermekeket elmélkedni tanítani is, ennek azonban kezdetben teljesen észrevétlenül kell történnie. Bizonyos elmélkedési gyakorlatokat modern pedagógusok a német órákba is beiktatnak. Először teljesen csendben kell lennie a gyermeknek, hogy a legkisebb zajt is meghallja. Majd képzelje el behúnyt szemmel a helyet, ahol nyaralt, a szobáját otthon, hogy megértse, miről van szó. Mondhatjuk, hogy képzeljen el egy nagy hegyet, vagy a tengert, számoljon be róla, mit látott, mit gondolt ezzel kapcsolatban. Gyermekek szívesen szemlélnek elmélkedve egy festményt, egy bibliai képet, miután minden részletet megbeszéltünk, hogy mit ábrázol és megértették, hogy mit jelent. Egy bibliai történet élénk elbeszélése után behúnyt szemmel szemlélhetik az egyes személyeket környezetükben, látják őket cselekedni, hallják, mit beszélnek. 15 éves kortól kezdve sikeres kísér-

letek történtek arra, hogy hittanórákon Tilmann „Führung zur Meditation" c. könyvének módszere alapján szemlélődést végezzenek.

Természetesen ahhoz, hogy a gyermek örömmel és jól imádkozzék, helyes és korához mérten teljes istenképre van szüksége. Ennek elemei azonban külön tanulmányt igényelnének. Bizonyos az, hogy a szülő, a hitoktató neveltjének imaéletéért a saját bensőséges imaéletével tehet legtöbbet. Azért is, mert ennek példája ellenállhatatlan hatással van a bontakozó gyermekre. Azért is, mert ha „mindent megtettünk, ami rajtunk állt", bizalommal és sokszor kell ajánlanunk a ránkbízottakat Annak, aki „a növekedést adja" kegyelmével a keresztséggel birtokába vett lélekben.

Irodalom. Marielene Leist: Erste Erfahrungen mit Gott (Herder [3]1972, 128 o.) és Gebetbuch für Kinder und ihre Eltern (Herder [2]1973, 59+12 o.). Az írónő ismert pedagógus és maga is négy gyermek anyja.

Farkasfalvy Dénes

AZ ÚJ MAGYAR ZSOLTÁRFORDÍTÁS ÉRDEKÉBEN

A zsoltároskönyv új magyar fordítása egyrészt égetően szükséges, másrészt sok és sokféle akadályba ütközik. Mióta a népnyelvű liturgia magyar nyelven is valósággá vált, a zsoltárok mindenben megfelelő (tehát pontos, költői és modern nyelvezetű) fordítását az Egyház napi szükséglete igényli. Ugyanakkor világos, hogy a korábbi fordítások ezeknek az igényeknek aligha felelnek meg. Ezzel az állítással nem kívánjuk az eddig készült fordítások érdemeit kétségbe vonni. Főképp Sík Sándor 1923-as, majd 1955-ös és 1961-es fordítása tűnik ki, mint a jelenleg rendelkezésre álló legjobb szövegek. E fordítások azonban egyrészt liturgikus használatban sok kívánnivalót hagynak maguk után, másrészt szentírástudományi alapjaikban már részben vagy teljesen elavultak.

Az alábbiakban nem annyira a meglevő fordítások fogyatkozásait kivánjuk elemezni, mint inkább egy készülő új fordítás módszerét és elveit ismertetjük. A csatolt zsoltárszövegekben az itt kifejtett elvek alkalmazását szeretnénk bemutatni.

Biblikus alapok

Sík Sándor 1955-ös fordítása már igen sokban felhasználta az utolsó évtizedek szentírástudományi eredményeit. Bár a második kiadás bevezetésében Szörényi Andor a formatörténeti kutatást „az újkor legnagyobb szentírástudományi eretneksége és tévedése"-nek nevezi, annak eredményeiből a fordítás bőségesen merít, s így a biblikus tudományok akkori legújabb álláspontját tükrözi a legtöbb helyen. Az utolsó tizenöt év azonban további fejlődést hozott a zsoltárkutatásban és, ahogy mi látjuk, a zsoltárok értelmezésében

forradalmi változásokat eredményezett. Itt elsősorban P. Mitchell Dahood S.J. munkájára gondolunk, aki a Ras-shamra-i leletek alapján a zsoltárköltészet egészét újrafordította és értelmezte.

A Ras-shamra-i leletek már 1928 óta foglalkoztatják a tudományt. 1930 óta rendszeresen folyik Ugarit városának feltárása, amely a Kr. e. 13. században pusztult el és romjai között nagyszámú írásos leletet hagyott az utókorra. Ezek nagy része vallásos tárgyú és költői tartalmú. Az ugariti nyelv közeli rokonságban áll a héberrel, a Szentírásból ismert héber nyelvnél azonban régebbi, úgyhogy tulajdonképpen a héber nyelvnek a Bibliából alig ismert (illetőleg alig értett) archaikus, régies formáira vet fényt. Az ugariti leletek pár évszázaddal régebbiek, mint a Szentírás legrégibb szövegei. Ezért elsősorban nyelvtörténetileg engedik megérteni a héber nyelvű költészetet mind azok költői stílusát, mind pedig nyelvtani formáit illetően.

Köztudomásúlag a zsoltárok szövegeiben számos homályos, gyakorlatilag lefordíthatatlan sor található, amelyeket a szakemberek csak a szöveg hozzávetőleges átalakításával tudtak lefordítani. Az ugariti leletek alapján P. Dahood egy ősi, elfelejtett, már az Ószövetségen belül nem jól értett nyelvi formát fedezett fel a legtöbb ilyen homályos mondatban, és a fordítást az eredeti (mássalhangzós) szöveg változtatása nélkül volt képes megadni. Nem egy esetben bizonyítva látja, hogy a későbbi (főleg fogság utáni) olvasók és másolók az eredeti szöveget már nem értették helyesen, ezért a mássalhangzós szöveget hibásan választották szét szavakra, vagy hibásan látták el magánhangzókkal.

Az ugariti költészet áttanulmányozása alapján P. Dahood, aki jelenleg a Pápai Szentírástudományi Intézet tanára Rómában, az egész zsoltároskönyvet újrafordította és magyarázó jegyzetekkel kiadta három kötetben a The Anchor Bible c. angol nyelvű, de nemzetközi írógárdával rendelkező sorozatban. A harmadik kötet 1970-ben jelent meg. Minden kötet megjelenését tudományos vita követte, amely még távolról sem tekinthető befejezettnek. Lehet, hogy P. Dahood megoldásainak egy része nem fogja kiállni az idő próbáját. Minthogy azonban felfedezései új evidenciára, azaz eddig ismeretlen forrásanyagra támaszkodnak, meglátásai nem hanyagolhatók el. Egy korszerű zsoltárfordításnál feltétlenül figyelembe kell venni P. Dahood szövegét.

Vajon mely pontokban jelent P. Dahood zsoltárfordítása lényeges változást a zsoltárok megértésében? Mi úgy látjuk, hogy Dahood felfedezései két fontos pontban változtatták meg a biblikus tudomány állását.

Az egyik a zsoltárok keletkezésének korát illeti. Minthogy az ugariti leletek kora Mózes korát is megelőzi, a nyelvi és költészeti hasonlóságok alapján a zsoltárszövegek korai, tehát királyságbeli keletkezése nemcsak lehetségesnek, de valószínűnek látszik. Ez nemcsak abból világos, hogy a kánaáni népek kulturális hatása már korán megkezdődött, hanem főképp abból, hogy, mint mondottuk, nem egy zsoltár szövegét már a fogság idején félreértették

annak archaikus nyelve miatt. Ezek a zsoltárok tehát minden bizonnyal több évszázaddal a fogság előtt íródtak.

A másik pont a zsoltárok teológiájára vonatkozik. P. Dahood vizsgálódásait megelőzően a tudományos köztudat szinte egyöntetűen azt vallotta, hogy az izraelitáknak a túlvilági boldogságról aligha voltak vallásos meggyőződéseik, s minthogy a halál utáni életet csak mint valami árnyékéletet képzelték el, Istentől nem örök boldogságot, hanem a földi javak hosszú és zavartalan élvezetét kérték. Ezt a tudományos meggyőződést senki nem fejezi ki olyan túlzott és egyoldalú formában, mint Szörényi Andor a Sík Sándor-féle fordítás bevezetésében: „Az izraelita minden reményét és boldogságát, gyönyörűségét és örömét a földi létben, az evilági javakban látta és kereste" (46. o). P. Dahood ezzel szemben megmutatja, hogy a zsoltárokban megtalálható ugyanaz a költői nyelvezet és szimbolika, amellyel az ugariti szövegek az általuk világosan hitt túlvilági életet leírják. Az ugariti szövegekben olvasunk az istenek társaságában eltöltött örök boldogságról, virágos mezőről, örök vizekről, mennyei vendégségről, az istenek lakásában való életről, stb. Ezek a fogalmak a zsoltárokban is megvannak, azonos szóhasználattal és hasonló költői fordulatokkal. Míg a korábbi zsoltárértelmezés ezeket a szövegeket a földi élet hosszú és boldog élvezetére vonatkoztatta, Dahood bennük az örök élet hitét és reményét látja bizonyítva.

A vita ugyan még nincsen véglegesen eldöntve, mégis úgy látjuk, hogy, főképpen vallástörténeti távlatból, P. Dahoodnak alapjában feltétlenül igaza van. Az a tény, hogy a kánaáni istenek hite síron túli boldogságot ígért, valószínűvé teszi azt, hogy az izraelita ember is foglalkozott a kérdéssel. Ugyanakkor aligha hihette, hogy amit a kánaáni bálványok ígértek, azt Jahve ne tudta vagy akarta volna megadni övéinek. Ez teljes ellentmondásban lett volna mindazzal, amit az izraeliták Istenről hittek. Ha tehát az örök élet szimbolikája megjelenik a zsidók vallásos költészetében, nincs okunk kételkedni abban, hogy ők azt ugyancsak az örök életre vonatkoztatva értették.

A másik oldalon viszont valószínűnek tűnik, hogy az izraeliták nem tudták a másvilágban való hitüket elég egyértelműen kifejezni. Mindazokat a konkrét leírásokat, amiket a kánaáni népek a túlvilági életről alkottak, azok többistenhitű és bálványimádó tartalma miatt nem vehették át. Ugyanakkor hiányzottak azok a filozófiai fogalmak (a lélek halhatatlansága, szellemi természete, stb.), amelyek a túlvilági életet a maga szellemi-lelki mivoltában leírhatták volna. Így az örök életre vonatkozó kifejezések a Jahvéval való örök és boldog együttlétre korlátozódnak, és nem látszanak mindig elég kifejezettnek és világosnak, főképp a kinyilatkoztatás későbbi, újszövetségi szakaszához viszonyítva.

Egy új magyar fordítás problémái

A fentiek alapján úgy tűnhet, hogy a zsoltárok fordítása ma nehezebb és problematikusabb, mint valaha. Még ott is, ahol a szakértők eddig egyetértet-

tek, az ugariti szövegek új és egyelőre még nem teljesen megoldott nehézségeket vetettek fel. Ez a szemlélet azonban túl egyoldalú és borúlátó. A biblikus kutatás haladása nemhogy gátolta vagy megoldhatatlan kérdésekkel terhelte, hanem inkább gazdagította a zsoltárok megértését. P. Dahood felfedezései sem annyira a problémákat sokasították, mint inkább a zsoltárok szövegtörténetének bonyolult és gazdag tényállására vetettek fényt. Az, hogy az ugariti nyelvemlékek alapján a zsoltárok képzeletvilágának és szimbolikájának irodalmi forrásaihoz eljutottunk, a fordító számára több segítséget, mint dilemmát jelent. Sok esetben az ugariti szövegek segítenek a zsoltárszöveg egységének s a szöveg mögötti költői élménynek és látásmódnak megértésében. Utalunk itt pl. a 4., 8. és 23. zsoltárra, amelyeket alább magyar fordításban is közlünk. Az ugariti szövegemlékek alapján ezeknek a zsoltároknak nemcsak egyes sorait sikerült jobban megragadni, de a szöveg egészét, a maga eredeti keletkezésében és egységében jobban meg tudjuk érteni. (Lásd a bevezető sorokat a szemelvényekhez.)

Hozzátehetjük azt is, hogy a jelenlegi, aránylag bonyolult szövegkritikai status quo a költői fordítás számára több szabadságot ad, mint amenynyivel az azelőtt rendelkezett. Nem arról van ugyanis szó, hogy egy ún. „hivatalos szöveget" minél szolgaibb pontossággal visszaadjunk, hanem, hogy egy alaposan áttanulmányozott, a biblikus tudományok eszközeivel megvizsgált, átelemzett szöveget költőileg megértsünk és azt magyar nyelven költői formában kifejezzük. Minden fordítás számtalan döntést kíván a fordítótól. A zsoltárok jobb — és bonyolultabb — ismerete ezekhez a döntésekhez ad bővebb anyagot.

A fordító nemegyszer úgy érzi, hogy a szöveg olyan, mint egy ókori város archeológiai képe: a szöveg történetének különböző korszakai mint egymásra épített rétegek fedik egymást. A fordítás ilyenkor olyan, mint a rekonstruálás: a fordítónak el kell döntenie, hogy milyen szempontokat hangsúlyozzon vagy domborítson ki, és hogy a szöveg sokrétű gazdagságából hogyan tud a legtöbbet adni a jelenkori keresztény számára. Ez nemcsak a fordító felelősségét és munkájának teológiai jellegét hangsúlyozza, hanem rámutat egyben a fordítások pluralizmusára. Míg az egyik fordítás jó és elfogadható, ugyanakkor egy másik, új forditás is lehet jogosult és egyenlőképpen hiteles. Hiteles fordításról továbbra is helyes beszélni, amennyiben az egyházi hatóságnak kell szentesítenie egy szöveg használatát, de ugyanakkor kívánatos, hogy több hivatalos fordítás forogjon kézen a szöveg különféle használatára. Semmiképpen sem volna helyes, ha egy olyan hivatalos fordítás megalkotására törekednénk, amely kizárná más fordítások létrejöttét vagy használatát.

Végül szóljunk néhány szót a zsoltárfordítás versformai kérdéséről. A zsoltárok eredeti versformájának követése csupán a szótagok számolását, a hangsúlyos szótagok ritmusát és alliterációk használatát jelentené. Ahogy sok más fordító előttünk, mi is úgy érezzük, hogy a modern magyar fül számára ennél több formai kötöttség kívánatos ahhoz, hogy a szöveg vers-

ként hasson. Sík Sándort követve mi is a szabad ritmusú jambust választottuk, többnyire fénytelen és rendszertelen, de sűrűn alkalmazott rímekkel. Ez a forma a 20. század magyar verselésében egyszerre elég hajlékony és formailag a prózától eléggé elhatárolt. Ugyanakkor kísérletképpen helyenként szabadabb ritmussal is próbálkoztunk, ahol és ahogy a zsoltár tartalma kívánta.

Szemben Sík Sándor fordításával, igyekeztünk elkerülni a régieskedő vagy egyháziaskodó kifejezéseket és fordulatokat (segedelem, istápoló, paizs, fundamentum, stb.). Ezek a költemény őszinteségét és mai használhatóságát veszélyeztetnék, a „régies íz" megadásával pedig csak nagyon is kétségbevonható szolgálatot tennének.

Az alábbi szemelvények közzétételének célja elsősorban az, hogy kritikának vessük őket alá. A fordításokat kísérleteknek tekintjük és abban bízunk, hogy egyrészt mások bírálata számunkra új szempontokat eredményez, másrészt pedig esetleg a saját törekvéseink adnak új szempontokat és buzdítást más fordítók számára.

4. zsoltár

E zsoltár helyes megértésének kulcsa a 7. vers helyes fordításában rejlik. A héber „tób" szó általában „jó"-nak vagy „javak"-nak fordítható, sok esetben azonban — főképp amikor a szövegösszefüggés Istentől várt égi javakra utal — a palesztinai élet legfőbb javát, az esőt jelenti. P. Dahood számos példát felsorol erre az ószövetségből és az ugariti szövegemlékekből. A zsoltár tehát könyörgő imádság esőért. A szerző mint Isten szolgája (szószerint „szentje") Jahvétól kér esőt, míg mások a bálványokhoz fordulnak. Az 5-6. vers a bizakodó és várakozó magatartás szabályait adja meg, a 7. a kétkedőket idézi, a 8.-ban saját könyörgését, az utolsó versben pedig feltétlen bizalmát fejezi ki a zsoltáros. Az éjjeli nyugalomra tett többszörös utalás miatt lett ebből a zsoltárból esti imádság. Ez az alkalmazás elég jól illik az eredeti szöveghez. Mindenesetre P. Dahood fordítása egységes keretbe illesztette a zsoltárt, és ugyanakkor az egyes soroknak is nyelvtanilag kielégítő magyarázatot adott.

2 Felelj, ha hívlak, Istene ügyemnek,
szorongásomban könnyebbíts meg,
légy irgalommal, halld meg, amit kérek.

3 Ti nagyjaink, a Dicsőségest meddig sértitek?
meddig bókoltok hitványságnak
s a bálványokat kérdezgetitek?

4 Mert meglátjátok:
az Úr szolgájának csodát tesz,
az Úr meghallgat, ha hozzá kiáltok.

5 Légy nyugtalan, de hagyd a bűnt,
vizsgáld szived s az ágyadon zokogj,

6 mutass be áldozatot a Törvény szerint,
s az Úrban bizakodj.

7 Sokan mondják: esőt nekünk ki küld?
Urunk, arcodnak fénye elkerült!

8 Örömmel töltsed el a szívem,
legyen boruk, búzájuk bőven.

9 Arcod békéje vesz körül,
mikor lefekszem s rám köszönt az álom,
mert biztonságos nyugtomat, Uram,
egyedül csak nálad találom.

8. zsoltár

Első két verse meglehetősen eltér az ismert fordításoktól. P. Dahood ugariti példák alapján és a mássalhangzós szöveg újrapontozásával nyerte ezt a fordítást. Fordítása nemcsak azért meggyőző, mert számos párhuzamos szöveggel bizonyítja, hanem azért is, mert a költemény egészét egységbe illeszti. Az eddig ismert fordítások ui. aligha voltak képesek megmagyarázni a „gyermekek és csecsemők dícséreté"-ről szóló sort, és annak helyét a zsoltár összefüggésében. P. Dahood értelmezésében a szöveg annyira kézenfekvő, hogy még az újabbkori magyar irodalomból is tudunk idézni hasonló ihletésű sorokat: „Láttam, Uram a hegyeidet / s olyan kicsike vagyok én . . . / Roppant hegyeid dobogásában / elvész az ő gyenge dadogása" (József Attila: Isten).

2 Úristen, szerte a világon
milyen dicső a Te neved!
Fölséged túlhaladja az eget,
— és én csak gyermekek és csecsemők szavaival imádom!

3 Fellegvárt készítettél szállásul magadnak,
az ellenséget mind elnémítottad,
mindazt, ki ellenállt vagy lázadott.

4 Az égre felnézek, mit kezed alkotott,
a Te műved a Hold s a csillagok . . .

5 Mi is az ember, hogy Te rá figyelj,
emberi lény, hogy rá gondot viselj?

6 S Te csaknem egyenlővé tetted istenekkel,
megkoronáztad dicsőséggel és tisztelettel.

7 Uralmat adtál kezed művei fölé,
odavetettél mindent lábai elé.

8 Mind a sok barmot, apraját és nagyját,
de még a puszták minden vadját,

9 ég madarát, a tenger sok halát,
s amik a tenger útjain keringenek.

10 Úristen, szerte a világon
milyen dicső a Te neved!

23. zsoltár

Ebben a zsoltárban Dahood az örök boldogság ősi szemita szimbolumtárát találja meg: zöldelő mező, üdítő vizek, túlvilági vendégség, amely az ellenfelek szemeláttára ad megdicsőítést, végül a „jóság" és „kedvesség": valószínűleg megszemélyesítések, az Isten két küldöttjét jelentik, akik a lelket a túlvilági boldogságra kísérik.

Dahood magyarázatát az teszi meggyőzővé, hogy a zsoltár egészét egységes keretbe illeszti. Amennyiben ui. az Úr háza nem Isten örök hajlékát jelenti, akkor mint a templomot kell magyaráznunk. Ebben az összefüggésben azonban a többi kép egysége széthull: egy a templomban töltött hosszú élet vágya valamiféle levita-misztikára utalna (lásd H. Kraus, Psalmen I. 191), de még így sem illik össze a kövér legelő, a vizek és a lakoma hasonlataival.

1 Az Úr a pásztorom
és nem hiányzik semmi.

2 Mert zöldelő mezőn hagy elpihenni,
csendes vizek mellé visz engemet,
hogy felüdítse tikkadt lelkemet,

3 s nevéhez illőn
dús legelők felé vezet.

4 Ha járok vaksötétben,
veszély nem rémít, mert velem vagy ott,
a Te pálcád, a Te pásztorbotod,
az lesz vezérem.

5 Elémbe asztalt készitettél,
és látja mind ellenfelem,
keneted gazdagon kiárad homlokomra,
s túlcsordul serlegem.

6 Tudom, jóság és kedvesség kiséri
minden nap életem sorát,
s az Úr házában lesz lakásom
örök időkön át.

126. zsoltár

Az első két sorban P. Dahood szövegét követjük. Szerinte az általánosan elfogadott fordítás: „Sion foglyait", a héber szöveg alap nélküli „kijavítására" támaszkodik, amit csak a szöveg meg nem értése tett szükségessé. Ő az ugariti szövegek alapján megfejti a szót a maga eredeti formájában, ahogy azt a héber mássalhangzós (pontozás nélküli) szöveg megőrizte. A 2. sort a fordítók rendszerint így adják vissza: „olyanok lettünk, mint akik álmodnak". A régi fordítások eléggé eltérőek, mutatva, hogy már ősidők óta nehézséget okozott ez a sor. Dahood az Ábrahámnak tett ígéretre talál benne utalást: „olyanokká teszem utódait, mint a tenger homokja" (Ter 32,19). — Az utolsó sorokban a drámai tartalmat ritmikailag is próbáltuk kifejezésre juttatni.

1 Az Úr amikor visszaadta Sion kincseit,
mint tenger homokja, olyanok lettünk.
2 Megtelt nevetéssel a szánk,
örömkiáltással a nyelvünk.

Elismerték maguk a népek:
„Az Úr nagyságát megmutatta
azzal, amit velük tett."

3 Az Úr nagyságát megmutatta
azzal, amit velünk tett,
mert boldoggá tett minket.

4 Úgy tértek vissza kincseink az Úrtól,
mint Negebre megáradt patakok:
5 ki könnyet hullatva vetett,
örömujjongva aratott.

6 Ment a határba, ment zokogva,
vitte kötényét,
s jött haza kurjongatva,
hozta a kévét.

Akiket a zsoltárfordítás ügye közelebbről érdekel, fordulhatnak közvetlenül a cikk szerzőjéhez. Címe: Route 2, Box 1, IRVING, Texas 75062, USA.

K.F.

AZ ÜRESEDŐ TEMPLOMOK „TEOLÓGIÁJA"

Azzal kell-e kezdenünk ezt az írást, hogy rácáfoljunk a címére: „teológia"? Idézőjelbe szorítjuk, mert csak ennyi a jelentése: üresedő templomainkban egy isteni kihívást és felelősségrevonást kell meghallanunk. Nem elég a

népet szidni: miért nem jöttök templomba, istentelenek? — hanem föl kell vetni az üres templom árva padjaiban, sűrűsödő homályában a kérdést: miért nem jönnek? miért nem vonz a templom? hogy is nézi az Úristen az ő ragyogóan kongó házát? nincs-e itt valami rejtély, isteni kérdés? Az üzletember is, ha rosszul megy a boltja, felveti a kérdést: mi ennek az oka? Talán divatjamúlt az árum, vagy rossz a kiszolgálás? másutt talán jobbat adnak? Tanuljunk a világ fiaitól, akik a maguk nemében okosabbak a világosság fiainál.

Teológiát mondottunk: mit szól az Úristen mindezekhez? Ő is csak sopánkodik és megbánja, hogy embert teremtett? Vagy figyelmeztet mindezzel, mindenfelől, hogy a régi kincsből újat hozzunk ki? Teológiát mondottunk: kíséreljük meg kissé átfogni Isten végtelen gondolatait az árvuló templomok csendjében.

Nem áltatjuk magunkat, hogy a problémát kimerítjük és kielégítő válasszal szolgálhatunk. Ha csak annyit is látunk meg, merre mutat az útjelző tábla — erre vagy arra kell-e mennünk —, máris sokat értünk el. Bizonyára lesznek, akik elindulnak és közelebb jutnak a célhoz, még ha mocsáron kell is átgázolni, vagy sziklákat kell megmászni. Ha kimerültünk az útkeresésben, jöjjön a következő nemzedék, folytassa.

Tények állása

De vessük fel a kérdést: valóban üresednek-e templomaink? Erről külön vallásszociológiai és történelmi tanulmányok adatai kellenének. Legyen elég azonban néhány meggondolkoztató utalás.

Vannak községek, ahonnan elköltözik a nép. Egy hevesmegyei faluban 1956-ban 1800 ember lakott, 1970-ben már csak 1200. A munkabíró nép jelentős része másutt dolgozott, a fiatalok még a községben voltak bejelentve, de már a városban dolgoztak és tanultak. A templom üresedett, mert a nép elköltözött.

Ha viszont járom gyerekkorom kedves templomát, amelybe az akkori idők véleménye szerint olyan sokan jártak, mert a padok tele voltak — ma kevesellem a padokat. Sokkal többen járnak templomba és sokkal több a mise.

Manapság inkább a fiatalság hiányzik a templomokból. De hiszen azelőtt is hiányzott. Jöttek a gyermekek, mert jönni kellett. A fiatalság akkor is valami gőzös vallástalanságon esett át, lekötötte figyelmét az élet feladata, szépsége, lendülete, a párválasztás, — aztán szépen megöregedve, tapasztalatokban gazdagodva öregkorára betért az Isten házába megnyugodni.

Akadnak helyek, ahol megszakadt a hagyomány, és ha egyik nem jön a templomba, nem megy a másik sem. Nem hősök és nagy egyéniségek, nem veszik fel a harcot a társadalmi ítélettel. Nem meggyőződésből jöttek, meggyőződés híján el is maradnak. Vannak viszont községek, ahol még érintetlen a hagyomány: tele a templom, zeng az ének, zsong az ima, fegyelmezetten viselkednek, védi a templomot a régi szokás és a jó papok lelki hatása. De meddig . . . ?

Csendes elmélkedés egy szentmisén

Vessük fel kíméletlen élességgel a kérdést: miért is menjenek az emberek misére? Szokásból? Ez lekopik. Meggyőződésből? A mai ember úgy érzi, joga van távolmaradni attól, amit nem ért meg. És értik-e, mi az, ami ott folyik?

Nagyon kérem, hogy minden pap ne az oltártól nézze a híveket, hanem a kórusról, vagy a kórus alól. Sokan jönnek, mert az egyház parancsolja a vasárnapi misehallgatást, és a gyermekkorban beléjük nevelt kötelességérzet sürgeti őket. De már nem énekelnek. Még talán motyognak valamit, később egészen elhallgatnak. Ezek az emberek aztán pár év múlva felvetik a kérdést: minek menjek a templomba, hiszen minden olyan idegen, nem mond számomra a szentmise semmit sem.

Mióta civilben járunk, szeretek beülni a padba a hívek közé. De másképp fest innen a templom! Ilyenkor fojtogat a gondolat: mit kapnak ezek az emberek itt? A latin szövegből mitsem értettek. A magyar szöveg tömör ünnepélyessége is idegen tőlük, ha nem hozzák közel; a rossz kiejtés miatt gyakran alig érthető, a miséző pap mozdulata nem egyszer gépies, erőltetett. A prédikáció hol leckefelmondás, hol jámbor monológ, hol tartalmatlan fecsegés vagy professzoros fejtegetés, másutt meg bosszantó handabanda, az emberek nem kapnak választ szorongó, tudatos vagy tudatalatti kérdéseikre. Meghallgattam egy városban sok beszédet: azon csodálkoztam, hogy az emberek még hisznek.

Van igazság a mondásban: az bizonyítja legjobban az egyház Istentől való mivoltát, hogy még saját papjai sem tudják tönkretenni. A zsinat új liturgiát teremtett, de mi ebben gyakran csak új rubrikákat látunk, azokat is jól-rosszul hajtjuk végre. Hol vagyunk még attól, hogy az adott kereteket élettel töltsük ki?! Elethez szóló tanítással, gondos lelkiismeretvizsgálattal, igazi imával, közösségalakítással, szervezett és lélekből fakadó cselekvő együttműködéssel . . . Nem esik-e meg, hogy rárójuk a hívekre a misehallgatás kötelezettségének terhát, de kisujjunkkal sem igyekszünk azon enyhíteni?

Mit várhatunk híveinktől?

Nem vagyunk-e nagyon igényesek a szentmiseáldozattal kapcsolatban híveinkkel szemben? Az Úr Jézus csodákkal készítette elő az Eucharisztia megértését, de csak búcsúzásának perceit látta alkalmasnak, hogy övéit beavassa „a hit titkába". Az őskeresztények a mise áldozati része előtt kiküldték a hitjelölteket, mert vigyáztak arra, hogy ne vegyenek részt olyan istentiszteleten, amelyet még nem értenek. Mi azonban „in medias res", azonnal a csúcspontra akarjuk vezetni híveinket, ne csodálkozzunk tehát, ha nem tud mindenki felhágni a csúcsra, nem érti meg a szentmise lényegét.

Azonnal hárítsunk el egy félreértést: nem arról van szó, hogy ne késztessük a gyermekeket és a nehezebb felfogású híveket is a templomba, hanem csak arról, hogy nem a szentmisén való részvétel az egyetlen vallási kötelesség, s ne érjük be annak sürgetésével. Sürgessük a részvételt, de ha akadályba

és megnemértésbe ütközik, akkor ne rekedjünk meg az ostorozásban, hanem keressük tovább Isten szélesebb dimenziójú gondolatait. Számukra is, a magunk számára is.

Ha az emberek gondolkozását közelebbről figyeljük, három csoportot fedezhetünk fel:

1. Olyan emberek, akik távol állnak a templomtól (saját hibájukon kívül), de valahogy hallgatnak egy felsőbb erő szavára: becsületesek, igazságkeresők, dolgosak. Csak éppen kevés az érzékük hitünk mélyebb titkai iránt. Sejtik a példabeszédet, vagyis a természet szavát, de nem tudják kihámozni jelentését, — nem adatott meg nekik. Felfogják Istennek „rádió-hullámait", sürgetéseit, bár nem tudják, „honnan fú a szél"; élnek úgy, mintha lenne Isten, de nem tudnak magyarázatot adni lelkiismeretüknek.

2. A következő réteg azokból tevődik össze, akik valamit sejtenek a magasabb titkokból, el is jutnak a templom küszöbéig, de ritkán, vagy egyáltalán nem lépik át. Hogy miért? Talán mert idegen nekik a templom világa és etikettje, nagy a szakadék az élet és a hit között; talán a rossz papok botránkoztatták meg, vagy a félelem és a tudatlanság gátolja őket. Viszont megesik, hogy a lelkipásztor ebből a rétegből toborozza legkészségesebb munkatársait.

3. Nem hiszem, hogy túlsok lenne azoknak a száma, akik igazán átélik a szentmiseáldozat mélységét. Aki figyeli a miséző papokat, annak az a benyomása, hogy a papok nagyrésze sem érti igazán. Aztán még ma is tartozunk a szentmiseáldozat mindenkinek érthető és az életet megragadó kifejtésével: túlságosan elvontak, verbálisak, idegenszerűek a magyarázataink. Ne ütközzünk meg ennek a rétegnek a vékony voltán: Krisztus Urunk kereszthalálánál is kevesen voltak a hívek, azok is csak homályos reményből és hitből éltek, de nem sokat értettek az áldozat titkából. Csak az lenne a fontos, hogy bármilyen kevesen is legyenek az áldozati oltár körül, éljenek a liturgia titkából, de úgy, hogy belőlük viszont éljenek a távollévők, a küszöbönállók: imájukból, áldozatukból, példájukból.

Lehetne azt az ellenvetést fölhozni: pünkösd Lelke és az egyszerű gyermeki lélek számára nyitva vannak Istennek titkai. Csakhogy a mai ember már nem akar gyermek lenni, de még nem is bölcs, hanem valami átmeneti lény. És a Gondviselésnek mintha állandó rendje lenne, hogy Isten közelébe csak kevesen kerülnek, hogy belőlük éljenek a többiek, a kevesebb talentummal rendelkezők. Talán ezért is számított Szent Ágoston arra, hogy az Úristen csak a bukott angyalok számát akarja betölteni a meghívottakkal...

Ezek tények. — Nyugodjunk bele? Szó sincs róla. Kérdezzünk és hallgassunk, mint a tizenkétéves Jézus a templomban.

Nem képmutatás-e az áldozatunk?

Érdemes fölvetni a kérdést: vajon az Egyház mai közös áldozatában nem ködlik-e sok képmutatás, amelytől korunk embere, az őszinteség tisztelője méltán idegenkedik?

Régen, főleg a hagyományos falusi miséken találkozott az egész község. Ez volt az egyetlen érdemleges találkozása a népnek. Utána elbeszélgettek, régebben vásárokat tartottak. Hiányzott azonban a mély lelki tartalom, az őszinte imádás, bensőség, és nem ritkán csak hagyomány, ruha-mutogatás, nyájösztön terelte össze a népet. Ma ezek a nem megvetendő, de elégtelen motívumok kikoptak. Igaz, mélyült a szentmise megértése, de bizony még mindig alig fejezi ki a lelki közösséget, az egy családhoz való tartozás érzését. Inkább csak összeverődött individuumok magánájtatossága a szentmise, amelyet künn az életben nem fedez a testvéri összetartozás, a kölcsönös segítség szelleme. A szekták és a szórvány-vallások többet éreznek ebből az összetartozásból: nemcsak együtt énekelnek, imádkoznak, hanem a templomon kívül is ismerik, segítik egymást. Az őskeresztények kenyértörését pedig épp a lelkek összetartozása jellemezte: egy szívük, egy lelkük volt, lakomára jöttek össze, megosztották vagyonukat egymás között.

Nem kellene-e éppoly fontos gondunkká tenni a lelki családdá érlelést a szentmisével kapcsolatban, mint a rubrikák megtartását és a liturgiát? Nem lenne-e fontosabb, főleg filiákban, talán kevesebb, de jobban előkészített szentmise és az agapé bizonyos formáiban megvalósult ismerkedés, megbeszélés, összeforrás? Ma csak perselyezünk a szentmisén és azt szépen ki is dolgoztuk, de nem lenne jó éppúgy gondolni a megbékélés mélyebb és reálisabb kifejezésére? A házi misék okos megvalósítása igen alkalmas lenne a kisebb közösségek elmélyülésére és a szentmisébe való bekapcsolódásra. És a papoknak nem kellene-e lélekben átélni a paternitas spiritualis gondolatát, paternalizmus nélkül: megismerkedni híveikkel, minden módon összefogni őket a szeretet és figyelmesség szálaival, a távollevők felé legalább egy ösvényt nyitvatartani és gyomlálni, hogy be ne gyöpösödjék az út a plébánia felé? Addig ugyanis csonka marad a szentmisénk, míg meg nem valósul a „communio animarum", a kölcsönös adásban beteljesült egység, a Krisztus áldozatából fakadó szeretet. Nem kell-e az agapé gondolatát valamiképpen felélesztení mai formában? találkozásokban, baráti beszélgetésekben? Aki figyeli egy plébánia világát, látja, hogy szinte magától bontakozik ki a misék után a hívek összeverődése, baráti beszélgetése. Mindezek mindmegannyi parányi felhívás arra, hogy mi is az igénye a lelkeknek. A lelki kommúnió építésére vajon nem a legfontosabb feladat világi apostolok nevelése szentórákon, gyóntatószékben? Elhanyagoltuk a családfelajánlásokat Jézus Szívének, mert engedtük formalitássá torzulni; de nem lenne jó felélesztení ezt a felajánlást úgy, mint a Jézussal való szövetség megújítását, az ő szerződéskötését egy-egy konkrét közösséggel, épp a szentmisével kifejezve?

Mondhatná valaki, hogy ez a sok kérdőjel az ábrándok világába visz. De az új liturgia máris számos lehetőséget tár fel ennek a közösségnek a formálására. Pl. mise elején, a bűnvallomásnál két-három kérdést vessünk fel: hogyan éljük meg a szeretetet? Minél többeket vonjunk be a felolvasásba, a hívők könyörgésébe. A felajánlást nem lehetne-e kifejezőbbé tenni az ajándé-

kok odavitelével? A békeköszöntésnek nem találjuk-e meg bensőségesebb formáját? Zártabb közösségben nem lehetne-e röviden megbeszélni Isten tanítását?

Ahol az új liturgiának nemcsak a rubrikáit hajtották végre, hanem a szellemét is, ott máris érezni lehet „Isten népének" közösségét, egységét.

Az élet miseáldozata

Sokan mondják: nem érek rá elmenni misére, otthon annyi a dolog a család körül: megetetni a hazatérő fiamat, csak vasárnap van idő mosni, főzni kell a családnak, házat kell építeni, stb. Világért sem állítom, hogy igazuk van az ilyeneknek, de valami igazságuk van, és szóba kell állni velük is. Kapcsoljuk ki most azokat, akik a pénzhajsza miatt dolgoznak, és ne is azt firtassuk, hogyan lehetne mégis kiszorítani az időt a szentmisére. Főleg az a meggondolkoztató, hogy még buzgóbb lelkek sem jutnak el hétköznap a szentmisére, mert dolgozniok kell másokért. Ezért verődik össze a napi misehallgatók többsége a magánosokból, nyugdíjasokból, öregkisasszonyokból. Isten egyik akarata miatt nem teljesítik egy másik akaratát, az egyik áldozat miatt elmarad a másik áldozat.

Ahogy a Zsinat tisztelettel beszél azokról, akik a hitnek teljességét nem fogják át és csak részleteket ismernek meg, éppúgy meg kell érteni azokat is, akik Krisztus áldozatának teljességét még nem értik át saját hibájukon kívül, de valamelyest részt vesznek benne.

Miből tevődik össze Krisztus egész áldozata? Elsősorban abból, hogy Isten emberré lett, kiüresítette magát, felvette a szolga alakját, engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig. A kereszt a csúcspont, az áldozat netovábbja, szuperlatívusza, amely folytatódik a feltámadásban úgyannyira, hogy a feltámadt és élő Krisztus megújítja áldozatát oltárainkon liturgikus ünnepség keretében, és ételül adja magát nekünk. Előbb volt tehát az élet, és ebből az életáldozatból sarjadt a szentmisének finoman cizellált ünnepélyessége, fénye.

A liturgikusok könnyen abba a hibába esnek, hogy csak ünnepségrendezők lesznek: sollemnitas memoriae. Kicsit úgy, mint ahogy a drámaírók ragyogó művészi alkotásba foglalnak véres harcokat, lelki kínokat, halálhörgést, emésztő fogságot és vértanúságot. Ezért a liturgikusok tábora gyakran széplelkekből, nőkből, művészekből, kicsit exaltált emberekből tevődik össze. Pedig mindez az igazi istentiszteletnek csak egyik oldala, összefűzött csokor a mezei virágok rengetegéből. Nem vitás, hogy Jézus áldozatának megelevenítése, a szentmise, lelkiségünk forrása és csúcspontja, — de nem a teljessége.

Az egész áldozat abban áll, hogy a mi áldozatunkat, embersorsunkat, nehézségeinket és keresztjeinket ajánljuk fel az Atyának, tehát mindazt, ami Krisztus-formájú és sugallatú életünkben, és ezekkel egészítjük ki és teljesítjük be Jézus áldozatát; mindazzal, ami belőle, érte, szerinte és miatta törté-

nik életünkben. Krisztus szent, szeplőtelen, tiszta áldozatához hozzáadjuk és vele egyesítjük először gyakorlatban, majd tudatosan is a szentmisében a magunk áldozatát, amely Krisztusából fakad. Nemcsak a gyökeret, Krisztust visszük az oltárhoz, hanem az egész fát törzsével (az Egyházzal), ágaival, hajtásaival, gyümölcseivel és éltető nedvével: a Szentlélek áradásával együtt. Az egész Krisztust ajánljuk fel a mennyei Atyának hálaadásul, engesztelésül, imádásképpen. Ezért mondja Szent Ágoston: Mit ér Krisztus áldozata a te áldozatod nélkül?

Kettős következtetést vonunk le a mondottakból. A buzgóbbak, az oltár körül állók necsak ünnepélyt lássanak a szentmisében, hanem egy kemény életnek összefoglalását, számtalan áldozat beteljesülését, másolatát. Feladatot. A szentmiseáldozat életstílus jele legyen, és az egész élet élő szentmiseáldozat. Az igeliturgia legyen a keresztény ember állandó eledele: róla elmélkedjék, ültesse át az életbe Isten szavát. Az áldozat előkészítése és felajánlása legyen számunkra állandó életprogram, stílus és törekvés: mint a szántóföldet a vetőmag befogadására, elő kell készíteni magunkban a humánumot, az istenarcú készséget, hogy befogadjuk Krisztus kegyelmét. Nyíltság, becsületes keresés, fegyelem, igazságosság, gyermeki fejlődésre-képesség, természetes alázat, igazságszeretet, az ember megbecsülése, munka, szorgalom, stb. — talán még csak emberi erények, de már „sacrificium praeparatum", az Ő „útjának készítése", Keresztelő János szellemében. Ez a praeparatio a keresztény életstílus: rendelkezésre állás, rugalmasság, valódi ob-latio (odavitel) Isten elé. Feléje irányítjuk természetes emberi erőfeszítéseinket: „Legyen meg a te akaratod!" — „Szólj Uram, hallja a te szolgád."

Mibennünk nem megy végbe a „transsubstantiatio", az átlényegülés, de nagyon is végbe kell vinni a „transformatio"-t, a Krisztus Szíve szerint alakulást, és ezt az életet kell felajánlani, vagy talán helyesebben: kitárni Krisztus előtt, hogy alakítsa, nevelje, önmagához hasonlóvá tegye, és fogadja el engesztelésül, jóvátételül, hálaadásul, hogy mondhassa analógikusan mirólunk is: Te vagy az én testem, te vagy vérem a világ életéért. (Lám, a Jézus Szívetisztelet és az imaapostolság mennyire szerves része lelkiéletünknek!)

Vegyétek és egyétek, ez az én testem! — így mondja Krisztus, mert úgy szeretett minket, hogy nemcsak életét adta értünk, hanem lelki ételünk és italunk is lett. Hát nekünk is így kell szeretnünk, és meg kell valósítanunk a valódi „communio"-t, az adományok cseréjét ember és ember között, hogy egység és szeretet uralkodjék életünkben, és éljenek mások belőlünk, mint a kenyérből és borból.

Ez az élet miséje, ez az egyik igen fontos emlékezete és bemutatása Krisztus életének, általa egészítjük ki Krisztusnak örök és minden nap megújuló áldozatát. Ezt visszük az oltár elé (sohase menjünk üres kézzel az Úr oltárához!), és onnan erőt nyerünk, hogy a templomból hazatérve gyarapítsuk és fejlesszük életünk áldozatát. Ezt is tesszük emlékezetére. Ez az élő körforgás: a miséről visszük a mintát, az erőt, a küldetést, hogy visszavigyük a

misére a hétköznapi életből annak termését, majd onnan újra visszük az életbe az áldozat szellemét — és így tovább, „míg az Úr el nem jő".

De ebből a teljességből az is következik, hogy megértsük és kiegészítsük a sok jóakaratú távolállónak rész-igazságát, féligazságát. Sok tájékozatlan embernek nincs érzéke egy meg nem értett szertartás iránt. De ha a lelke mélyén zsongó isteni szóra hallgat, akkor ez az ő „igeliturgiája" (vö. Róm 2,14k), ha nem is a Szentírás kifejezett szavai szerint. A becsületes orvos, munkás, az áldozatot vállaló bányász, stb., bár nem is tudja, miért vállalja mások terhét, de jelentkezik, felajánlja magát a munka oltár-asztalán a becsületes emberszolgálatra, részesedik valamiképpen a felajánlásban. Nem tudja, mi a Jézus Szíve-tisztelet, de mivel Jézus Krisztus „az örök halmok kívánsága" (minden ember meg nem nevezett legbensőbb vágyainak tárgya), csillapíthatatlan vágyával máris résztvesz valamelyes módon a transformatioban, sőt a kommunióban is. Ezek Krisztus titkos, esetlen, töredékes követői, talán jóhiszemű sarlatánjai; nem szabad őket elítélni, ledorongolni, hanem ahogy a magunk szentmiséjét életáldozatunkkal kell kiegészíteni, úgy az ő életáldozatukat Krisztuséval kell tapintatosan, fokozatosan kiegészíteni, annak teljességére nevelni.

Így hát ha sokfelé üresednek is templomaink, mégis azt kell mondani: növekszik, sőt sok a Krisztus áldozatában résztvevők száma. És gondoljuk meg ezt is: mennyi még „Izrael házának elveszett juha", mennyi még az erőtartalék és nyersanyag, amelyet bele lehet építeni Krisztus testébe. Ne essünk hát kétségbe az üresedő templomok miatt és ne vessük az embereket azonnal a külső sötétségre, ha nem is jönnek a Király lakomájára, hanem nézzünk körül a magunk portáján és tágítsuk látókörünket.

Ha szabad nagyon élesen fogalmaznunk: nem az a legnagyobb baj, hogy az emberek nem jönnek a templomba, hanem hogy helyette máshova mennek: kocsmába inni, szórakozni, szeretkezni, pénzt hajszolni. Új bálványimádás korát éljük mindenfelé. Szinte újra kell kezdeni az Ószövetséget, hogy az emberek ismét teljesebb értékű emberek legyenek, alkalmasak Isten befogadására. De máskor is volt ilyen feladata Isten követeinek. Akkor az életmód barbárságából, a szellem barbárságából, a kultúrbarbárságból kellett kiemelni az embereket, ma pedig a lelki barbárságból. — Istenem, panaszkodunk, hogy nincsen papi munkánk, mikor beláthatatlan apostoli tér tágul előttünk, szinte azt sem tudjuk, hol kezdjük!

Az oltár körül állók felelőssége

Akik pedig az oltár körül állnak, akár papok, akár világi hívők, ne legyenek pesszimisták, hanem ismerjék fel: épp a szentmiseáldozat, Krisztus megbékítő áldozata úgy beleépült a történelembe, létünkbe, hogy az emberiség sohasem fullad bele a krisztustalanságba, a kereszténység sohasem hal meg, mert Isten épp Krisztus miatt gondoskodik Noékról, Ábrahámokról, Mózesekről, prófétákról, tanítványokról. Legyen akármilyen üres is a templom, Krisz-

tus áldozata az, amelynek vére átitatja a történelem minden porcikáját és befolyásolja ma is, mint a só az ételt, mint a napfény a természetet, mint az energia az anyagot. A Golgotán csak egyetlen tanítvány, Mária és néhány asszony vett részt Krisztus brutális kivégzésén, kereszttáldozatán. De ez a kereszttáldozat befolyásolta már előre a Krisztus előtti történelmet, ez alakította át az életet, és azóta is minden nemes törekvés, ha nem is irányul kifejezetten Krisztus történelmi személyére, többé-kevésbé a megtestesült örök Ige utáni vágyból él: ezért törekszik békére, szeretetre, egységre, megváltásra, önfeláldozásra, tökéletességre, felszabadulásra és több életre az emberiség, — jaj, sokszor de sután, ügyetlenül, hetykén, torzóban, egyoldalúan, kerülő utakon . . .

Ha üresednek a templomok, ne átkot szórjunk a távolmaradókra, hanem érezzünk nagyobb felelősséget az imára, áldozatra, szeretetre, tanúságtételre, vagyis minden keresztény papi feladatára és hivatására. Mert annál inkább kell Krisztussal egyesülve életünket másokért és mások helyett feláldozni, minél inkább eltávolodnak azok tőle. Jézus Krisztust római zsoldosok feszítették keresztre. És mi lett eredménye imájának: „Atyám, bocsáss meg nekik"? — az, hogy ma római katolikusnak hívnak minket. Jézus áldozatának gyümölcseként jött el és áradt ki a világra a Szentlélek; így a mi áldozatunkból is gazdag gyümölcs érik, csak nem tudjuk, hová és mikor.

Lassan feldereng bennünk életünk nagy korrekciója: nem elég az áldozatot bemutatni, hanem magunknak is áldozattá kell válnunk a bűnök bocsánatára. Ez a királyi papság, a választott nép történelmi hivatása.

Nem éppen ez hiányzik legjobban a Zsinat utáni Egyházban?

Nemeshegyi Péter

AZ ÚR VACSORÁJA

Jézus felment Jeruzsálembe. Tudta, hogy ez utolsó útja. A hatalmasok már eldöntötték, hogy végeznek vele. Jézus egy ideig rejtőzködött előlük, tanítványai kis csoportjával. De a dolog nem maradhatott ennyiben. Ő nem azért jött, hogy egy kis szektát alapítson. Az ő hívása mindenkinek szól. Az egész népnek. Az egész világnak. Ezért most felmegy Jeruzsálembe. Utoljára. Messiásként fogadja az ujjongó nép. De Jézus nem használja ki az alkalmat, hogy a tömeg erejével megdöntse ellenségei hatalmát. Tanít egy fél napig, aztán megint visszavonul pár tanítványával. A szeretet védtelenné teszi az embert. Jézus nem tud mit kezdeni kardokkal. A tömeg szétoszlott; maradt a hatalmi pozíciókba besáncolódott ellenség. Már a tanítványok kis körébe is befurakodott a métely. Jézus tudja ezt és borzasztóan fáj neki. Hiszen úgy szereti ezt a Júdást is. De tehetetlen. Nem tud furfangoskodni, alakoskodni, propagandát csinálni. De nem tud elfutni sem. Csak szeretni tud és kitartani az útján mindvégig. Ma vagy holnap rávetődik a háló. Biztos.

De még egyszer együtt akar vacsorázni kedves tanítványaival. Egy búcsúvacsorát. Az „utolsót".

Sok mindenről folyt a beszéd ezen az „utolsó vacsorán". Jézus úgy igazából kiöntötte a szívét. De a sok közül egy dolog volt, ami úgy belevésődött a tanítványok szívébe, hogy soha egy percig sem tudták többé elfelejteni. Négyszer is le van írva a Szentírásban. Nem is csoda, hiszen nemcsak a tanítványok, hanem az ősegyház hívei valamennyien felidézték emlékét minden vasárnap, sőt egyes helyeken naponta. Mi volt hát ez a felejthetetlen esemény?

Forrásaink

A négy szentírási szöveg, amely beszámol erről az eseményről, két csoportra osztható. Pál (1Kor 11,23-25) és Lukács (22,19-20) alkotja az egyik csoportot, Márk (14,22-25) és Máté (26,26-29) a másikat. A korintusiakhoz írt levelet Pál 57 körül írta Efezusban. Az Úr vacsorájának eredetéről kétségkívül Antiochiában hallott az ottani keresztényektől a negyvenes években, sőt már Damaszkuszban, közvetlenül megtérése után, 33 körül. Amikor, mint ahogy a galatáknak írja, Jeruzsálemben járt, hogy Pétert lássa és két hétig beszéltek egymással az evangéliumról, biztosan kikérdezte Pétert, hogy hogy és mint folyt le ez az emlékezetes vacsora. De minthogy Pál szövege nagyon közel áll az Antiochiában honos Lukácséhoz, feltehetjük, hogy mind Lukács szövege, mind Pálé közvetlenül az antiochiai egyház „úrvacsorájának" szövegén alapszik. A görög szövegen mindenütt áttetszik még az arám eredeti. Ez természetes is, hiszen az arám nyelven beszélő jeruzsálemi egyházból jutott Antiochiába ez a történet.

Máté szövege teljesen Márk szövegétől függ; Márké viszont független a Pálnál és Lukácsnál található szövegtől. Márk szövegén is áttetszik még az arám eredeti. Ha meggondoljuk, hogy a hagyomány szerint Márk evangéliuma Rómában íródott, feltehetjük, hogy a római egyház „úrvacsora"-szövegét találjuk nála. Rómába is Jeruzsálemből jött a történet és a Rómában prédikáló Péter garantálta hitelességét. A két szövegtípus természetesen közös forrásra megy vissza. Ez a közös forrás nem lehet más, mint az arám nyelven imádkozó jeruzsálemi ősegyház mindennapi „úrvacsora"-szövege. Akik Jeruzsálemben a harmincas, negyvenes években ezt ismételték, nem voltak mások, mint a 11 apostol, azok, akik résztvettek Jézussal az utolsó vacsorán. Alig van tehát szöveg a Szentírásban, amely — pusztán történetileg is — annyira biztos információt nyújtana a lefolyt eseményekről, mint az utolsó vacsoráról szóló beszámoló.

Arról, hogy a négy szöveg közül melyik áll legközelebb Jézus eredeti szavaihoz, máig is vitatkoznak a szentírástudósok. Annyi biztos, hogy ami közös bennük — és alapértelmük teljesen közös —, az Jézus cselekedetein és szavain alapszik. Hogy pedig különböző megvilágításban hozzák a cselekedeteket és szavakat, az számunkra óriási segítség. Hisz oly végtelen mélységek

rejtőznek Jézus e cselekedeteiben és szavaiban, hogy csupán egy szöveggel lehetetlen volna kifejezni. A Szentlélek dolgozott itt és segítette az első keresztényeket, és általuk bennünket, hogy mélyebben beleláthassunk Jézus titkaiba.

Az utolsó vacsora

Húsvét volt a zsidók nagy emlékünnepe. Megemlékeztek a szövetség Istenének dicső tetteiről, ki atyáikat megszabadította Egyiptom rabságából; az áldozati bárány elfogyasztásával szent asztaltársaságba kerültek az élő Istennel, és együtt várták az Úr Szabadítójának diadalmas eljövetelét. Jézus utolsó vacsoráján is ilyen gondolatok foglalkoztatták az apostolokat. Vacsora előtt szokás volt asztali áldást mondani. Jézus tehát fogta a kenyeret és áldást mondott, magasztalván az Istent. Eddig még nem történt semmi rendkívüli: a tanítványok mind hallgatták Jézus hálaadó imáját; ott feküdt az asztalon mindegyikük előtt egy-egy darab nagy, puha, lapos kenyér. Jézus is egy ilyen kenyeret tartott kezében. De egyszer csak megtöri azt és odanyújtja tanítványainak. Ez nem volt szokás. Itt valami új dolog történik. És Jézus megszólal: „Vegyétek, egyétek, ez az én testem, értetek." A tanítványok megdöbbenve vették magukhoz ezt a különleges kenyeret, de talán még nem egészen értették, hogy mit is akar az Úr. Megkezdődött a vacsora. Jézus beszélt nekik szeretetéről, beszélt nekik Atyjáról, beszélt a Szentlélekről és meghagyta nekik, hogy szeressék egymást, mint ahogy ő szerette őket. Már lassan véget ért a vacsora, amikor megint különös dolog történt. Jézus most borral telt helyhét fogta kezébe. Persze mindenkinek volt saját kupája: nem volt szokás a zsidóknál egy kupából inni. De Jézus megint az ő egy kelyhét nyújtja nekik, hogy mind abból igyanak. És meg is mondja, hogy miért: „Ez a kehely az Új Szövetség az én véremben. Ezt tegyétek az én emlékezetemre."

Mi történt itt? Mit jelentenek e gesztusok, e szavak? Kétezer éve gondolkodnak, elmélkednek erről keresztények milliói. Nincs emberi tett, nincs emberi szó, melyet annyian és annyiszor ismételtek volna kétezer éven át, mint Jézus e tetteit, szavait. Nincs tapasztalat, melyben annyian osztoztak volna a világtörténelemben, mint az Úr vacsorájáéban. És mégsem tudtuk még kimeríteni titkát. Mert ez a titok végtelen. Végtelen, mint maga az Isten és végtelen, mint Jézus szeretete. Az a pár gondolat, amelyet itt papírra vetünk, csak dadogó kísérlet. De mégis beszélnünk kell e titokról, ha tudjuk is, hogy elégtelen minden szó. Mert életünk belőle fakad. Öt lépésben próbáljuk megközelíteni az Úr vacsorájának titkát. Csak ha megtettük mind az öt lépést, rajzolódik majd ki a kép, amely talán megsejteti velünk a kincset.

Közös estebéd

Az utolsó vacsora először is közös estebéd. Egy család jött össze itt egy asztalnál. Egy kenyéren osztozkodnak, egy kehelyből isznak. Testvérek. Ki ne

tapasztalta volna már meg a közös családi vacsora melegségét? Amikor családtagok, barátok együtt esznek, együtt isznak, egymást kínálják, beszélgetnek, énekelnek, — egyszer csak megtapasztalják, hogy összeforrt a szívük. Borzasztó árulás, ha az kel fel ellenünk, aki velünk együtt „nyújtja kezét a tálba". Együtt ettünk, együtt tápláltuk életünket, életünk egy: együtt élünk, egymásért élünk. Ez Jézus életmódja: ő sohasem volt magányos, elzárkózott. Mindig vele van Atyja és ő mindig Atyjával van. És most velünk van, emberekkel. Együtt eszik, iszik a bűnösökkel, mivelünk bűnösökkel. Szabadító tett ez: benne befogadott bennünket az Isten. Jézus velünk van, értünk van. És ebből az odaadottságból és nyíltságból új egység születik meg közöttünk is: nem vagyunk már csigaházukba húzódó magányosok, kis énjüket őrző félénkek, másokat félreértő gyanakvók, önelégült önteltek. Bocsánatot nyert bűnösök vagyunk, akiket Jézus által befogadott házába az Isten. Így most már ő az, akire rábízhatjuk életünket, terveinket, birtokunkat, jónevünket, mindenünket. Akit így házába fogadott az Isten, annak oly szabad lesz a szíve, hogy van ideje és ereje másokat meglátni, másokat szeretni, másokért élni, másokért lenni. Mind, együtt, egy asztal körül, egy szívvel, egy lélekkel. Mert családja vagyunk Krisztusnak, mert mi vagyunk az Isten házanépe.

Az Úr szolgája

De Krisztus vacsorája nem Krisztus családjának testvéri estebédje csupán. Végtelenül mélyebb a titka. És ez a titok teljesen Jézus személyére összpontosul. „Ez az én testem, (mely) értetek (adatik)." „Ez a kehely az új szövetség az én véremben (mely értetek kiontatik)." Ezek Jézus szavai Pál és Lukács szerint. A próféták hagyománya éri el itt csúcspontját. Jézus tette prófétai tett: nem más mint hivatásának kihirdetése: „Én vagyok az ‚Úr szolgája', akiről Izaiás könyve beszél: akit az Isten azért küldött, hogy odaadja életét ‚sokakért' a bűnök bocsánatára."

Az „Úr szolgájáról" szóló négy ének (Iz 42,1-9; 49,1-6; 50,4-11; 52,13-53,12) az őszövetségi prófétai tradíció drágagyöngye. Az „Úr szolgája", akit Isten küldött mint szelíd és alázatos prófétát, feláldozza életét, hogy megváltsa népét és kibékítse Istenével. Áldozat ez, de nem bikák és tulkok áldozata, hanem egy emberéleté: vértanúság. Nem ceremóniáról van szó, hanem véres valóságról. Egy életben és egy halálban kifejezni, hogy mit jelent az abszolút szeretet.

Jézus nem egyszer adott kifejezést meggyőződésének, hogy őbenne teljesedik be az „Úr szolgájának" hivatása (Mk 1,11; 10,45; Lk 4,21; 22,37). Ezt az utat „kell" megjárnia, az Atya akarata szerint. „Adatik", kiontatik": a tiszteletet kifejező szenvedő igék az Istenre utalnak mint az események végső alanyára. Maga az Atya adta oda Fiát a világ üdvösségéért. Jézus itt az utolsó vacsorán prófétai tettel kifejezi, hogy ő elvállalja ezt a sorsot, ezt a hivatást. Nem az áruló tanítvány, nem a papság dorongos pribékjei, nem a furfangos főpap, nem a gyáva Pilátus, nem a kegyetlen hóhérsereg indítja

meg a passió drámáját. Még mielőtt ők megjelennének a porondon, Jézus már felajánlotta életét, már megrajzolta halálát. „Senki el nem veszi életemet. Én adom oda." Ahogy Jézus kezébe vette a kenyeret és a kelyhet, ahogy kimondotta azokat a súlyos szavakat, megpecsételődött sorsa. Az igazi próféta tette és szava biztosan beválik. Jézus másnap meg fog halni. Ez elkerülhetetlen bizonyosság. „Meg fogok halni értetek."

És így lesz maga Jézus, ahogy Izaiás könyvében írva van, „a nép szövetségévé" (Iz 42,6). Ő maga testté lett „szövetség" Isten és ember között. Mert ez a szövetség nem más, mint egység, találkozás, hűség, szeretet. Jézusban egy az Isten Fia és az Ember Fia. Egy az Isten emberszeretete és az ember istenszeretete. Ő az „új szövetség", amelyről Jeremiás és Ezekiel énekel (Jer 31,31-34; Ez 36,23-32; 37,23-28), amelyben az Isten Lelke tölti be az ember szívét és a törvény már nem kőtáblákra vésett parancs, hanem emberszívbe oltott isteni szeretet. Jézus szavai, ahogy Lukács és Pál hozza őket, elsősorban nem az ószövetségi állatáldozatok terminológiáját idézve beszélnek Jézus „testéről" és „véréről" (bár ezt az értelmet sem zárják ki), hanem mind a két szó a magát vértanúként felajánló „Úr szolgáját" jelenti. A „test" szó halandó, szenvedő, esendő embert jelent. Az ember Jézust adta oda az Atya „értetek", a „sokak" megigazulására. És a kehely bora nem más, mint maga az Új Szövetség. Mert az Új Szövetség maga Jézus, az „Úr szolgája". Hogy ő „új szövetséggé", vagyis az Isten és ember végleges találkozásának helyévé lehessen, hogy teljesen áttetsző legyen benne az Isten szíve és valóságos legyen az ember szeretete, ki kell ontania vérét, az utolsó cseppig. Ezért „ez a kehely az új szövetség az én véremben", vagy inkább — mert a görög névelő valószínűleg a tágabb értelmű arám szó szószerinti fordítása — „az új szövetség az én vérem á l t a l". Vérem kiontása, életáldozatom által leszek én az „új szövetséggé": új és egyetlen találkozóhelyévé Istennek és az egész emberiségnek, az új „templommá", amelynek élő kövei a hívek, amelyben az Isten lelke lakik és amelyben az Atyának kedve telik. Mint ahogy az izaiási „Úr szolgája" hol egyéni vonásokat mutat, hol az egész közösséget jelenti, úgy Jézus is „egy és mindenki": ő a „közösségi egyén" (corporate personality), az új „tér", melybe beleilleszkedhetik most már az egész emberiség. Őbenne, az ő Lelke által járulhatunk mindnyájan k ö z v e t l e n ü l az Atyа elé.

A szövetségi áldozat

Menjünk most egy lépéssel tovább és bízzuk magunkat Márk és Máté vezetésére. Ők így idézik Jézus szavait: „Ez az én testem." „Ez az én vérem, a szövetségé, mely sokakért kiontatik (a bűnök bocsánatára)." E szavakon is átcseng ugyan az izaiási jövendölés — a „sokakért" szó idézet Izaiás 53,11-ből —, de a közvetlen szentírási háttér mégis inkább az Exodus 24. fejezete: a mózesi szövetséget megpecsételő áldozat. Míg Pál és Lukács az ószövetség p r ó f é t a i hagyományának csúcspontját rajzolta meg. Márk és Máté az

ószövetségi papi hagyomány beteljesedését mutatja. Eggyé lesz a kettő Jézusban.

Mikor az Isten kinyilatkoztatása szerint, Mózes közvetítésével, a Sínai-hegy lábánál megkötötték az ószövetséget, Izrael legényei bikákat öltek le, Mózes a vért tálba fogta, felét az oltárra önti, másik felével meghinti az összegyűlt népet, és így kiált: „Ez a szövetség vére!" (Kiv 24,8.) Jézus szavai Márk és Máté szövegében pontosan ugyanígy hangzanak. Csak az egy birtokos névmás van beillesztve, ami persze döntő jelentőségű: „ez az én vérem". Mint ahogy a bikák áldozata és vérük hintése által lett érvényes az ószövetség, úgy lesz majd Jézus életáldozata és vére által érvényes az új.

A márk-mátéi szöveg tehát, bár egy másik ószövetségi hagyomány keretében értelmezi Jézus cselekedeteit és szavait, végeredményben ugyanazt mondja, mint a pál-lukácsi szöveg: Jézus meg fog halni és halála áldozat, amellyel új szövetség születik. Jézus maga kétségkívül mind a két ószövetségi hagyományt be akarta teljesíteni saját személyében: új szövetséget kötő új Mózesnek tudta magát és az új szövetséget önsorsában megtestesítő „Úr szolgájának". Így jön el benne végleg az „Isten országa".

„Egyétek, igyátok"

Az eddig mondottakkal azonban még távolról sem merítettük ki az Úr vacsorájának értelmét. Ha Jézus csak egy prófétai képben akarta volna apostolai szeme elé állítani halála értelmét, kifejezőbb eszközöket választott volna, mint kenyeret és bort. Jézus magyarázó szavából értjük ugyan, hogy a kenyér halálnak szánt testet jelent és a bor kiontott vért, de magában véve kenyér és bor nem idézi fel a halál képét. Jézus a kenyeret és bort azért választotta, mert a kenyér étel, a bor meg ital. Vagyis Jézus nemcsak mutatni akart valamit tanítványainak, hanem adni. Ezért töri meg a kenyeret, hogy mindenkinek jusson, ezért nyújtja kelyhét, hogy mindenki igyék. Ezért ismétli: „Vegyétek", „vegyétek és egyétek", „igyátok mindnyájan". Ezért hangoztatja Márk: „Itták mindnyájan". Ami itt történik, nem csupán oktatás, hanem részesedés.

Az apostolok jól értették ezt. Zsidók voltak ők. Számtalanszor vettek részt áldozati lakomákon. Számtalanszor ették a „béke-áldozatok" húsát, minden évben fogyasztották a húsvéti bárányt. Tudták, hogy egy ilyen szertartás mit jelent: az áldozati állat Isten szent tulajdona lesz. Vérét az oltárra öntik, zsírját elégetik, de húsát visszakapja az áldozó, hogy szent lakomát üljön meg vele. Aki így az oltár áldozatában részesül, a szövetség Istenének lesz asztaltársa, részesedik a szövetség kegyelmében. Megújul a szövetség, elmélyül a hűség köteléke. Így volt ez az ószövetségben. De az ószövetségnek most vége. Jézus új szövetségről beszél. És ebben az új szövetségben már nem bikák, tulkok, bárányok, kenyérlepények és tömjénmagok szerepelnek mint áldozat. Egy áldozat van csupán, és ez nem más, mint az „Úr szolgája", Jézus. A Zsidókhoz írt levél részletesen kifejti ezt a témát, de már az evan-

géliumokon is világosan átcseng e gondolat: maga Jézus az új szövetség, ő az egyetlen közvetítő, az egyetlen pap, az egyetlen váltság, az egyetlen áldozat.

Itt jutottunk el az utolsó vacsora értelmének központjához. Jézus új szövetséget alapít és az új szövetség kegyelmét (pontosabban: az ebben való részesülés zálogát) azáltal akarja tanítványainak adni, hogy áldozati lakoma formájában együtt egyék az új szövetséget megkötő áldozatot. De az új szövetség áldozata csupán egy: maga Jézus. Ha tehát Jézus az új szövetség áldozatának vétele által akart tanítványainak részt adni e szövetség kegyelmében, csak egy módja volt rá: isteni erejével önmagát kellett étellé, itallá tennie. És Jézus pontosan ezt teszi. Szava tett. Szavának erejével a kenyérforma gyökeres valósága ő maga lett. A borforma gyökeres valósága is ő maga. Őt eszik, Őt isszák a tanítványok és őbenne az új szövetséget.

Hogy Jézus ezt meg tudja tenni, ahhoz Isten egyszülött Fiának kell lennie. Mert Isten Fia szeretetének nincs lehetetlen. Jézus szava teremtő erejű. Hisz ő a teremtő Ige, „amely által minden lett". „Legyen világosság: És lőn világosság." Ilyen az isteni Ige ereje. És Jézus emberi életében is: szavai „működnek", mint a mindenható szeretet. Jézus mondja: „Effeta", és hall a süket. Jézus mondja: „Légy tiszta", és eltűnnek a leprás fekélyei. Jézus mondja: „Talita kum", és felkel a halott. Jézus mondja: „Lázár, jöjj ki", és kijön Lázár a sírjából. Nem hiába mondta Szent Ambrus: „Vide quam operatorius est sermo Christi — Nézd csak, milyen hathatós Krisztus szava!" Ez a teremtő, ‚működő' szó hangzik el az utolsó vacsorán — és azóta minden Misén — is: „Ez az én testem, ez az én vérem". És testté lesz a kenyér, vérré a bor. Mert szólt az Isten Fia.

De hogy Jézus e szavakat ki tudja mondani, nemcsak Isten Fiának kellett lennie, hanem az Ember Fiának is: a szerető, az önmagát a végletekig odaadó Ember Fiának. Nincs önzetlenebb valami, mint az étel és ital. Önmagát feloldva válik vérünkké, táplálja életünket. Jézus egész életében készült e szavak kiejtésére. Egész élete nem volt más, mint odaadottság. Nem tart fenn a maga számára semmit: sem pénzt, sem hírnevet, sem rokonokat, sem lakást, sem párnát, sem titkot, sem hatalmat, sem időt: semmit. Mindenét mindig csak adni tudja. És holnap oda fogja adni utolsó szál ruháját, utolsó csepp vérét, életét, mindenét. Csak egy ilyen ember fejezheti ki létét úgy, hogy étellé, itallá teszi magát. Minden más embernél ez hazugság lenne. Csak nála, az egészen odaadottnál, fenséges igazság.

Jézus mint áldozatot nyújtja oda magát tanítványainak. Még vére nem hull, még teste nem vonaglik a halál kínjában, de — mint szavai világosan mondják — a kenyér halálra szánt testének jele, a bor kiontott vérének. E jelekben van jelen ő maga; e jelekben fejezi ki szívének fölajánlását. Egyedülálló, „szentségi" (sacramentalis) áldozat ez: benne Krisztus keresztje, az életadó

kereszt ragyog fel a szentségi jelekben, amelyekben maga Krisztus van jelen és fejezi ki léte egész értelmét.

Kenyér és bor . . . Jézus nem a húsvéti bárányt választotta az új szövetség áldozatának megvalósítására. Nem a jeruzsálemi templom szövevényes szertartásait örökítette meg. Messzebbre nyúl vissza. A titokzatos sálemi király, Melkizedek alakjáig. Melkizedek kenyeret és bort nyújtott Ábrahámnak és megáldotta őt. Jézus sokszor gondolt a 110. zsoltárra: „Mondá az Úr az én Uramnak: Jobbom felől foglalj helyet . . . Megesküdött az Úr és nem bánja meg: Pap vagy mindörökké, úgy mint Melkizedek" (vö. Mt 22,42-46). Nem komplikált, csak egy bizonyos kultúrkörnek való szertartást rendel el Jézus: a legegyszerűbbet választja. A mindennapi kenyeret, a családi ünnepkor mindenkinek kijáró bort. Családi vacsora ez: az Isten házanépének vacsorája. Azoké, akiket Isten mint fiait szeret. Azoké, akiknek nem kell feszengeniök, szertartásoskodniok Atyjuk jelenlétében. Néhány filléren vett kenyér és bor, néhány egyszerű szó: és megvalósul a legfönségesebb áldozat. Jól mondta Agoston: „Quam facile sacrificium: Mily egyszerű ez az áldozat!" Egyszerű, mint minden, ami igazán isteni.

Jézus mondja: „Igyátok, ez az én vérem." E szavakon biztosan megütköztek az apostolok. Áldozat húsát enni, ezt még meg tudták érteni valahogy. De vért inni!? Szigorúan tilos volt ez a zsidóknak. A vér az élet forrása. Az élet pedig Istené. Embernek ezért vért fogyasztania nem szabad. Még ha titokzatos szentségi bor alakjában történik is. Megdöbbentő volt Jézus kívánsága. Elfelejtkezett talán az ószövetségi szigorú tilalomról? Szó sincs róla! Ellenkezőleg, éppen azt akarja tettével megtapasztaltatni, hogy mi is igazán az Újszövetség kegyelme. Igen, az élet isteni tulajdon, isteni dolog. De az Új Szövetségben épp ezt adja nekünk az Isten: életet, mégpedig az ő saját szent életét. János evangéliumában hangzik el világosan a szó: „Amint engem küldött az élő Atya és én az Atya által (és az Atyáért) élek, úgy aki engem eszik, az majd énáltalam (és értem) él" (6,57). Az Isten élete, amely az élő Atyától a Fiúba áramlik, amely a megtestesülés által e világba jött: ez az élet áramlik belénk a szentáldozással. „Azért jöttem, hogy életük legyen és bőségesen legyen" (Jn 10,10). „Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete v a n " (6,54): már most örök élete van, mert benne él az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Jézus az Út, amely az Atyához vezet. Ebbe a „visszatérésbe" vonja bele tanítványait az utolsó vacsorán. Az Atyától jött ő és az Atyához tér vissza. És őáltala, övele és őbenne térünk vissza mi is hozzá. Az Eucharisztia lényege: út az Atyához.

„Emlékezetemre"

De hogy az utolsó vacsorán történteket igazán megértsük, Jézusnak még egy utolsó szavát kell megfontolnunk. Ha ugyanis csak az lett volna Jézus szándéka, hogy tizenegy tanítványának (Júdás valószínűleg már nem volt jelen) nagypéntek előestéjén részt adjon az újszövetség kegyelmében, nem volna

érthető, hogy miért választott reá ilyen rendkívüli, csodálatos módot. Jézus azonban nemcsak a tizenegy tanítványra gondolt ezen az estén. Gondolata átöleli valamennyi nemzedéket: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre."

Jézus e szavainak is mély gyökere van az ószövetségben. A zsidók minden ünnepe, minden áldozata „emlékezet" volt. A húsvéti bárány áldozata pedig egész különösképpen. Izrael élete három dimenzióban folyik le: e három a múlt, a jelen és a jövő. Emlékeznek az Isten elmúlt dicsőséges tetteiről, szövetségéről, ígéreteiről. Megemlékeznek az Istenről, aki hűséget esküdött Abrahámnak, az Istenről, aki kivezette atyáikat Egyiptomból, az Istenről, aki megígérte, hogy „velük lesz". Nem puszta elmerengés ez egy dicső múlton, hanem a múlt újjáéledése a jelenben. Az emlékezetből tett folyik. Az emlékező ember felidézi hivatását, újra átéli szerepét az Isten előtt. És megemlékezik Isten is. Mert ez az Isten nem múlt el a múlttal: az örök Isten ő, az élő Isten, aki ma is hűséges adott szavához. Övele kötnek szent egységet ma is a megemlékezők. De ez az Isten nemcsak volt és van, hanem jön is. A mi Istenünk a jövő Istene, a megváltó Isten. Izrael, mikor emlékünnepeit ülte, egyben táplálta reményét az Isten szabadító eljövetelében. Ha jönni fog az „Úr Napja", mi, akik róla emlékezünk, vele leszünk a diadalban.

Az ószövetség emlékünnepe a húsvéti bárányvacsora. Minden évben meg kell ülni, amíg az ószövetség tart. De Jézus keresztjével az ószövetség véget ér. És kezdődik az új szövetség. Ahogy az ószövetségnek emlékünnepe volt, úgy van az új szövetségnek is. Ezt ünnepeljük a világ végezetéig. Ezt hívjuk misének.

Itt emlékezünk az új szövetséget megalapító isteni tettre: hogy az Atya úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adá. Emlékezünk Jézus halálára, feltámadására. Emlékezünk, hogy — mert Egy meghalt mindenkiért — az élők már nem maguknak kell hogy éljenek, hanem annak, aki értük meghalt és feltámadott. És ez a Krisztus tegnap, ma és örökké ugyanaz. Ő az élő, feltámadt Úr. Ő az, aki ma is összegyűjti testvéreit asztalához, hogy ott — amint az isteni Bölcsesség ígérte (Péld 9) — önmagával táplálja őket. Őbenne részesülve egy testté leszünk és egy Lélek tölt el: Krisztus Lelke, az Isten Lelke, amely isteni, krisztusi szeretetet önt szívünkbe (Róm 5,5).

De ez a Jézus jönni is fog, hogy mindent betöltsön és mindent átadjon Atyjának. E nap felé, a bárány végső lakomája felé, épül az Egyház az eucharisztia által: „Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, azt feltámasztom az utolsó napon" (Jn 6,54).

Szent Pál egy mondatban fejezi ki e három dimenziót: „Valahányszor e kenyeret eszitek és e kehelyből isztok, az Úr halálát hirdetitek, amíg el nem jön" (1Kor 11,26). „Az Úr (Kyrios!) halála": ez Jézus halálát és feltámadását jelenti, az egyszeri, történelmi, döntő isteni tettet. „Hirdetitek": ez a jelenben való meghirdetés, a mise cselekedete, szava: általa fejti ki erejét és érvényességét az egyszeri üdvözítő tett az itt és most összegyűlt hitközség számára. Az Egyház legmélyebb lényegében nem más, mint az úrvacsora kö-

zössége: minden misén önmagát valósítja meg. „Amíg el nem jön", pontosabban fordítva: „amíg el nem érjük a célt, hogy eljöjjön": az eucharisztia álta alakul Krisztussá a világ, míg meg nem érik a vetés és jöhet az aratás Ura, hogy begyűjtse a gabonát örök magtárába.

A szentmise az Úr vacsorája. A Kyrios, a feltámadt Krisztus van közöttünk. Az ő öröme tölt el. Az ő élete éltet. De a jelek, amelyekben nap mint nap kinyilatkoztatja és adja magát, nem a dicsőség hideg szimbolumai; nem arany, nem ezüst, nem gyémánt; hanem kenyér és bor: életet adó étel, örömet adó ital. És amint mindenható szavai mondják, a kenyér és bor odaadott testet, kiontott vért jelent. Ilyen formában maradt velünk valóságosan az Úr, mert ez legnagyobb dicsősége. Ezért viseli mint kimondhatatlan titkot sebhelyeit örökké. A világ központja, mágnese a Megsebezett. A szentáldozás gyümölcse az, hogy velünk marad, bennünk él, valóban és igazán, feltámadott istenemberi létével, és vezet bennünket, együtt, a kereszten át, az Atyához.

Teológiai továbbképző kurzus az európai magyar papoknak
aug. 20-án estétől 24-én délig
Innsbruck, Haus der Begegnung
Jelentkezés Marosi Lászlónál, Kapelleng. 15, A-9800 Spittal/Drau

Magyar nővérek európai lelkigyakorlata
aug.16-án estétől 25-én du.-ig
Brüsszel, Av. de Lima 20 (Örökimádók)
Részvételi díj: 2000 bFr, 150 gulden, 150 DM
Jelentkezés P. Matyasovich Henriknél, Blijde Inkomststraat 18,
B-3000 Leuven

VI. PÁL PÁPA LEVELE KIS SZENT TERÉZ CENTENÁRIUMÁRA

Kedves Testvérünknek, Jean Badré bayeux-i és lisieux-i püspöknek.

Gondviselésszerű fényként ragyog fel előttünk ebben az 1973-as esztendőben Martin Teréz földi születésének százéves fordulója. Bárcsak az ő istenközelsége, imádságának egyszerűsége arra indítaná a szíveket, hogy a lényegeset keressék! Bárcsak reménye utat nyitna azoknak, akik kételkednek Istenben, vagy a saját korlátaik miatt szenvednek! Bárcsak szeretetének realizmusa megnemesítené mindennapi feladataink teljesítését, átalakítaná kapcsolatainkat az Egyházba vetett bizalom légkörében! Semmi kétségünk: a gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz az ég magasából maga is szüntelenül azon fáradozik ebben a jubileumi évben, hogy megvalósítsa a földön mindazt a jót, amit megígért.

Korunkban az Istennel való bensőséges viszony elsődlegesen fontos, de nehéz dolog. Valóban: ma már Istenre is a gyanú árnya vetődik; „elidegenedésnek" minősítik, ha valaki az Istent önmagáért keresi; a nagymértékben szekularizálódott világ hajlamos arra, hogy az ember létét és tevékenységét elvágja isteni forrásától és céljától. És mégis: egyre jobban érzik a szemlélődő, érdeknélküli, semmi viszonzást nem váró imádság igénye. Magának az apostolságnak is minden szintjén az imádságban kell gyökereznie, Krisztus Szívéhez kapcsolódnia: máskülönben olyan aktivizmussá esik szét, amely már csak a nevében evangéliumi. Ebben a helyzetben Teréz mindenekelőtt úgy jelenik meg előttünk, mint aki szenvedélyesen hitt Isten szeretetében, az ő tekintete előtt élte át a mindennap legkisebb részleteit is, az ő jelenlétében járt, egész élete párbeszéd volt Szerelmesével; számára a Kármel nemcsak valami rendkívüli lelki kaland volt, hanem a legtágabb horizontok ölelkezésének helye, az Egyház missziós gondjainak és szükségleteinek benső megosztása. Szeretettel hívunk mindenkit — akár szemlélődő, akár apostoli hivatása van —, aki ma a lényeget keresi, aki átérzi az emberi személyiség belső méreteit, aki a Lélek után vágyakozik, mert csak az tud igazi imádságra gerjeszteni, csak az ad teológiai értéket egész életünknek, — szeretettel hívjuk őket: forduljanak Lisieux kármelitája felé. Kifejezésmódján természetesen szükségképpen rajta hagyta jegyét a saját kora, de ezen túlmenően hasonlíthatatlan vezető az imádság ösvényein.

Éppen ilyen fontos manapság a remény megújítása. Sokan keservesen megtapasztalják fizikai és erkölcsi erejük határait. Joggal tartják szolidárisnak magukat a világ óriási problémáival, de tehetetleneknek érzik magukat

előttük. A napi munka nyomasztónak, értelmetlennek, haszontalannak tűnik számukra. Ráadásul néha a betegség tétlenségre kárhoztatja őket, az üldözés fullasztó leple terül rájuk. A legvilágosabban látók még jobban érzik gyöngeségüket, hitványságukat, kicsinységüket. Az élet értelme már nem tűnik ki tisztán, Isten csendje — amint mondani szokás — nyomasztóvá válhat. Egyesek passzív belenyugvásba süllyednek; mások bezárkóznak önzésükbe, vagy az élet közvetlen élvezetébe; ismét mások megkeményednek vagy fellázadnak, végül vannak olyanok is, akik kétségbeesnek. „A Gyermek Jézusról és a Szent Arcról nevezett" Teréz mindezeknek azt a tanítást adja, hogy ne számítsanak önmagukra, akár az erényről, akár a korlátokról van szó, hanem Krisztus titokzatos Szeretetére. Mert Krisztus nagyobb a mi szívünknél, belevon kínszenvedésének áldozati ajándékába és életének dinamizmusába. Bárcsak mindnyájunkat megtanítana Lisieux szentje a gyermeki lelkületnek királyi „kis útjára", a gyerekesség, a passzivitás, a szomorúság ellenpólusára! Súlyos családi megpróbáltatások, skrupulusok, félelmek és más nehézségek könnyen megzavarhatták volna kibontakozását; a betegség nem kímélte fiatalságát; mi több, mélységesen megtapasztalta a hit éjszakáját. De Isten kegyelméből magának ennek az éjszakának a kellős közepén megtalálta a bizakodó ráhagyatkozást és a bátorságot, a türelmet és az örömet, egyszóval az igazi szabadságot. Arra buzdítunk minden jóakaratú embert, különösen a kicsinyeket és a megalázottakat: elmélkedjenek a reménynek erről a paradoxonáról.

Végül úgy találjuk, korunk számára elsősorban kívánatos kegyelem a realista beilleszkedés abba a keresztény közösségbe, amelyben jelenleg hivatva vagyunk élni. Sok keresztény nem látja eléggé, hogyan lehet gyakorlatilag összeegyeztetni a személyes kibontakozást a vallásos engedelmesség, vagy a közös élet követelményeivel; a szabadságot a tekintéllyel; az életszentséget az intézményekkel; az emberekhez való viszonyunk őszinteségét a szeretettel; a karizmák különbözőségét az egységgel; a mindennapi realizmust a jelen „prófétikus" kontesztálásával . . . Szent Teréz állandóan szembekerült ilyen problémákkal. Bizonyára hiába keresnénk nála ezeknek a kérdéseknek modern megfogalmazását, még kevésbé megoldásuk rendszerét. De tagadhatatlan az a ragyogó intuíció, amely nővéreivel — köztük noviciatársnőivel — való mindennapi viszonyát és rendi életének szűk keretei közé való beilleszkedését irányította. Finom érzékenységével, világos ítéletével, az egyszerűségre való vágyával, a lényegeshez való ragaszkodásával mondhatni a Lélek nyomán járt, eredeti utat tört, kibontakoztatta saját lelki személyiségét, és sok léleknek lehetővé tette, hogy új lendületet vegyen a nekivaló módon. De ennek elérése érdekében nem távolodott el az engedelmességtől; valóságérzékkel tudta felhasználni azokat a szerény eszközöket, amelyeket szerzetközössége kínált és az Egyház rendelkezésére bocsátott. Ahhoz, hogy cselekedni kezdjen, nem várt eszményi életmódra, tökéletesebb környezetre, inkább azt mondhatjuk, hogy az adott életmód és környezet belülről való megváltoztatásához járult hozzá. Az alázatosság a szeretet élettere.

A cselekedetek értékét szeretet-töltésük méri. Az Abszolútum keresése és szeretetének természetfölötti jellege lehetővé tette Teréznek, hogy áthágja az akadályokat, vagy inkább átszellemítse ezeket a korlátokat. Bizalommal és teljesen csatlakozott az Egyház lényegéhez: szívéhez, amelyet sosem választott el Jézus Szívétől. Bárcsak kieszközölné ma minden katolikus testvérének és nővérének ezt a szeretetet az Egyház, a mi Anyánk iránt!

Igen, példájából, közbenjárására nagy kegyelmeket remélünk. Azt, hogy a világiak rájönnek itt a belső élet ízére, a csorbítatlan szeretet dinamikus erejére, soha el nem választva földi műveiket a menny valóságától. Azt, hogy a szerzetesek és szerzetesnők megerősödnek az Úrnak való teljes odaadásukban. Azt, hogy a papok, akikért annyit imádkozott, megértik az isteni Szeretet szolgálatában álló hivatásuk szépségét. Azt is, hogy a fiatalok, akiknek nagylelkűsége vagy hite ma visszariad a teljes és végleges odaadás távlatai előtt, felfedezik: az ilyen hivatás lehetséges, és páratlan jutalmat rejt. Hogyne tennék ezt annak láttán, aki tizenöt éves kora előtt már mindenről le akart mondani, ami nem Isten, hogy jobban az ő nagy céljának szentelhesse életét: „szeretni Jézust és megszerettetni őt". Halálos ágyán azt mondta: nem bánta meg, hogy „kiszolgáltatta magát a Szeretetnek". Az Atyaisten hűséges; Jézus szeretete nem csal meg; a Szentlélek segítségére siet gyöngeségünknek. És az Egyháznak mindenekelőtt szentségre van szüksége.

A befejezésben a pápa buzdít Szent Teréz alapos tanulmányozására és bensőséges tiszteletére, és apostoli áldását adja.

GYÖNGYSZEMEK AZ ÚJ PAPI ZSOLOZSMÁBÓL

Az Officium mint liturgikus imádság azt kívánja tőlünk, hogy túljussunk korlátolt látóhatárunkon, és főképpen önmagunkon, és egyesüljünk az imádkozó Egyházzal és az imádkozó Krisztussal. Azt kívánja, hogy ne a világ életének kérészéletű eseményeit ünnepeljük, hanem az üdvösség eseményeit, Isten átvonulását az emberek történelmén. Nekünk arra lenne kedvünk, talán szükségünk, hogy önmagunkat fejezzük ki, a magunkét mondjuk, de az officium azt kívánja, hogy Istenre hallgassunk, akinek a szava megzavar és megdöbbent. Mi kísértésbe esnénk, hogy tudatosan vagy tudatlanul válogassunk szavának tanításában; az officium megóv ettől. Minthogy nemcsak alapjaiban, de szövegeiben is biblikus, kivezet a hazánkból és a kánaáni héberek asztaltársaivá tesz . . . Mindez bibliai nevelést tételez fel, amint a Vatikáni Zsinat kifejezetten mondja (Sacrosanctum Concilium 24,90), és ez a nevelés nem szorítkozhat régészeti tanulmányra, hanem ma, énnekem időszerűvé kell tennie a Bibliát, és üzenetét az én 20. századi életembe kell vetítenie. Különösképpen el kell érnie, hogy újra megtaláljam a dícséret és hálaadás, az önzetlen imádás szellemét, mert ez a bibliai imádság központja. A kérés, földi szükségeink előterjesztése, a testvéreink megpróbáltatásairól való megemlékezés is megkapja a maga igazi és megfelelő helyét Isten dicsőségének szemlélése után — mint a Miatyánkban. (A. G. Martimort relátor.)

Rövid közbenjáró könyörgések (Intercessiones breviores) pénteki Vesperásra

Könyörögjünk Istenhez, akinek mindenre gondja van, és őszinte alázattal mondjuk:

Benned bízunk, Urunk!

Tökéletesítsd Egyházadat.
Oltalmazd N. pápánkat.
Erősítsd N. püspökünket.
Állj mellette a püspökök kollégiumának.
Viselj gondot a hajléktalanokra.
Üdítsd föl az éhezőket.
Világosítsd meg a vakokat.
Vigasztald az öregeket.
Szilárdítsd meg hivatásukban a szűzeket.
Hívd új szövetségre a zsidókat.
Adj okosságot a törvényhozóknak.
Támogasd erőddel a megkísértetteket.
Adj az elhúnytaknak örök világosságot.

Közbenjáró könyörgések (Preces) több vértanú Vesperásán

Ebben az órában, amikor a vértanúk Királya a vacsorán felajánlotta és a kereszten odaadta életét, adjunk hálát neki és mondjuk: *Dícsérünk és áldunk, Urunk!*

Dícsérünk és áldunk, Urunk, mert a végsőkig szerettél minket, üdvözítőnk, minden vértanúság forrása és példaképe: *Dícsérünk és áldunk, Urunk!*

Hogy minden bűnbánó bűnöst az élet jutalmára hívtál: *Dícsérünk és áldunk, Urunk!*

Hogy ma is felajánlhattuk az új és örök szövetség vérét, amely a bűnök bocsánatára kiontatott: *Dícsérünk és áldunk, Urunk!*

Hogy ezen a napon kegyelmedből kitartottunk a hitben: *Dícsérünk és áldunk, Urunk!*

Hogy halálodban ma sok testvért engedtél részesülni: *Dícsérünk és áldunk, Urunk!*

Közbenjáró könyörgés a nagypénteki Laudesban

Mély áhítattal imádjuk Megváltónkat, akik érettünk szenvedett és sírbaszállt, hogy feltámadjon, és esdekelve könyörögjünk hozzá: *Irgalmazz nekünk, Urunk!*

Urunk és Mesterünk, te értünk mindhalálig engedelmes lettél,
— taníts meg mindig engedelmeskednünk az Atya akaratának.
Életünk, aki kereszthaláloddal megtörted a pokol és a halál hatalmát,
— hadd haljunk meg veled, hogy veled támadjunk is föl dicsőségben.
Királyunk, aki az emberek gyalázatává lettél és mint férget eltiportak,
— taníts üdvösséges alázatba öltöznünk.

Üdvösségünk, aki életedet adtad oda szeretett testvéreidért,
— add, hogy ugyanazzal a szeretettel szeressük mi is egymást.
Üdvözítőnk, aki a kereszten kiterjesztett kezeddel az egész világot magadhoz vontad,
— gyűjtsd össze Isten valamennyi szétszórt gyermekét üdvösséged országában.

A kis hórák könyörgései évközi hetek szerdáján

Tertia: Urunk, szentséges Atyánk, hűséges Isten, te elküldted a megígért Lelket, hogy összegyűjtsd a bűn által szétszórt embereket: tedd, hogy az egység és a béke ajándékát hozzuk meg a világnak.

Sexta: Mindenható irgalmas Isten, te megengeded, hogy a nap közepén fellélegezzünk. Tekints kegyes szemmel megkezdett munkáinkra, hozd helyre hibáinkat és add, hogy neked tetszően fejezzük be dolgainkat.

Nona: Úr Jézus Krisztus, te kitártad kezed a kereszten az emberek megmentésére: engedd, hogy cselekedeteink kedvesek legyenek előtted, és hirdethessék a világban megváltásod művét.

Canticum a vasárnapok II. Vesperásán

A Bárány menyegzőjéről (Vö. Jel 19,1-7)

Alleluja.
Üdvösség, dicsőség és hatalom a mi Istenünknek,
mert igazak és igazságosak ítéletei.
Alleluja.

Alleluja.
Dicsőítsétek Istenünket mind, kik szolgáltok neki,
és félitek, kicsik és nagyok.
Alleluja.

Alleluja.
Megkezdte uralmát Urunk, Istenünk, a Mindenható.
Örüljünk és ujjongjunk és dicsőítsük őt.
Alleluja.

Alleluja.
Mert eljött a Bárány menyegzőjének napja,
és menyasszonya felkészült.
Alleluja.

ISTEN A MI LELKÜNK JEGYESE

Az Istennel való lelki házasság állapotját, úgy tetszik, jobban meg nem érthetjük, mint a testi házasság tisztiből; mivel a Szent Pál mondása szerént az emberek házassága nagy szentség; de annak jegyzése Krisztusban és az Anyaszentegyházban teljesíttetik (Ef 5,31).

Az igaz házasság kötelessége, úgy tetszik, főképpen három dolgot kíván, mely három dolog tekélletesen találtatik az Istennek lelkünkkel való házasságában.

Először: kívántatik a házasságban, hogy jó akaratból, örökös egyességre adják és egybekössék magukat, akik házasodnak, hogy ketten eggyé légyenek (Mt 19,5), és úgy szeressék egymást, mint magát szereti akármelyik.

Ezeket Isten tekélletesen megteljesíti az eljegyzett léleknek. Mert ő úgy szereti lelkünket, hogy mikor a Szent Írás tulajdon néven akarja nevezni Istenünket, azt mondja: Qui amas animas, hogy ő lélekszerető (Bölcs 11,27). Oly nagynak mondja pedig ezt az ő szeretetit, hogy, ha az anya elfeledkezhetik is szülöttérűl, ő el nem feledkezhetik jegyesérűl: mert az ő emlékezetit nem jegy-gyűrűben viseli, mely elveszhet és romolhat, hanem maga kezére írta őtet (Iz 49,15-16).

Isten részérűl örökös és állandó ez a szövetség. Azért mondja Ozeás által, hogy örök házasságra jegyzi lelkünket (2,19); és hogy hitivel való kötelezéséből erős bátorságunk és vigasztalásunk légyen, azt mondja, hogy megeskütt nékünk és hittel vett házasságába (Ez 16,8).

Akit Isten eljegyez, mint a világosság a levegő-éggel, mint a tűz a tüzes vassal, mint a test a lélekkel, eggyé lészen Istennel a tiszta szeretet által. Mert valaki Istenhez ragaszkodik, egy lélek véle (1Kor 6,17): nem él immár az, hanem őbenne él Krisztus (Gal 2,20), aki kezdője, végezője és fő-oka mindazoknak, amiket őáltala, mint eszköz által cselekeszik Isten. Azért aki jegyese Istennek, noha test szerént él, de nem a test indúlati és kívánsági szerént él, hanem Isten kedve-szerént; mivel Isten lelkétűl, mellyel egyesűlt, indíttatik és viseltetik mindenekben (Róm 8,14).

Másodszor: a házasság kötelessége azt hozza magával, hogy nemcsak magok, hanem minden egyéb marhájok egy légyen, együtt lakjanak, egymás társaságában éljenek, egymás terhét könnyebbítsék, egymást segítsék.

Nem volt és nem lészen, aki ennek a kötelességnek úgy megfelelt volna, mint megfelel az Isten: szeretettel-, lélekkel-, akarattal-való egyesség vagyon az isteni házasságban. Mert aki megszentel és aki megszenteltetik, mind egytől való (Zsid 2,11); mint a patak a forrással, úgy a szentelő Isten egy a megszentelt lélekkel. Sokszor a világi házasok, noha test-szerént egy házban és ágyban vannak, de kedvek és akarattyok messze jár egymástúl; sokszor egymásnak terhére vannak inkább, hogysem könnyebbségére; de az Istennek lelki házasságában minden kívánságok egy nyomban járnak: semmi ellenkezés, semmi visszálkodás és egyenetlenség ott nincsen, úgyannyira, hogy akit Isten

jegyesévé fogad, annak mindjárt új nevet is ád, és azt akaratja-szerént valónak hívatja (Iz 62,2.4; 46,11). Soha tőlünk el nem távozhatik a mi jegyesünk, soha messze nem mehet tőlünk (Csel 17,27), hanem minden üdőben velünk és bennünk vagyon. A halállal pedig nem hogy elvégeződnék, de sőt megerősödik és változatlanná tétetik ez a lelki házasság.

Tovább: a világi házasok sokszor egymás terhét nem könnyebbítik, hanem öregbítik; de a mi Istenünk minden terhünket együtt viseli velünk. Innen vagyon, hogy az ő szolgálatját igának nevezi: akarván ezzel ismértetni, hogy mint az igát ketten vonszák, úgy az ő szolgálatja súlyát nem magunk viseljük, hanem (hogy így szóljak) ő is velünk egy igába fogja magát, hogy minket segítsen.

Végezetre: ha a testi házasok böcsülleteket és javokat közlik egymással: Isten is az ő méltóságit közli jegyesivel, amennyire emberrel közölhetők. Mert nemcsak azt mondja kedvesinek, hogy ők a világ fényességi, hanem: istenek vagytok (Jel 5,10; 20,4), isteni nevezetét is nékik adja, királyokká teszi őket. Minden érdemét, minden lelki ajándékit oly bőven közli, hogy Szent Pál azt meri mondani a Krisztus jegyesinek: minden a tiétek (1Kor 3,22); valami jó vagyon az Isten tárházában, vagy itt, vagy a következendő boldogságban, az mindenestűl övék; az ő hasznokra és dücsőségekre rendeltetett. És mindezekért egyebet nem kíván a mi jegyesünk, hanem csak arra kér: Praebe mihi cor tuum (Péld 23,26), hogy szívünket néki tartsuk és az ő szeretetébe foglaljuk.

Harmadszor: a házasság törvénye az, hogy mindenben állandó hívséggel légyenek egymáshoz a házasok. Mindezeket punct-szerént megteljesíti Isten lelki jegyesével. Mert hív és igazmondó (2Tim 2,13). Jegyesével pedig ugyan megesküszik hívségre. Ki győzné előszámlálni, mennyi sok szép tanításokkal oktatja Isten az ő jegyesét? Nemcsak elesett jegyesét biztatja és oktatja a mennyei vőlegény, hanem azokat is, akik híven és tisztán viselik házasságokat, belső izgatásival szűnetlen ébreszti és oktatja, hogy az elkezdett jóban végig maradjanak és naponként nevekedjenek. Azért, jegyesének ajtaja előtt állván, így kolompoz szívében (Jel 3,20): meggondold, hogy az én jegyesem vagy és nem szabad mást szeretned, hanem engemet, vagy én érettem egyebet...

(Részlet Pázmány Péter prédikációjából: ÖM VII 529-533)

A BETEGEK KENETE ÉS LELKIPÁSZTORI GONDOZÁSA

Az istentiszteleti kongregáció ezzel a címmel 84 oldalas kis kötetben tette közzé a liturgia reformjának egyik utolsó részét. A kötet VI. Pál „Sacram unctionem infirmorum" k. apostoli konstitúciójával kezdődik, 1972.nov.30-áról. A konstitúció első része összefoglalja a betegek kenetére vonatkozó katolikus tanítást, bőségesen idézve az egyetemes zsinatok szövegeiből és hivatkozva a régi liturgikus emlékekre. A betegek kenete a hét szentség egyike;

Krisztus alapította, Márk evangéliuma előrevetítette, Jakab apostol pedig kihirdette és a híveknek ajánlotta. A firenzei zsinat leírta lényeges elemeit, a trentói pedig meghatározta isteni alapítását, mivoltát, hatásait, kiszolgáltatóját. Már ez utóbbi megállapította, és a II.Vatikáni Zsinat liturgikus konstitúciója is hangsúlyozza, hogy „nemcsak azoknak a szentsége, akik már a végső életveszélyben forognak." — Konstitúciója második részében a pápa felsorolja és megindokolja a reform három újdonságát. Először is a szentségi formula módosul olyanformán, hogy Szent Jakab szavainak alkalmazásával teljesebben kifejezze a szentség hatását. Másodsorban a szentségi jel anyagának megszabását is módosítani kellett, mert egyes vidékeken nincs, vagy nehezen szerezhető be olajfaolaj. Ezentúl tehát más — de csak növényi — olajat is szabad használni. Harmadsorban egyszerűsödött a szertartás a megkenések számát és a megkenendő testrészeket illetően.

A konstitúció harmadik részében aztán a pápa apostoli tekintélyével elrendeli a következőket: „A betegek kenetének szentségét olyan betegeknek szolgáltatják ki, akik veszélyes betegségben vannak; homlokukon és kezükön megkenik őket olajfaolajjal, vagy, ha alkalmasnak látszik, egyéb növényi olajjal, amelyet kellően megáldottak, és közben egyetlen egyszer a következő szavakat mondják: E szent kenet által és az ő kegyes irgalmassága által segítsen meg téged az Úr a Szentlélek kegyelmével; bűneidtől megszabadítva üdvözítsen téged és jóságosan adjon megkönnyebbülést." (Per istam Sanctam Unctionem et suam piissimam misericordiam adiuvet te Dominus gratia Spiritus Sancti, ut a peccatis liberatum te salvet atque propitius alleviet.") — Szükség esetén elég egyetlen megkenés, éspedig, ha lehet, a beteg homlokán, ha pedig a beteg sajátos állapota úgy kívánja, egyéb testrészén. A szentséget meg lehet ismételni, ha a beteg újra visszaesik, vagy pedig ugyanabban a betegségben állapota válságosabbra fordul. Az új szertartás latin kiadását rögtön a megjelenése után lehet használni; a régi szertartás 1973.dec.31-ével véglegesen érvényét veszti.

A kongregáció dokumentuma hét fejezetből, összesen 259 paragrafusból áll. Az előzetes megjegyzések fontos elvi szempontokat tartalmaznak. Először rövid katekézist a betegség jelentőségéről az üdvösség misztériumában. A betegség ugyan szoros kapcsolatban áll a bűnös emberi állapottal, de nem lehet egyéni bűnök büntetéseként felfogni. Rámutat Krisztusra, aki „szenvedésében magára vette összes sebeinket és részt vállalt az emberek minden fájdalmában. Sőt még önmaga hasonlóságára alkotott tagjaiban is gyötrelmekben és szorongattatásokban van része, amikor minket érnek nehéz szenvedések." Az embernek a Gondviselés rendelkezése szerint küzdenie kell a betegség ellen, hogy a társadalomban és az Egyházban el tudja látni feladatát; viszont arra is készen kell állnia, hogy „kiegészítse azt, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik, a világ üdvösségéért". „Az Egyházban a betegeknek az a feladatuk, hogy tanúságtételükkel egyrészt figyelmeztessék a többieket: ne felejtsék el a lényeges, a felülről jövő dolgokat, másrészt megmutassák,

hogy az emberek halandó életét Krisztus halálának és szenvedésének misztériuma által kell megváltani." — A bevezető megjegyzések a betegeknek kiszolgáltatandó szentségekről szóló katekézissel és lelkipásztori útmutatással folytatódnak. A betegek kenetében elsőrendű szerepe van a hitnek: a beteg hitének, a pap hitének, az Egyház hitének. „A beteget ugyanis a saját hite és az Egyház hite fogja üdvözíteni; ez a hit visszatekint Krisztus halálára és feltámadására, amelyből a szentség hatékonyságát meríti, és előretekint a jövendő Istenországra, amelynek a szentség zálogát adja." A viatikumot lehetőleg szentmise keretében és két szín alatt kell adni, hiszen ez a szentáldozás a Krisztus misztériumában való részesedésnek egészen egyedülálló jele; a beteg, ha képes, keresztségi fogadalmát is újítsa meg. A pap lehetőség szerint a beteggel és családtagjaival együtt válassza meg a szertartás biblikus olvasmányait és könyörgéseit, és készítse elő a szentségek kiszolgáltatását. „Amikor nincs jelen hívek gyülekezete, a pap akkor is gondoljon arra, hogy benne magában és a betegben már ott van az Egyház. Arra törekedjék tehát, hogy ennek a betegnek a szentség megünneplése előtt és után egyaránt megadja a közösség szeretetét és segítségét, akár saját maga, akár, ha a beteg beleegyezik, a helyi közösség valamelyik kereszténye révén."

Lássuk most vázlatosan a szertartáskönyv törzsanyagát. Az 1. fejezet a betegek látogatásáról és áldoztatásáról szól. A betegeket a nap bármely órájában lehet áldoztatni, és ha másképpen nem tudnak, áldozhatnak csak a bor színe alatt is. A 2. fej. írja le a betegek kenetének rendjét. A nem fekvő beteg legmegfelelőbben templomban veszi fel; mindenképpen kívánatos, hogy közösség vegye körül. A rendes szertartás menete a következő: köszöntés és rövid bevezető, bűnbánati szertartás (vagy, ha nem történt meg előbb, a beteg gyónása), szentírásolvasás és homília, litánia és kézrátétel, hálaadó ima az olaj felett vagy az olaj megáldása, a beteg megkenése, a Miatyánk közös elimádkozása és papi áldás. Ha a beteg állapota megengedi, a szentkenetet ajánlatos szentmisével egybekötve kiszolgáltatni, akár templomban, akár (a helyi ordinárius engedélyével) a beteg otthonában; a megkenés a homília után következik. A szertartáskönyv külön foglalkozik azzal a lehetőséggel, hogy nagy közösség jelenlétében egyszerre több, sőt nagyszámú beteg veszi fel a szentkenetet, pl. a székesegyházban, a plébániatemplomban, búcsújáróhelyen (Lourdes-ban már végeztek ilyet, a résztvevők nagy lelki hasznával), kórházban. — A 3. fejezet a szent útravalóról és misén kívüli kiszolgáltatásának szertartásáról szól. A negyedik a közeli halálveszélyben forgó beteg ellátását írja le (gyónás, szentkenet, viatikum). Igen közeli halálveszély esetén rövid szertartással kell feladni először a szentkenetet, utána a szent útravalót; ha pedig ennyire sincs idő és a beteg áldozni tud, akkor rögtön a viatikummal kell kezdeni. Az 5. fejezet a bérmálás rövid szertartását tartalmazza közeli halálveszély esetére; a hatodikban a haldoklókért mondandó könyörgéseket találjuk (ordo commendationis morientium), az utolsóban pedig különféle liturgikus szövegek gyűjteményét.

Mint futólagos áttekintésünkből is kitűnik, az új liturgikus kiadvány gazdag lelkipásztori lehetőségeket nyújt. Főleg arra tanít és nevel, hogy a betegek kenete nem a haldoklóknak szánt „kegyelemdöfés", hanem a halálra való készülődés megszentelését és az egész keresztény közösség lelki javát szolgáló krisztusi ajándék. Híveknek, papoknak egyaránt meg kell ezzel barátkozniok, és a betegséggel, halálveszéllyel kapcsolatos egész életérzésüket és gyakorlati magatartásukat ehhez a megújított liturgiához kell hozzánevelniök.

Nagy Ferenc

Imádság igaz szívért

Szentséges Szűz Mária, Istennek Anyja,
őrizd meg szívemet gyermekinek,
tisztának és átlátszónak, mint a forrás.
Adj nekem egyszerű szívet,
amelynek nincs kedvére a komor töprengés,
szívet, amely nagylelkűen odaajándékozza magát,
és bensőségesen osztozik a fájdalomban,
hű és nemesen érző szívet,
amely semmi jót nem feled,
és semmi rosszért nem neheztel.
Tedd, hogy szívem szelíd és alázatos legyen,
szeressen a viszontszeretés igénye nélkül,
boldog legyen, ha más szivekben háttérbe szorul az isteni Szív mögött.
Adj nekem nagy, győzhetetlen szívet,
amelyet semmi hálátlanság be nem zár,
semmi közömbösség ki nem fáraszt,
szívet, amely Jézus dicsőségéért fölemészti magát,
és szeretetétől olyan sebet hord,
amely csak a mennyben gyógyul be.

P. de Grandmaison SJ

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

KERESZTÚT A SZENTATYÁVAL

Nagypénteken már a koraesti órákban megindul a tömegek áradása a Kolosszeum felé: autóbuszok, autók és gyalogosok tölti be a környező utcákat és a Piazza Veneziát. Este nyolcra már zsúfolásig megtelik a Kolosszeum külső térsége: a világ minden részéből érkezett túristák — négerek és távolkeletiek, európaiak és délamerikaiak —, fiatal fiúk és lányok, papok, szerzetesek csoportjai várnak a Szentatyára. A Kolosszeum barnán sötétlő ívei mögött sárga fény táncol: itt kezdődik majd a via crucis. Teljes a technikai készültség is: az óriási reflektorok nappali fényt teremtenek, a Kolosszeum egyik kiugróján és két e célra készült torony tetején helyezkedik el a tévé hadserege. Borzongatóan hűvös szél kerekedik. A technika századában vagyunk, ezt mindenki tudja, mégis Krisztus keresztútját fogjuk járni: együtt, a világ minden részéből, egy akarattal, egy testként.

Kilenc óra után megérkezik a Szentatya; fehér ruhás alakját látva nem nehéz arra gondolni, akinek helyettese. A Kolosszeummal szemben húzódó óriási sáncfal közepén, szemben velünk, letérdel. Vérszínű köpenyébe belebelekap a szél . . . Felcsendül a Crux fidelis dallama. A hatalmas vegyeskar halk kíséretéből egyetlen fiúhang tiszta szólója válik ki. Most mindenki megfordul, hogy kövesse a Kolosszeum tövétől a kereszttel elinduló római bíboros helynököt. Kis könyvvel a kezünkben követhetjük a stációkat. „Jézust halálra ítélik" — halljuk először olasz, majd francia, angol, német, spanyol és portugál nyelven. Lapidáris rövidséggel a megfelelő evangéliumi részt olvassuk, majd egy rövid gondolatot Szent Ágoston szentírásmagyarázataiból, vallomásaiból. „Urunk Jézus, engedd meg, hogy irgalmadból megismerjük szereteted misztériumát" — könyörög egy hang a sokezres tömeg nevében. Aztán felhangzik a Pater noster. Mellettünk kenyai kispapok, Foucauld atya kis nővérei, fiatal német házaspár, ausztráliai misszionáriusok, egy csoport hosszúhajú legény és mininél minibb szoknyás lány, katonák, fehérkabátos pincérfiú, fülöpszigeti diákok . . . Stabat mater dolorosa, énekeljük egy emberként.

Tudjuk, már régen megtanultuk a kiskatekizmusban, hogy akkor a tömeg Barabást választotta Jézus helyett. De most mi vagyunk a tömeg! A szeretet misztériuma után a közöny, az embertelenség, a bűn soha meg nem fejthető titkához értünk. Krisztussal tartunk, vagy tömegemberként Pilátus és a közömbösek mellé állunk . . . ? Követjük a kis csoport keresztet vivő vezetőjét. Az egyes evangéliumi idézetek után kimondhatatlan mélységű

csend uralkodik a tömegen: megdöbbenés fojtogat valamennyiünket. A fórum túloldaláról robogó villamos zakatolása hallatszik, mi pedig most Máriával találkozunk: Nagy Konstantin diadalíve alatt, egy hatalmas fénykereszt tövében. Az édesanyákra gondolunk, Mária társmegváltó szerepére, és új fényben látjuk a régi igazságot: Sine dolore non vivitur in amore, szenvedés nélkül lehetetlen szeretetben élni! A Pater noster helyett most az Ave Mariát imádkozzuk, vigasztalást kérünk mindazoknak, akik megfáradtak, reménytelenül szenvednek, akik elhagyottak, akik a társadalmi bűnök miatt halálraváltan élnek . . . Segítséget azoknak, akik Cirenei Simonként vagy Veronikaként hűségesen, Krisztus nyomában járják a keresztutat. Magunk számára az igazi bűnbánat kegyelméért könyörgünk, hogy felfogjunk valamit a halálig tartó engedelmesség istenemberi mértékkel megvalósított misztériumából. A Stabat mater versszakai Mária mellé állítanak: vele kérjük, hogy megérthessük: a keresztségben mi is meghaltunk a bűnnek, már Krisztus életét éljük és mi is eljutunk majd a feltámadás dicsőségébe.

A kis csoport most fölfelé halad, a tévé-torony mögül lobognak elő a fáklyák. — „Harmadszor is elesett, de most már fent a Golgotán!" (Claudel) Ismét szemben vagyunk a Szentatyával; valaki hozzálép és leveszi róla bíborszínű köpenyét. A Szentatya feláll és elindul a kereszttel közeledő csoport felé. Mi közben a 10. állomás titkáról gondolkodunk: Jézust megfosztják ruháitól. A Szűzanyától kérjük: „Hogy szívemben lángra kelne Krisztusomnak szent szerelme, segíts néki tetszenem." A Szentatya átveszi a keresztet, csak két fáklyás alak kíséri útján: egyedül van. Krisztus végtelen elhagyatottságára, magányára gondolunk: a pater noster moraja halkabbá válik . . .

A 12. állomáshoz érünk: Jézus meghal a kereszten. Repülőgép húz el felettünk: megremeg a Kolosszeum, a süketítő zajból egy hangként bukik ki a fohász: Adoremus te Christe . . . Imádunk téged Krisztus és áldunk téged, mert szent kereszted által megváltottad a világot. Senkinek sincs nagyobb szeretete, elmélkedik Ágoston, mint Jézusnak: ellenségeiért adta életét elsősorban. Ki tudná felmérni, mekkora, milyen mély az Isten szeretete az ember iránt? Végtelen, végtelen, mint Ő maga. A jobb lator szavait ismételgetjük: világ Megváltója, emlékezzél meg rólunk országodban! Utolsó énekünkkel a Fájdalmas Anyát kérjük: „S hogyha testem porba tér meg, lelkem akkor a nagy égnek dicsőségét lelje meg!"

M.E.

SCHÜTZ ANTAL (1880—1953)

Húsz évvel ezelőtt, 1953. ápr. 20-án húnyt el Schütz Antal, akit egyik ismertetője Pázmány mellett a legnagyobb magyar teológusnak és legkiválóbb dogmatikusnak mondott.

Kistószegen (Torontál m.) született 1880.okt.26-án. Gimnáziumi tanulmányait a szegedi piaristáknál végezte és kitűnő érettségije után maga is

a piarista rendbe lépett. 1900-tól kezdve a budapesti egyetem hittudományi és bölcseleti karát látogatta, később a würzburgi bölcseleti fakultáson karakterológiai tudását tökéletesítette. Pappá szentelése után (1904) régi gimnáziumában lett tanár. Két év múlva már a fővárosba került gimn. hittanárnak és a piarista kispapok teológiai tanárának. Az első világháború alatt a budapesti teológiai fakultáson magántanár, majd rövid idő múlva meghívás alapján ugyanott a dogmatika tanára lett. Ezt a működését a második világháború végéig folytatta, s közben a Pázmány-egyetemnek 1940/41-ben rektora is volt.

Noha irodalmi működése más területekre is kiterjedt (pl. a bölcseletre és a pedagógiára), elsősorban teológusnak tartotta magát, annak tartották kortársai is. Innen van, hogy legkedvesebb költője az a Dante volt, akinek sírfeliratát szerette idézni: „Theologus Dante — nullius dogmatis expers", s hogy nem egyszer emlegette a nagy Prohászka vallomását: „Theologus sum, nihil divini a me alienum puto." Ugyanakkor a 60 éves Prohászka a nála kb. húsz évvel fiatalabb Schütz „páternek" ezzel az aláírással ajánlotta arcképét: „Schütz Antalnak, aki rövid időn belül oly közel jutott hozzám."

Tudományos működését korán kezdte. A budapesti teológiai karra benyújtott doktori értekezése: „Kezdet és vég a világfolyamatban" (1907) már feltűnést keltett. A szavak társulásáról szóló würzburgi doktori disszertációja csak annyiban jelentős, hogy később (1927) megírta „Karakterológia és arisztoteleszi metafizika" c. akadémiai székfoglalóját. Hittanár korában egymásután publikálta tankönyveit a középiskolák felső osztályainak; egyik-másik 15 kiadást is ért. Sík Sándorral együtt szerkesztette a magyar középiskolai ifjúság legelterjedtebb és legnagyobb hatású „Imádságoskönyv"-ét, egyben jellemnevelő kistükrét, amely 14 kiadást ért el. Egyetemi tanársága előtt megjelentette még „Az istenbizonyítás logikájá"-t is.

Ezután fogott hozzá nagy műve, az első magyar „Dogmatika" kidolgozásához. Két éven át éjt nappá téve dolgozott rajta, s ezalatt még kevésbé fontos leveleit sem bontotta fel. Később tréfásan emlegette, hogy a felbontás után alig kellett néhányra válaszolnia, mert közben az idő megoldotta a fölvetett kérdéseket. A hatalmas munka 1923-ban jelent meg két kötetben, és IV. kiadásában XXVI+1386 oldalt tesz ki. Egyidejűleg hallgatói számára kiadta a „Summarium Theologiae Dogmaticae et Fundamentalis" c. latin könyvét. A Dogmatikát ezekkel a szavakkal bocsátotta útjára: „Hogy amit adok, mennyire elmaradt attól, amit elgondoltam, és már az elmondás is mennyire távol jár ama boldogító valóságtól, amely sugallta, azt én tudom legjobban. Hű igyekezetemet alázatos lélekkel leteszem az Úr Krisztus lábához abban a mély hitben, hogy ha az Úr nem építi a házat, hiába munkálkodnak, akik azt építik" (Ps.126)." De egyúttal ígéretet tett, hogy munkáját három irányban akarja kiegészíteni: tervez egy a dogmatikához alkalmazott bölcseleti bevezetést, azután egy a gyakorlat embereinek szóló népszerű dogmatikát, végül pedig dolgozni akar a hitigazságoknak az élet különböző területein való alkalmazásán. S ezt az ígéretét be is tudta váltani.

Az első célt szolgálták „A bölcselet elemei" és a „Szent Tamás szemelvényekben" c. munkái.

Gyakorlati hittudományt nyújtottak főleg összegyűjtött dolgozatait tartalmazó kötetei: „Az ige szolgálatában", „Eszmék és események", „Őrség", „Magyar életerő", „Titkok tudománya". De ide kell sorolnunk az általa szerkesztett „Szentek élete" négy kötetét is.

De legtöbbet valósított meg a harmadik kitűzött cél érdekében, az „Isten országa" c. sorozatban. A dogmatika mellett ezek a legértékesebb munkái: „Krisztus" (2 kiadás), „A házasság" (3 kiadás), „Isten a történelemben" (3 kiadás), „Az örökkévalóság", „Eucharistia" (2 kiadás). Ezek közül a Krisztus németül és spanyolul, az Isten a történelemben németül, lengyelül és spanyolul, Az örökkévalóság németül is megjelent.

Ez a felsorolás nem volna teljes, ha nem említenők meg, hogy az általa annyira nagyrabecsült Prohászka műveinek 25 kötetes, kommentárokkal ellátott kiadásával mind a három említett célt szolgálta.

Irodalmi és tudományos munkásságával nemcsak nevet szerzett magának és becsületet a magyar hittudománynak, hanem a temetésén elhangzott szavak szerint „igen sok tudóst és papot nevelt, akik az ő nyomán a hívek beláthatatlan során tanítják." És nem érdektelen az sem, amit nemrégen (1972) Cserháti püspök írt róla: „Kutatásaim során nagy hazai dogmatikusunkról, Schütz Antalról ismételten kiderült, mennyire új utakon járt már 40 évvel ezelőtt."

Eltekintve ettől az Isten országáért végzett nagyarányú munkásságától, Schütz atya a bensőséges ima embere volt akár sikerei, akár pedig megpróbáltatásai között. És ez utóbbiakból is bőségesen kijutott neki. Ilyenkor szerette ismételgetni Sz. Péter 1. levelének két mondatát (5,6-7): „Humiliamini sub potenti manu Dei . . . Alázkodjatok meg Isten hatalmas keze alatt, hogy annak idején megdicsőítsen benneteket. Minden gondotokkal hozzá forduljatok, mert neki gondja van rátok." És neki különösen élete utolsó két évében ugyancsak meg kellett alázkodnia. Ugyanaz történt vele, amit ő a Szentek életében egyik nagyon tisztelt szentjéről, Nagy Sz. Albertről, Szent Tamás tanáráról megírt. Az említett szent élete utolsó éveiben elvesztette minden tudását és teológiai tudományát, a legenda szerint Szűz Mária kijelentése értelmében azért, hogy gyermekkori hitével jelenjék meg az Örök Bíró előtt. Vajon Schütz atya, amikor az életrajzban ezeket írta, gondolt-e arra, hogy neki is ez lesz a sorsa? Hogy élete végén elfelejt majd mindent, csak azt az örökkévalóságot és azt a Krisztust nem, amelyről és akiről olyan szép könyveket írt?

Tomek Vince

MAGÁNKINYILATKOZTATÁSOK, JELENÉSEK, ÜZENETEK

Többször érkeztek már hozzánk kéziratok, óhajok korunkbeli magánkinyilatkoztatásokkal, csodás jelenségekkel kapcsolatban. Dander professzor cikke szépen össze-

foglalja ezekkel kapcsolatban a katolikus álláspontot és azt is megvilágítja, miért nem térünk ki ilyenekre.

Nem egy szent élettörténetében szerepelnek többek között „jelenések" és „kinyilatkoztatások". Ma is, akárcsak régebben, mindig újabb hírek terjednek el jelenésekről és velük kapcsolatos üzenetekről (különösen Mária-jelenésekről), és sokszor igen nagy érdeklődést keltenek. Mit kell tartanunk az ilyen jelenésekről? Milyen legyen velük szemben a katolikus ember álláspontja?

1. Kinyilatkoztatás

Szigorúan vett, „természetfölötti" értelemben ott megy végbe, ahol az Úristen üdvözítő tettei és ezeket értelmező szava által, ajándékozó szabad szeretetéből (= „kegyelemből") közöl valamit velünk emberekkel a saját gondolataiból, titkaiból, üdvözítő tervéből. A kinyilatkoztatás végighúzódik már az ószövetség üdvösségtörténetén; csúcspontját Jézus Krisztusban érte el, „aki az egész kinyilatkoztatás közvetítője és ugyanakkor teljessége is". Ez a kinyilatkoztatás az apostoli kor végén lezárult; mint keresztény üdvösségünk rendjének kötelező, maradandó alapja az egész emberiséghez szól. Ezért „nyilvános" kinyilatkoztatásnak nevezik. Egyedül ez a katolikus hit tárgya. (Vö. a II.Vatikáni Zsinatnak a kinyilatkoztatásról szóló dogmatikus konstitúcióját, 1-6.)

Az Úristen azonban természetesen az apostoli kor után, az egyháztörténelem folyamán is adhat kinyilatkoztatásokat egyes embereknek. De ezek nem az általánosan kötelező keresztény hit alapjai vagy tárgyai. Céljuk más. Ezeket nevezzük „magánkinyilatkoztatásoknak". Történhet ez külsőleg hallható, vagy csak belül — esetleg tisztán szellemi módon — tudomásul vett szavak, vagy látomások (jelenések) alakjában.

2. A valódi magánkinyilatkoztatások értelme

A valódi magánkinyilatkoztatások egyvalakit, vagy olykor az egész kereszténységet különös nyomatékkal emlékeztetni akarják olyasmire, ami a nyilvános kinyilatkoztatásban már megvan; bizonyos magatartásokra, keresztény életgyakorlatokra akarnak ösztönözni, amelyeket az adott helyzetben tudatosabban, bensőségesebben kell gyakorolni (pl. bűnbánat, bizalom, Mária-tisztelet . . .). Itt tehát istenadta üdvös ösztönzésekről van szó.

Ha ilyen jelenségekről hallunk a múltban vagy a mában, és a keresztény okosságnak megfelelően akarunk ítélni róluk, akkor természetesen nem szabad eleve elutasítani a valódi magánkinyilatkoztatás lehetőségét. Ezzel fennhéjázó embermódra önkényes határokat szabnánk Isten szeretetének és szabadságának. De vigyáznunk kell arra, hogy ne csalódjunk.

3. A lehetséges csalódások forrásai

a) A legrosszabb eset lenne a teljes csalódás, tudatos — sőt talán kifejezetten rosszakaratú — csalás következtében. Az is megeshet azonban, hogy egy teljesen becsületes személyt a saját élénk (vagy talán már beteges) képzelőereje csal meg, és azután jóhiszeműleg, jámbor szándékkal másokat is csalódásba ejt. Ilyen csalódásokkal különösen olyan jövendölések esetében kell számolnunk, amelyek politikai tartalmúak, talán valami különleges érdeket szolgálnak, nevezetesen nagyobb feszültségek, átalakulások, stb. idején terjednek. Isten, az Úr sohasem azért adja valódi kinyilatkoztatásait, hogy az emberi kíváncsiságnak és emberi szenzációéhségnek tegyen eleget, vagy hogy megkíméljen valakit saját értelmes meggondolásától és okos döntésétől.

b) De még igazi magánkinyilatkoztatások esetében is lehetségesek részleges csalódások. Lehet, hogy már maga az, aki a kinyilatkoztatásban, jelenésben részesedik, valamiben hamisan értelmezi, amennyiben túlságosan a felszínen marad és nem fogja fel Isten voltaképpeni szándékát. Ez a veszély különösen áldó ígéretek és büntetéssel való fenyegetések esetén áll fenn, ha azok (Isten szándéka szerint) meghatározott feltételhez vannak kötve. Nevezetesen figyelembe kell ezt venni, mikor pl. az illető „üzenet" mindazoknak a keresztényeknek, akik bizonyos jámbor külső gyakorlatokat elvégeznek, minden további nélkül örök boldogságot ígér, — ennek feltétele természetesen mindig benső bűnbánat, minden halálos bűntől való szabadulás a halál előtt. — Ha egy valódi látomás történeti, nevezetesen bibliai eseményeket tartalmaz (pl. Krisztus életéből vagy szenvedéséből), akkor nem szabad minden további nélkül az illető esemény külső lefolyásának hű visszaadását keresni benne (olyanformán, mint valami fénykép-, vagy hangszalagfelvételen), pl. pontos felvilágosítást az illető személyek ruházatára, nyelvére, stb. vonatkozólag.

c) Végül előfordulhat, hogy ahhoz, amit valóban Isten nyilatkoztatott ki, az illető magától — minden rossz szándék nélkül — hozzátesz valamit. Így pl. olyan jámbor óhajokat vél kihallani a kinyilatkoztatásból, amelyek neki különösen szívén fekszenek. Amikor később írásban beszámol róla, ezt befolyásolhatják — megint csak hibáján kívül — saját vallásos gondolatai, amelyek más forrásokból (pl. az olvasott könyvekből) otthonosak neki.

Mindebből világos, milyen körültekintőnek és tartózkodónak kell lennünk magánkinyilatkoztatások, jelenések terjesztésében, a bennük előforduló „üzenetek" értelmezésében, amíg az egyházi tanítóhivatal nem foglalt állást az ügyben.

A valódi magánkinyilatkoztatások az ún. „karizmákhoz" tartoznak, vagyis olyan különleges kegyelmi adományok, amelyeket nem a szentségek közvetítenek, hanem a Szentlélek szabadon osztogat, és az egyházi közösség külső-belső gyarapodására szolgálnak (vö. 1Kor 21!). Annak megítélése, hogy a karizmák valódiak-e és használatuk rendezetten történik-e, az egyházi hivatal-

viselőket illeti; nekik mindent meg kell vizsgálni, és ami jó, azt megtartani (Egyház-konstitúció 7,12,30; laikus apostolkodásról szóló dekrétum 3). A legközelebbi illetékes erre a püspök, végső soron pedig a Szentszék.

Elvek

a) Az egyházi tanítóhivatal (mint minden más vallásos szöveg esetében is) úgy ítélhet, hogy az — állítólagos vagy valóságos — magánkinyilatkoztatások, stb. tartalma nem ellenkezik a keresztény hit és erkölcs tanításával. Az ilyen „approbáció" még egyáltalán nem jelenti azt, hogy Isten valóságos kinyilatkoztatásáról van szó.

b) Az Egyház megengedheti, ajánlhatja ilyen magánkinyilatkoztatások olvasását. Ezzel csak a tartalom pozitív vallásos értékét ismeri el, még mindig nem Isten valódi természetfölötti kinyilatkoztatásának tényét.

c) Az Egyház felhasználhat magánkinyilatkoztatásokat arra, hogy valamilyen jámborsági gyakorlatot jóváhagyjon, előmozdítson, a liturgiába egy ünnepet bevezessen, — amennyiben ezeknek a vallásos gyakorlatoknak az értelme, jogossága, az üdvösséget szolgáló értéke bebizonyítható a „nyilvános", általánosan kötelező keresztény kinyilatkoztatásból, tehát a magánkinyilatkoztatásoktól teljesen függetlenül. Ilyen példák: Úrnapjának ünnepe, a Jézus Szíve-ünnep, a Lourdesi Szűzanya emlékezete (febr.11). De még az indítások ilyen felkarolása sem jelent magában véve hivatalos megerősítést arra vonatkozólag, hogy itt csakugyan Isten természetfölötti és rendkívüli beavatkozásáról, tehát valódi magánkinyilatkoztatásról van szó.

d) Ha a jelzett magánkinyilatkoztatás valódisága mellett csakugyan alapos, a szigorú hivatalos vizsgálatot is kiálló okok szólnak, akkor az Egyház (de nem tévedhetetlenül) megállapíthatja, hogy valódi kinyilatkoztatásról van szó. Ebben az esetben a katolikus embernek nem szabad megvetően kezelnie az ilyen kinyilatkoztatást. De senkisem köteles annak tartalmát olyan módon elfogadni és helyeselni, ami a hittételeknek jár ki. — Hogy milyen óvatos az Egyház az ilyen vizsgálatokban, azt megvilágítja pl. az a tény, hogy 30 év alatt (1932-1962) 2-3 Mária-jelenést ismertek el egyházilag (Beauraing, Banneux, Siracusa), 30-at viszont kifejezetten elutasítottak, és legalább 84 esetben még nem döntöttek. Mindebből következik a

Gyakorlati magatartás

a) H i b á s volna minden magánkinyilatkoztatást eleve, elvileg elutasítani; de ugyanígy helytelen volna könnyelműen hitelt adni ilyeneknek, különösen, ha ez emberi kíváncsiságból, szenzációéhségből, csodahajhászásból származik.

b) Meg kell várnunk az e g y h á z i t e k i n t é l y ítéletét. Ha az kimondja, hogy az állítólagos jelenésekben, kinyilatkoztatásokban, stb. nem ismerhető fel Isten természetfölötti, különleges beavatkozása (mint pl. San Damiano, Eisenberg, Garabandal esetében), akkor az igazi egyházias érzület

azt kívánja, hogy hagyjunk fel minden további propagálással, nevezetesen zarándoklatok rendezésével is.

c) Nem kell mindig új jelenések, magánkinyilatkoztatások után kutatnunk. „Ne törekedjünk könnyelműen . . . rendkívüli adományok után. Nem szabad vakmerően ilyesmitől várnunk az apostoli tevékenység gyümölcseit sem." (Egyház-konstitúció 12.) Hálásan tartsuk magunkat Krisztus üzenetéhez, amint a Szentírásban találjuk, amint az egyházi tanítóhivatal a múltban és a jelenben magyarázza nekünk. „Minden írás, amit az Isten sugalmazott, jól használható a tanításra, az érvelésre, a feddésre, az igaz életre való nevelésre, hogy az Isten embere tökéletes legyen és minden jóra hajoljon" (2Tim 3,16k). Isten rendkívüli kegyelmi adományaira vonatkozólag pedig tartsuk magunkat Szent Pál intő szavához: ne oltsuk ki a Lelket, ne vessük meg a prófétai szavakat (1Tessz 5,20), de a szeretet magasan áll minden ilyen adomány felett! (1Kor 12,31—13,2).

„A szeretet nem szűnik meg soha. A prófétálás végetér, a nyelvek elhallgatnak, a tudomány elenyészik" (1Kor 13,8).

Franz Dander

OROSZ ANDRÁS JEGYZETEIBŐL ÉS LEVELEIBŐL

Jó ez a visszatérő gond: akit megáldok, legyen is otthon az élő Isten szeretetében.

Nem a szavakban van a varázserő, hanem a szeretetben kell bíznom, hogy az Úr Jézushoz ölelhetem azokat, akik eljönnek hozzám.

Mégis mire jók a szavak? Talán csak arra, hogy formát adjanak a szeretetnek!

Imádkozom a zsoltárt, és azt kívánom, hogy a szavakba formált lélek bennem is éljen: a hit, a hála, a bizalom, az odatartozás az Istenhez, — az Úr Isten szeressen ezért a lélekért, és azokat is szeresse, akik itt vannak a lelkemben, még ha soha nem is láttam őket! Máskor az ő nevükben imádkozom, — úgy hiszem, ha azonosítják velem magukat, akkor beszélhetek is a nevükben.

Hogy az imádság valakiért hiábavaló lenne, nem hiszem. Persze az lehetséges, hogy nehezen megközelíthető valaki így kegyelmileg is.

A mi utunk nem ellensége a természetes rendnek, hanem barátja, felemelője, megváltója. Valahogyan meg kell hogy lássák, hogy mi az utunkon életet találtunk, százszorta gazdagabb életet, mint amit a többiek megjátszanak vagy megálmodnak! Akkor majd ők is megkívánják a mi utunkat: az Úr Jézushoz jönnek az életért!

Úgy gondolkozzék, hogy a világában minden az Úr Jézusé, és tegyen is róla, hogy igazán az Övé is legyen minden lehetősége. Nagyon szép úgy az

élet, és halál sincs benne, hanem hazamenés. Nagyobb, igazabb, érettebb szeretet vár ránk ott, mint amilyent itt találhatnánk.

A tehetetlen élet sem hiábavaló! Önmagában inaktívvá válhat az életünk, de lehetnek olyan viszonylatai is, amiket a belső tehetetlenség nem devalválhat.

Odasímulni a jó Isten akaratához, mindenben elfogadni a nap minden történését, megkeresve a történésekben az Isten akaratát. Nem egyforma címzéssel kapjuk a dolgainkat, nem egyforma a dolgainkban a rendeltetés, — mégis igaz, hogy az Istent szeretőknek minden a javukra szolgál!

Ha egyszer nem tudom, mit kell tennem vagy mondanom, nem szabad úgy viselkednem, mintha biztos volnék a dolgomban. Hát ezért hallgatok! Azt látom jól, hogy majd segíthetek; de most még nem tudom, hogyan. Várnom kell!

A benyomásom olyan mély, hogy csak azzal tudom jellemezni: megismertem valami egészen különös, valószerű és mégis végtelenízű boldogságot.

Most sok mindenre kész az én szívem, — olyan ujjongó örömmel! Ha a vágyaimnak életet adhatnék, nagyon szép lenne az egész világ; és az én örömömben úgy fürödhetne mindenki és minden, mint a felkelő nap sugaraban!

Az Isten nagyon jó, — most már tudom! és a mennyország itt a földön sem mese! Mindenkihez szeretném közelvinni az Isten örömét, az élet felszabadult boldogságát, hogy mindenki örüljön velem!

Ugye, én ezt most már nem veszítem el soha?! El nem dobom magamtól; el sem vehetik tőlem; olyan biztatásunk van, hogy ne féljünk!

Szétosztom az én világomat, — ami az enyém, az mind sokaké legyen! Most még kicsi az én országom: végigsorolhatom tájait. Most már semmit sem akarok csak magamnak, — és mégsem fogy el a gazdagságom: az én kevesem az Úr Jézusé. Ő megáldja az én kevéske kevesemet, és sokan lesznek a vendégeim.

Nem bízom én magamra magamat — dehogy! — a vágyaimat is úgy kaptam ajándékba — élő vágyakat — érlelődnek lassan!

Az adósságaink rendezését úgy tanította az Úr Jézus, hogy amit rendbehozhatunk, azt rendbe kell hoznunk, nagyon komoly igyekezettel, mert a becsület úgy kívánja!

Aki rendezni akarja az adósságait, annak az embernek először is önmagával kell elintéznie, hogy a felelősséget vállalja a dolgaiért, és amit rosszul tett, azt kijavítja. Vannak dolgok, amiket elmos az idő, amiket az évek múlása elrendez, — de igen sok dolog nem így van, hanem az évek múlásával a kicsiségek is ijesztőre nőnek, és az ember tehetetlen már velük.

Amíg az úton vagyunk, lehetséges számunkra a rendeződésnek az a családias formája, amiben az igaz megbánás, meg a jóvátétel komoly szándéka rendezi sötét dolgainkat az élők felé is, a halottak felé is, az élő Isten felé is.

Sohasem hittem, hogy mindezt a papok találták ki; hanem a tökéletes igazságosság vágya benne van minden becsületes emberben; a tökéletes igazságosság félelme pedig minden gondolkozó emberben.

„Szívből kívánjuk! Minden jót!" Ezek a kívánságok azért mégiscsak hatékonyak.

A körülmények alakulásába hogyan is szólhatnak bele hatékonyan a kívánságaim?

Az biztos, hogy magát a barátságot elevenítik az ilyen kívánságok; és az életünknek fontos tényezője az összetartozás. Aztán komoly lehetőség a kívánságaim kegyelmi megalapozása.

Kegyelmi alapozás? — nagyon jóban lenni az Úr Istennel!

Ne hagyj magunkra! Kezedbe ajánlom a lelkemet! Őrizz meg a magadénak! Így jó aludni — a láthatatlan világ bölcsőjében — ringat az Isten — a szemefénye kicsi még — alszik, eszik, játszik, és sír nagyon sokat.

Egyáltalában nem igaz, hogy a vallás csak felesleges teher! Erőforrás inkább! és felszabadulttá teszi az embert, — az is igaz, hogy nem mindenkit. Van gátlásos vallásosság is elég; de az betegség.

Az élet örömét akarom mindnyájunknak. Lehetne bőven terített asztalunk, — nyugodtan élhetnénk, — mert az élő Isten szépnek akarja ezt az elmúló világot is!

Az életet valóban szeretni kell; úgy szeretni, hogy miattam is szebb legyen és gazdagabb!

Kellene valamit adnom az Úr Jézusnak, amiről majd az eszébe juthatnék mindig; amit valóban szívesen megőrizne tőlem. Kár, hogy én nem tehetek Neki olyasmit, mint amiket Ő tett nekünk. Mert hová is emelhetném én Őt fel? — Bár az nagyon érdekes, hogy a magam személyisége fölé emelhetem. Csak nagyon szűk kis világ királysága lenne ez, de nagyobbat nem tudok! Ő biztosan tudja, hogy nem akarok én magamnak élni, hanem igazán az Ő nevében akarok mindent, — ahogyan Szent Pál gondolta: Krisztus éljen bennem!

Azt akarom, hogy sokak szeretetét megkapja, — valahogy tőlem is. Én magamban igen szegényes vagyok az Ő lelkületéhez képest! Elég nekem, hogy megtűrjön Maga körül. Olyanokat szeretnék Hozzá vinni, akik nálam különbek.

Sok-sok szépet akarok tenni az Úr Jézusnak: nekem Ő számít legtöbbet a világon! Nem is láttam még, de majd találkozunk, és akkor olyan jó lesz,

hogy mi már régen ismerjük egymást! Akik nem láttak és hittek mégis, azok boldogabbak lesznek, mint akik láttak. — Megkeres abban a nagy sokadalomban, és a nevemen szólít; nem leszek egyedül: itt vagyunk mindnyájan, akiket nekem adtál, — nem keveredtek el! Így gondolom a találkozást, — és látom majd az Ő örömét az arcán, a két szemében, és azt mondja majd nekem is: jól van! — De ez az egész az Ő gondja; itt nekem meg az a dolgom, hogy sok szépet tegyek neki!

A PAP IMÁJA A RÁBÍZOTTAKÉRT

Teljes Szentháromság, mint a Te papod, szívem mélyéből alázatosan könyörgök mindazokért, akik imádságomba ajánlották magukat.

„Szent Atyám, tartsd meg őket a te nevedben, akiket nekem adtál" (Jn 17,11).

Könyörgök azokért, akiket iskolákban és templomokban tanítottam.

Jöjj Szentlélek Úristen, hogy lelkük ne legyen útszél, szikla vagy tövises talaj, hanem kegyelmed termőföldje (Lk 8,14-15).

Könyörgök azokért, akiknek fejére öntöttem a keresztség vizét.

A Szentlélek legyen velük, hogy növekedjenek korban és bölcsességben Isten és emberek előtt (Lk 2,40).

Könyörgök azokért, akiknek az élet Kenyerét nyújtottam.

Add Uram, hogy ne váljék az ítéletükre, hanem az élet forrása legyen számukra (1Kor 11,29).

Könyörgök azokért, akik a gyóntatószékben általam újjászülettek.

Add Uram, hogy mindenkor teremjék a bűnbánat méltó gyümölcseit (Mt 3,8).

Könyörgök azokért, akiknek házasságát megáldottam.

Adja a Gondviselés, hogy ezek az otthonok az áldozatosság és a szeretet, öröm és béke, a földi és az örök élet forrásai legyenek.

Örök Főpapunk, most azokért imádkozom, akiket valami módon oltárod felé vezettem.

Add Uram, hogy el ne hanyagolják a bennük levő kegyelmet, amelyet a papság kézfeltételével kaptak (1Tim 4,14).

Végül azokért könyörgök, akiknek beteg vagy merevedő tagjait szent olajoddal megkentem és így távoztak az örök hazába.

Adj Uram örök nyugodalmat nekik és az örök világosság fényeskedjék nekik.

Nekem pedig adj testi-lelki egészséget, az istenszeretet, az emberszolgálat és a végső kitartás kegyelmét, hogy földi országodért sokat dolgozhassam. Amen.

Egy hazai pap-olvasónk imája

EVANGÉLIKUS IMAKÖNYVEKBEN TALLÓZVA

Az imádságról szóló számunkban ízelítőt kívántunk adni nem katolikus magyar imákból is. Szépfalusi István bécsi ev. lelkész jóvoltából 7 ima- és énekeskönyvet néztünk át az 1946-1971 közötti időből. A legutóbbiban a reformáció előtti közös kincsen kívül már sok mai kat. szerzőtől is találtunk imákat. Az alábbiakban néhány kiemelkedő egyéniség imádságaiból közlünk.

Szerető Atya, minden Tőled van, Tőled jön a test tápláléka és a lélek üdvössége. Adj örömöt, adj boldogságot, adj békességet és jóakaratot. Szerető Úr Isten, tudom, kedves számodra, hogy hivatástudattal szolgállak Téged. Szerető Isten, válladon van az egész világ megelégítésének gondja. Nem kíméled magad, hanem mindeddig munkálkodol. Dicsőségemre van, hogy megoszthatom munkámat Veled. Igédben bízva indulok most dolgomra. Ma és mindaddig, míg használhatsz, szívesen fáradozom minden erőmmel. Áldd meg mindennapi kenyeremet. Gondoskodj rólam, Atyám, és engedd, hogy munkám jól folyjék. Áldd meg otthonomat és házamat. Vezesd Szent Lelkeddel beszédemet és mindazt, amit teszek. Szerető Isten, parancsolj felőlem angyalaidnak. Ámen.

(Luther Márton)

Nem vagyunk mi nagy keresztyének — csak kicsinyek, de a Te kegyelmed elég nekünk is. Ébressz fel minket kis örömökre és nagy hálára mindazért, ami máris a miénk: a megígért hitért, amit elfogadhatunk, a még tökéletlen engedelmességért, azért, hogy mégsem tudunk megtagadni Téged, és a reménységért, amivel még jobban, szentebben, teljesebben reménykedhetünk; mindazért, amit Te készítettél számunkra Jézus Krisztus halála által, és amit ígértél feltámadása által.

(Karl Barth)

Uram, szélesölelésű Istenem! Tágítsd ki szívünket, hogy ki ne rekesszünk onnan másokat, akik nem szimpatikusak, akik szemben állnak velünk, akik más hitűek, akiknek egyáltalán nincs hitük. Tágítsd ki szívünket, hogy jobban megértsük a szenvedőket, ha kell, fájdalom árán is. Tágítsd ki szívünket Önmagad számára, hogy bejöhess oda egész nagyságoddal és csodálatos erőddel.

(B.G. Hallquist)

Istenem, Hozzád kiáltok e nap reggelén is. Segíts nekem imádkozni és gondolataimat összegyűjteni, mert önmagamtól nem vagyok képes erre. Bennem minden sötét, de Tenálad világosság van; egyedül vagyok, de Te nem hagysz el engem; bátortalan vagyok, elcsüggedtem, de Nálad van bátorság és erő. Nem értem utaidat, de Te tudsz utat számomra is. Mennyei Atyám! Hálát adok Neked és dícsérlek Téged, az éjszaka nyugalmáért és az új na-

pért, minden jóságodért és hűségedért. Eddigi életem folyamán Te már sok jót tettél velem, hadd fogadjam el most a nehezet is kezdből, hiszen úgysem mérsz rám többet, mint amit elbírok, és Te azt akarod, tudom, hogy a Te gyermekeidnek minden javukra szolgáljon.

(Dietrich Bonhoeffer)

Szenteltessék meg a Te neved — ne az enyém! Jöjjön el a Te országod — ne az enyém! Legyen meg a Te akaratod — ne az enyém! Adj nekünk békességet Veled, békét az emberekkel, békességet önmagunkkal, és szabadíts meg minden félelemtől!

(Dag Hammarskjöld)

Örök, irgalmas Isten! Te a béke, a szeretet és az egység Istene vagy, nem a meghasonlásé és a sokféleségé. A világ azonban elhagyott Téged, és Tőled saját bölcsességéhez fordult, pedig csak Te alapíthatsz és tarthatsz fenn egységet. Ezért igazságosan ítéltél, amikor engedted a világot megoszlani és meghasonlani különösen a Te isteni igazságodra és a lelkek üdvösségére tartozó dolgokban, hogy képzelt bölcsességével a sokféleségben meg ne szégyenüljön és meg ne térjen Hozzád, egység Kedvelője! De nekünk szegény bűnösöknek kegyelmesen megadtad, hogy ezt felismerjük. Ezért kérünk Téged és könyörgünk: gyűjtsd egybe Szentlelkeddel mindazt, ami szétszóródott, egyesítsd és tedd egésszé azt, ami megoszlott. Add meg nekünk azt is, hogy egységedhez térjünk, az egyetlen igazságot keressük és minden meghasonlást kerüljünk, hogy egyek legyünk szándékunkban, megismerésünkben, érzésünkben és értelmünkben, egészen Jézus Krisztus Urunkra irányuljunk, és Téged, Jézus Krisztus Urunk mennyei Atyját belső egységben egy ajakkal dícsérjünk és magasztaljunk Jézus Krisztus Urunk által a Szentlélekben. Ámen.

(Liegnitz környékéről 1531)

JÉZUS ELFÁTYOLOZOTT ARCA

„Mi, eleget téve sok püspöktestvérünk, továbbá Thouret Szent Johanna-Antida kongregációja és számtalan hivő kívánságának . . . apostoli tekintélyünkkel a boldogok közé iktatjuk Isten tiszteletreméltó szolgálóját, Agostina Pietrantoni irgalmas nővért, és engedélyt adunk arra, hogy minden évben égi születése napján, november 13-án megülhessék ünnepét." Ezzel az ünnepélyes formulával avatta boldoggá nov. 12-én a pápa a még alig 80 éve meghalt betegápoló nővért, a besançon-i irgalmasnővérek kongregációjának tagját.

Livia Pietrantoni egy kis olasz falucskában született 1864.márc.17-én, mint a második szüleinek 11 gyermeke közül. Hamar rászakad a kisebbek felügyelete, a köszvényes nagyapa és a beteges nagyanya gondozása, munka a ház

körül és a földeken. Félénk természetű, hallgatag, félrehúzódó, kisebb társainak „tanítómestere". Iskolába alig jut el, de az otthonülő nagyapa jóvoltából megtanul olvasni, sőt a szomszédok azt suttogják, hogy még a latin szöveget is ki tudja betűzni. Az állatok gondozása is az ő feladata, szüleivel négy éven keresztül résztvesz a környék útépítési munkálataiban. Az alig hétéves kislány hordja a súlyos homokosvödröket; keresete alig több napi egy-két fillérnél. (A kor szokásának megfelelően a nők és gyermekek munkájáért az élelmes vállalkozók alig fizettek valamit.) Nyáron szüleivel együtt segít a termés betakarításában. A kemény életmód előnyös vonásokat fejleszt ki a fiatal lányban: határozott, mindig kiáll az igazság érdekében, nem riad vissza az áldozatoktól, állhatatos, szeret mindennek a végére járni. 1885-ben, 21 éves korában vallja be, hogy szerzetes akar lenni. A nehézségek csak lassan símulnak el; egy év múlva hagyja el a szülői házat, hogy Rómában az irgalmas nővérek közé lépjen. A próbaidő letelte után Agostina nővér a Tiberis partján lévő Szentlélek-kórházba kerül ápolónőnek. Rómának ezt a kórházát 1200 körül alapították; a felebaráti szeretetnek olyan hősei dolgoztak benne, mint Borromeo Sz. Károly és Lelliszi Sz. Kamill. De az 1870 körüli légkört inkább a szekularizálódás jellemzi. A kórházból is szívesen szélnek eresztenék a nővéreket, ha akadna helyükbe más. A körülmények tehát elég nehezek. Augusztinát a gyermekgyógyászatra helyezik, ahol rövidesen súlyos láz veszi le a lábáról. Alig épül fel, a tüdőbetegek osztályát kapja. A betegek Róma legszegényebbjeiből kerülnek ki; sokak útja vezet a börtönből egyenesen ide. A nyugtalanság olykor akkora, hogy a hatóságoknak kell beavatkozniok. De a nővér nem ijedős: a gorombaságra, durvaságra fokozott figyelemmel, szelídséggel, s egyben nagy határozottsággal válaszol. Mentegeti a kellemetlenkedőket: — Nem rosszak, csak szenvednek. Meg kell érteni őket. Inkább segítsük őket, ahogy lehet, és imádkozzunk értük! — Ő maga sajátos módon könyörög a betegekért: kis papírlapokra írja kéréseit és egyszerű bizalommal a Szűzanya szobra elé helyezi. Súlyos lelki és testi bajban szenvedő betegeinek gyógyulásáért és megtéréséért való esdeklését mindig megtetézi valami áldozattal. 1894-ben maga is megkapja a tüdőbajt, de talpon marad. Egyszer bizalmasan elpanaszolja egyik nővértársának: — Mindent megteszek, hogy kielégítsem a betegeket, de néha nagyon nehéz . . . Különösen egy Romanelli nevű. Az túltesz mindegyiken. — Giuseppe Romanelli valóban nehéz ember; fékezhetetlen magatartása miatt az igazgató rövidesen kiteszi a kórházból. A férfi azt hiszi, hogy a nővér árulta be, bosszút forral. 1894.nov.13-án következik be a tragédia. Reggel Romanelli is megjelenik a maga tányér leveséért. Délfelé Agostina nővér egy pohár bort visz egy betegnek, mikor a lépcsőházban Romanelli ugrik eléje, késsel a kezében. Leszúrja a nővért és elmenekül. Agostina nővér hang nélkül összeesik. Két ápoló talál rá. „Szűzanyám, segíts!" — ezek az utolsó szavai. Elöljárója kérdésére még int, hogy megbocsát gyilkosának. Néhány perc múlva halott. Harminc éves volt.

Két nap múlva temették. A kórháztól indult a menet a Campo Verano-ba, Róma nagy temetőjébe. A századvég Rómája ehhez hasonlót nem látott: mintegy 200 000 ember kísérte el utolsó útjára.

Agostina nővér egész élete az evangéliumi egyszerűséget, szegénységet és szeretetet példázza — mondotta róla nyilatkozatában Duffet anya, a jelenleg 9 rendtartományban 7000 tagot számláló, 800 házban és 16 országban működő irgalmasnővérek általános főnöknője. Elsősorban nem azért kell tisztelnünk és követnünk, mert egy eszelős meggyilkolta (az irgalmasnővérek közül többen hasonló körülmények között haltak meg), hanem mert egész élete a krisztusi szeretet remeke. Jézus példájára az irgalmasság testi-lelki cselekedeteit gyakorolta, a szétválaszthatatlan isten- és emberszeretetet. Halála azért hasonlít Jézuséhoz, mert élete is hasonló volt az övéhez: szegénység, szelídség, irgalmasság, áldozat, megbocsátás és az embertestvér szeretete egészen élete feláldozásáig. Ez az egyszerű betegápoló nővér példát mutat arra, hogy Krisztus a legkisebbekben, a betegekben, szegényekben, elhagyatottakban várja szolgálatunkat: minden szenvedő embertestvérben felfedezhetjük a szenvedő Jézus elfátyolozott arcát. Az életszentség nem rendkívüli tettek végrehajtása, nem csodás eseményekben és elragadtatásokban fejeződik ki, hanem a mindennapi, rejtett, türelmes szeretetszolgálatokban. „Amit egynek a legkisebbek közül tettetek, nekem tettétek".

M.E.

P. CSÁVOSSY ELEMÉR A SZOCIÁLIS KÉRDÉSRŐL

(1950. márc. 19-én P. Csávossy mint provinciális rendfőnökének a szociális ügyekről szóló levelét küldte szét a rendtagoknak. Emellé írt ő maga is egy levelet, hogy „korunknak ezt a legfontosabb és legégetőbb kérdését" „saját viszonyainkra alkalmazzuk és indítékokat állítsunk lelkünk elé". Ebből a ma is időszerű írásából idézünk itt néhány jellegzetes részletet, kiegészítve ezzel a nekrológban közölt jellemzését.)

Hibánk volt a múltban, hogy mi katolikusok, az egyháziakat és a szerzeteseket sem véve ki, főleg gyakorlatban nem, sok esetben egyáltalán nem értettük meg a kor és Isten szavát . . . és ennek következtében az ún. keresztény korszakot annak nagy szégyenére és presztizsvesztésére elkeresztényteleníttettük azzal, hogy keresztény cégér alatt nem egyszer kereszténytelenséget árultunk, főleg a szociális kérdés tekintetében. Azokat, akik szavukat a kor követelményei mellett és a pápai nyilatkozatok értelmében felemelték, nem egyszer demagógiával, forradalmi szellemmel vádoltuk, és működésüket vagy lehetetlenné tettük, vagy legalább is nagy részben megakadályoztuk.

Értsük meg, hogy az előbbi korszaknak, társadalmi és gazdasági felfogásával együtt, mindenkorra vége van, s ezért nem is tér vissza többé soha. De nem is kívánjuk, hogy visszatérjen, mert ha visszatérne, akkor nekünk magunknak kellene megakadályoznunk visszatérését.

Miben rejlik a volt társadalmi és gazdasági rend megváltoztatása szükséges voltának alapja és gyökere? Az emberi személynek természettől adott és azért Istentől is akart méltóságában. Az ember Isten hasonlatosságára van teremtve, a kegyelem által pedig Istennek természetfölötti képmása és Krisztus titokzatos testének tagja. Ez az emberi személynek, mindenkinek, még az utolsó koldusnak is, oly méltóságot

ad, hogy igazi tisztelettel kell iránta viseltetnünk. Egészen kereszténytelen dolog volt tehát, ha alacsonyabb állásúak olykor még a házi személyek részéről is lenézéssel találkoztak. Minden ember — természetéből fakadó, lényeges dolgokban — egymással egyenlő. Minden embernek elsősorban is egy és ugyanaz az örök célja van. Tehát egyenlő joga van elsősorban arra, hogy Krisztus követei lelkével foglalkozzanak. De egyenlő joga van a földi javakhoz is, akár a megélhetésről, akár a művelődésről van szó.

Ennek megvalósítására azonban kellő lelkület szükséges az emberben. Ez a lelkület nem más, mint hogy minden embert, akárki legyen az, nem mint olykor talán a szerzetekben dívik, cím gyanánt, hanem valóságban testvérünknek tekintsünk. De ehhez szükséges, hogy Krisztus Urunk szavát: „Amit ezeknek cselekedtetek, nekem cselekedtétek", szó szerint vegyük és száz százalékosan törekedjünk megvalósítására az életben. Ez pedig szükségképp magában hordja a követelményt, hogy mindig azt nézzük, ami másnak, és nem azt, ami nekünk jobb.

Az angol közmondás: „charity begins at home" — „a szeretetnek elsősorban saját családunkban kell érvényesülnie" — megőrzi igazságát ebben a kérdésben is. Szociális érzésű ember kifelé csak az lehet, aki befelé is az. A szociális érzést tehát elsősorban saját szerzetesi családunkban és közvetlen környezetünkben kell megvalósítanunk.

Nemcsak a szegénység fogadalma, hanem a szociális testvéri érzés és a közösségre való tekintet is megköveteli, hogy mindenekelőtt Krisztus vagyonát, a szegények vagyonát lássuk a rendelkezésünkre bocsátott dolgokban, s ezért gonddal őrizzük azokat, el ne rontsuk, el ne pazaroljuk, egyenlőképpen osszuk szét, kímélettel használjuk. Nagyobb gonddal és lelkiismeretességgel kell ezt tennünk, mintha saját vagyonunkról lenne szó, mert ez Krisztus vagyona és testvéreink szükségleteit és jólétét szolgálja. — Legyünk lelkiismeretesek kötelességeink teljesítésében is. Itt minden mulasztás egyúttal vétség a közösség ellen.

Nem szólok most részletesebben arról, hogy nevelésünkben — tisztelet a kivételnek — nagyobbára hiányzott a szolidaritás, a szociális vonatkozás. Nevelőintézeteink majdnem kizárólagosan a gazdagabb körök számára léteztek és magas tartásdíjuk miatt mások (a nemzetnek esetleg sokkal értékesebb rétege) részére megközelíthetetlenné tették azokat. Szűnjék meg végre mindenütt az a takarékossági eljárás is, amellyel nem adjuk meg alkalmazottainknak mindazt az anyagit és egyebet, amihez az állami rendeletek alapján joguk van. Kezelésünkben is szűnjék meg az a mód, amely bennük nem tekinti ugyancsak Isten gyermekét és a testvért Krisztusban.

Az elöljáró hivatalát, az evangélium és a konstitúciók szerint, ne az uralkodás, hanem a szolgálat jellemezze! Maga az Üdvözítő mondja magáról: „Nem jöttem szolgálatokat kérni, hanem tenni". És a pápa megtisztelő címe: „Servus servorum Dei." Az édesatya és édesanya mindig gyermekeinek adja a jobbat ételben, ruházatban. Így kell tenni a jó elöljárónak is. Ne engedje, hogy mértéken túl gondoskodjanak róla, annál kevésbé gondoskodjék ő maga mértéken túl saját magáról! A tekintélyre nézve pedig ez áll: „Non dominantes, sed forma facti gregis ex animo" — nem az uralkodás szellemében, hanem mint a nyáj példaképei (1Pét 5,3). És: „non verbo, sed ductu" — nem szavakkal, nem dorgálással, hanem példával!

Mutassuk meg életünkkel, hogy nem vagyunk antiszociálisak! Ne irtózzunk az alacsony és nehéz munkától sem! Ne akarjunk anyagi javakkal úgy ellátva lenni, hogy gondtalanok lehessünk. Jól írta valaki, hogy „a katolicizmus harca a kapitalizmussal hatékonyan csakis az antikapitalista szellem hősies lendületű bajnokaival lehetséges." Nem lehet igazi együttérzésünk a szegényekkel, a szenvedőkkel, ha magunk nem vagyunk szegények és nem öleljük át a keresztet. Enélkül sem jogunk, sem képességünk nincs arra, hogy a szegényeket és szenvedőket megvigasztaljuk, annál kevésbé, hogy nekik sikerrel intelmeket adjunk. „Medice, cura teipsum!" — ez a szó nekünk is szól.

Elő kell készítenünk Krisztus korszakát, mely nem lehet más, mint a béke és a szeretet korszaka, az egység és a nagy szolidaritás korszaka. Ezért kell imádkoznunk,

ezért kell gyakorolnunk már most a szociális szeretetet, ezért kell engesztelni főleg a szeretet és egység elleni bűnökért, ezért kell ifjúságunkat szociálisan nevelni, stb. Az emberek azt hiszik, hogy az Egyháznak, a kereszténységnek nincs érzéke, nincs szíve a földi bajok iránt! Épp az ellenkezőről tanúskodnak a Szent Szív ígéretei is. — A krisztusi korszak, amelyet várunk, nem jelent számunkra kényelmes, munkanélküli korszakot. Nem jelenti és nem is jelentheti azt, hogy visszatérünk a régi nyárspolgári katolicizmushoz. Nem kétséges, hogy ebben a krisztusi korszakban „Krisztus nemcsak fölöslegeinket kéri övéi számára, hanem" olykor még „javaink megosztását is." S ez a korszak lesz a világ Jézus Szíve-felajánlása megújításának igazi diadala.

INDIAI BESZÁMOLÓ

Évek kellenek arra, hogy egy külföldi megismerhesse India életét és behatoljon titokzatos lelkébe. Majdnem egy világrész 3 273 139 km^2 területével és 550 millió lakosával. Bihar tartomány (fővárosa Patna) 174 043 km^2, 46 millió lélekkel. Történelmük ötezer éves civilizációval és virágzó kultúrával büszkélkedik. „Bharat Mata", India anya sok emberfaj bölcsőjét ringatta. Adott nemzetének kiváló filozófusokat, művészeket, bölcseket, költőket, hősöket. Tagore vagy Mahatma Gandhi nevét mindenki tisztelettel ejti ki. Minden található Indiában: a brahminok felső kasztja mellett az érinthetetlenek, az ún. páriák, az ősi vallások szépségei mellett sok szörnyű babona.

Egy jó hindu előtt minden vallás jó és tisztelni kell. Mindegyik egy-egy külön út, ha kanyargó is, az Isten felé. Az állami buszokban is néha rátalálunk egy-egy ilyen feliratra: „Iswár áp ki yatra szafal karén" — Isten szerencsésen vezérelje útjain. Amit az anyaföld, „Mátri bhumi" hord méhében és termel, az ég bolygói, a természet erői, az évszakok egymásutánja, stb., mind útmutató a végtelen felé. A Jamuna és Ganga szent folyók zúgása emlékezteti a hindu lelket a mulandóságra. Ahogy a szent lótuszvirág a szennyes, fekete vizekből a tiszta indiai ég felé tárja ki szirmait, ugyanúgy vágyódik a világ szennyéből és hiúságából a lélek Isten után, az örökkévalóság felé. Persze rengeteg istenben és istenasszonyban hisznek. Ilyen a táncoló Shiwa, Krisna, Brahma, az oroszlánon nyargaló Durga istenasszony, tíz kezében kínzóeszközökkel, mert ő irigy, zsarnok, vérszomjas, vagy a „Káli" (fekete) istenasszony, akinek nyakát virágfüzér helyett emberkoponyák füzére díszíti. A szegény indusok hódolnak nekik. Engesztelik őket adományokkal, virággal, gyümölccsel, olajjal, stb. A hindu szent könyvek, a „Védák" meg „Bhagawád Gita", az Úr éneke, Kr.e. 1500 körül íródtak. Nem régi statisztika szerint 300 millió a hindu vallásúak száma, 50 millió a mohamedán. A többiek buddhisták, perzsák, stb. A keresztények száma csak 10 millió, de mivel szépen meg van szervezve a szolgálatuk, nagy erőt jelentenek mindenfajta szociális munkakörben.

A „Bihar" szó jelentése itt: szép, kellemes, nyugalmas találkozóhely, meg: a tornyok országa. Kr.e. 300-400 körül itt volt a buddhisták virágzó kora. Tele volt a tartomány gyönyörű buddhista templomokkal, virágzott a tudomány is. Amellett persze még ma is millió azoknak a száma, akik nem tudnak írni-olvasni sem. Az iskolába járás még nem kötelező.

Igen, Indiában van minden: a régi maharadzsák márványpalotáitól, gyémántos kincseitől a nyomorultak kunyhóiig, sőt a hajléktalanok millióiig. Itt van az egyik világcsoda is, a „Tadzs magal", a mogul fejedelem feleségének síremléke, művészi szépséggel díszített hindu templomok, stb. De nincs egy év sem, hogy ne lenne valami természeti csapás. Szomorú kép az, amikor olyan nagy terület, mint Magyarország tízszerese, víz alatt áll. Vagy pedig a szárazság hoz magával pusztulást. Környékünkön majdnem mindig a vízhiány volt a legnagyobb probléma. Régen egy falunak egy kútja volt. A bennszülöttek pedig kezdetleges eszközeikkel nem voltak képesek kutat fúrni a sziklák miatt. Az utóbbi években javult a helyzet, mert a

missziósok az USA segítségével egy „food for work" programot terveztek (akik kutat fúrtak, stb., azok élelmiszert kaptak), így eddig 65 kút jött létre. A rizstermesztés javítására is sok gondot fordítottak. Persze itt nem lehet úgy dolgozni, mint nyugaton. Ahogy írom e sorokat, folyosónkon 43 fokot mutat a hőmérő. Az orvos megállapította, hogy a természetem nem bírja a meleg éghajlatot. Hát talán még néhány évig kibírom. Már 22 évet töltöttem itt.

Most egy kis ismertetés a munkánkról: A szeretet mindnyájunkat azok közé vezet, ahol legnagyobb a szükség, ahol a legnagyobb nyomor van. Ezen a környéken a bennszülött őslakosság, az aboriginálok körében működünk, akik inkább az őserdőkben és hegyláncokon élnek és művelik a szegény anyaföldet. Három kasztjuk: az orán, munda s khária törzs. Indiában minden kaszt megőrzi a maga nyelvét, hagyományait, vallását, és ritkán fordul elő, hogy egymással házasságot kötnek, különösen a vidéken. Minden kasztnak megvan a maga törvénye is. Aki ez ellen vét, azt kitagadják. Ezek a bennszülöttek századokon keresztül a felsőbb kasztok, különösen a nagybirtokosok szolgái voltak. Nemcsak analfabéták, hanem nagy gyengeségük, hogy ősidőktől fogva kedvelik a rizspálinkát. Akik ki akarták őket használni, azok tudták, hogy a mondás szerint aki „becsíp", azt könnyű „becsapni". Így aztán nyomorultak lettek. Amíg a pálinka hatása tart, addig egy kis meseországban járnak és elfelejtik a szegénységüket. Sokszor figyelmeztetjük őket, hogy igyanak mértékletesen. Az öregek tréfásan azt felelik, hogy ők „mindig mérik". Különben kedves, jószívű, szolidáris népek. A kereszténység kegyelme méginkább megerősíti bennük a szép indiai erényeket: a vendégszeretetet, kontemplációt és a földiektől való függetlenséget.

A világ persze változik. Ha az idősebbeknek nem volt módjuk tanulni, gyermekeiknek már kívánják a fejlődést, a tudományt. Minket 1967-ben küldött ide az érsekünk. A szegény nép már 22 éve várt bennünket. Nagy reményt fűznek apostolkodásunkhoz: tanítás, betegápolás, látogatás a szegény falvak kunyhóiban. Tehát szociális szolgálatunk többoldalú. A nép segítségével a bennszülött plébános egy szerény „bungaló"-t épített számunkra. Öt személy elfér benne. 4 nővérünk a kórház egy szobáját kénytelen elfoglalni. Az egyik kis szobát átalakítottuk kápolnának. Ebben 8 személy fér el. Néhány évvel ezelőtt az egész terület a tigrisek, medvék és mérges kígyók tanyája volt. Még ma is bőven akad kígyó. Fölmászik a könyvekre, a varrógépre, stb. Sokan is halnak meg kígyómérgezéstől.

Jampanii misszionkhoz 18 falu tartozik. A katolikusok száma hétezren felül van. Vannak más keresztények is, hinduk, stb. Mikor idejöttünk, a környéken még egy ápolóház sem volt. Tehát nagy szükség volt egy kis kórházra. Megbeszéltük a tervet a falu vezetőivel. Akármilyen szándékunk van, azt mindig a közösség elé hozzuk. Így aztán megmondhatják a véleményüket és mindenki bekapcsolódik. A legnagyobb gond persze a miénk, és vele együtt az irányítás is. A kis kórház felépítése is „team work" volt, a nép társadalmi munkával járult hozzá, mert szegénységük miatt pénzzel nem tudtak segíteni. Segített hozzá a Szentszék, meg a hollandiai Nagyböjtmozgalom, felszerelésében a Misereor, de a legnagyobb összeget külföldi honfitársaink adományozták. Így készült el Szent Erzsébet kórházunk, hirdetve magyar szentünk dícséretét India földjén is. Ez a kis kórház a legnagyobb áldásnak számít. Egészséges kisgyermekeket segítünk a világra. Évek óta nem kezelt sebeket gyógyítunk. A nép nem tudja az orvosságot sem megfizetni, de hálából hoznak egy-egy tálka rizst, gyümölcsöt, stb., amit maguktól vonnak el. Nehéz tőlük elfogadni, de valami más módon visszaduplázzuk nekik. A kórház messziről idevonzza a szenvedőket. Az évi beszámoló szerint a nemkeresztény ápoltak száma felülhaladja a keresztényekét. Most ahogy írom e sorokat, éppen egy nagy örömhír jött Hollandiából: egy betegszállító kocsival fogják kórházunkat megajándékozni. — Amíg a nővérek be nem fejezik orvosi tanulmányaikat, egy kedves hindu vallású orvos áll rendelkezésünkre. Nem is óhajt fizetést, persze valamit mégis adunk neki. Nagyon szeretnénk egy szép kis kápolnát építeni a kórházunk mellé. Ilyen hely a nemkeresztények számára is „Bhagwán ka ghár", Isten háza, és tudjuk, hogy betegeink szeretettel keresnék fel a Vigasztalót. Jelenleg ez csak álom, de ki tudja? . . .

Itt a nők 90 %-a még írástudatlan. Elmaradottságuk szomorú következményekkel jár. Keresztény lányaink is csak két heti oktatásban tudnak részesülni az esküvőjük előtt. A hagyomány szerint a fiú megmarad a szülői házban, a lányt elviszik, amikor férjhez megy. Ideérkezésünktől fogva tanfolyamokat tartunk a felnőtt lányok számára, hogy a háztartási felelősséget magukra vállalhassák. Tanítjuk őket írni-olvasni, számolni, sütni-főzni, tisztaságra, csecsemőápolásra, stb. Az első évben erre sem volt tantermünk. Minden nagy terv betlehemi szegénységben kezdődik. Nem volt más megoldás, mint az ácsműhelyt tanteremmé átalakítani. Így is tettünk. Németország megajándékozott 12 varrógéppel. Boldogan, büszkén ülnek lányaink a varrógép elé. Ezek a majdnem vad lánykák úgy megváltoznak néhány hónap után, hogy alig lehet rájuk ismerni. A szebb otthont alapító vágy elfogja őket. A keresztény élet kegyelme is mélyebben hatol lelkükbe és tudják, mennyi szeretetben részesülnek mellettünk. Milyen boldog az a lányka, amikor levelet tud írni vőlegényének és olvasni tudja, amit tőle kap! Ez évben a második ácsműhelyt alakítottuk át, hogy szállást adjunk 45 szegény diáklánynak. A kedves ács Szent József is szívesen átadta volna műhelyét, ha Indiában van . . . Diáklányaink 2-3 órás távolságból jönnek gyalog iskolába, sokszor éhesen, forróságban vagy monszun idején, kimerítő, sokszor veszélyes utakon az erdők mellett. Már néhány szerencsétlenség is előfordult. Igen sajnálom lányainkat. Ilyen serdülőkorban jobban kellene nekik táplálkozni. Kellene egy nagy terem, ahol legalább 250-nek adhatnánk szállást. Az állam és a nép egy nagy tíztermes lányiskolát kér 500 diáklánynak. A kedves Dr. Paul Rusch innsbrucki Püspök Atya annyi adománnyal segített, amivel 4 tantermet építhetünk. Már meg is kezdődött az építkezés. Keresztények, hindu és más vallásúak hordják a követ, téglát, homokat, ássák az alapot, stb. Az ember csak csodálja készségüket. Van valami komoly elhatározás a népben, hogy fejlődni kell. Hát ki ne segítene ezen a jó népen. Persze vannak velük néha problémáink, keresztjeink, de anélkül nincs áldás.

Ezen a 30 km² területen egyedül vagyok nemcsak magyar, de fehér is. Nincs alkalmam édes anyanyelvünkön beszélni. Homályosodó nyelvtudásom dacára eddig minden levelem a szívekhez ért. Mielőtt elhagynám jampanii misszionkat, mielőtt talán az Úr ismét úttörőnek küldene valahová, szeretném nagy terveinket végrehajtani, nehogy a nehézségek indiai rendtársaimra maradjanak. De mégsem „koldulok". Testvér nem koldul a testvértől, csupán említi a szükséget, és a testvér megérti, mert testvérszívvel szeret. Inkább vegyék honfitársaim minden levelemet úgy, mint egy imát. Az imának, a szellemnek és a szeretetnek nincs határa.

Nemrég kaptam meg a Szolgálat újabb számát. Hálásan köszönöm. Akármilyen világrészben élünk, e lélektapláló füzet mindnyájunkat összehoz, mint a család tagjait. Jó érzést kelt bennünk, hogy igazán „testvérek" vagyunk, imádkozunk egymásért, megosztjuk gondjainkat, örömeinket. Ismertetést adhatunk munkakörünkről és sokat tanulhatunk egymástól. Sokszor kell utaznom és magammal viszem könyveiket. Néha előfordul, hogy egy utitárs olvasni kéri. Így aztán érdekes beszélgetést tartunk a magyar népről. Dícsérik a kultúránkat, művészetünket, hőseinket és a magyar zenét.

Testvéri szeretettel üdvözlöm mindenfelé a magyar orsolyitákat.

Sr. Pushpa (Terézia nővér), ur.rel.
Ursuline Convent
P.O.Jampani, via Simdega
Dt. Ranchi-BIHAR, India

Örömmel jelezzük, hogy egyik pap-olvasónk ismét 100 szentmisét vállalt a formózai, százat a bengáliai misszióért. Kérjük olvasóinkat, pártolják továbbra is minden tőlük telhető módon a missziók ügyét: imával, adománnyal. Misszionárius-levelezőink címét azért közöljük, hogy megkönnyítsük az esetleges adományok eljuttatását hozzájuk.

KÖNYVSZEMLE

AZ ÚJ MAGYAR HITTANKÖNYVEK

A hitoktatás anyaga lényegében változatlan. A hittankönyvek azonban változnak, reformra szorulnak, mivel az oktatás módszerei és körülményei, valamint a tanulók körülményei is változnak.

Hazánkban a második világháború után az első nagyszabású hittankönyv-változást az 1950. év hozta, a második reformot az 1970. év jelzi, amikor megjelent az első magyar többszínnyomású hittankönyv. Az 1950-ben bevezetett hittankönyvek a korábbiak átdolgozásai külföldi, főleg német minta szerint. Ezt a munkát Hamvas Endre csanádi megyéspüspök végezte. Fontos újítása volt, hogy az addigi külön kis katekizmust és bibliát egyesítette, s ezzel a katekizmus-oktatás biblikussá vált. Sajnos a felsőbb osztályokban nem érvényesült ilyen mértékben a biblikus jelleg.

Hittankönyveink tehát voltak, maga a hitoktatás azonban különböző okok miatt súlyos válságba került. Legnagyobb probléma az volt, hogy nem lehetett olyan tantervet kialakítani, amely folyamatos tanítást tételez fel. Az iskolai hittantanulók száma csökkent, tudásuk, felkészülésük egy-egy tanulócsoporton belül is igen különbözött. Hiányoztak a szemléltetési eszközök, segédanyagok, stb. Ugyanakkor a templomi oktatás gyermekcipőben járt, nem volt hagyománya és kialakult gyakorlata. A hitoktatók jórészt egyéni képességeikre voltak hagyva, és sajnos kateketikai felkészülésük és kiképzésük nem állt a kor színvonalán. Ezeknek a tényeknek ismeretében értjük meg, miért van szükség a hitoktatás ügyének rendezésére, reformjára, új könyvek megjelenésére. Így értjük meg azokat a problémákat és gyarlóságokat, hibákat is, amelyeket új hittankönyveinknek is szükségszerűen át kellett venniök. Mai könyveink ui. kompromisszumként születtek meg a sokféle probléma megoldására, s további korrekcióra szorulnak. Az ideális persze az lenne, ha az iskolai, templomi és családi katekézishez külön-külön tantervvel és könyvekkel, továbbá segédkönyvekkel rendelkeznénk. Hivatalosan és döntően az új könyvek az iskolai oktatás számára készültek, de úgy, hogy szükség esetén a templomi oktatásban, sőt a családi katekézisben is használhatók legyenek. A hitoktatók feladata a könyvek „nyersanyagából" a célnak és módszernek megfelelően válogatni. Ebben segítenének a tervbevett Hitoktatási Vázlatok füzetei. Szembe kellett nézni azzal a problémával is, hogy a valóságban nagyon sokszor nincs folyamatosság sem az iskolai, sem a templomi oktatásban. Ilyen, szinte megoldhatatlan kérdések és feladatok szemmeltartásával születtek meg az új hittankönyvek.

A Magyar Püspöki Kar 1968-ban pályázat kiírásával indította el a hitoktatás zsinati reformját. Öt általános iskolásoknak készítendő könyv tervezetére és megírására hirdettek pályázatot, életkoronként meghatározva a könyvek tematikáját. Tervbevették továbbá a hittankönyvekhez tartozó segédkönyvek, olvasókönyvek, imakönyvek, valamint középiskolásoknak szóló hittankönyvek sorozatát is.

A pályázati határidő lejártakor a Püspöki Kar újjáalakította a Hitoktatási Bizottságot, amelynek első feladata volt a pályázatok megbírálása. 1970 decemberében jelent meg az első színes, képes hittankönyv: „A mennyei Atya szeret minket". Célja alapfokon (kisgyermekek számára) bemutatni Isten szeretetének nagyságát, gazdagságát a gyermek által ismert világban. Anyaga ez az igazság: Isten gyermekei vagyunk. Ennek megfelelően 3 főrészre tagozódik: 1. Isten családja (Isten a mi mennyei Atyánk), 2. Jézus Krisztus által lettünk Isten gyermekei, 3. A mennyei Atyá-

hoz megyünk. A könyv krisztocentrikus. Rövid Utasítás van hozzá csatolva a szülők és hitoktatók számára.

1971-ben jelent meg a második, szintén négyszínnyomású képes hittankönyv, az „Elsőáldozók hittankönyve". Feltételezi az első könyvben tárgyalt alapigazságok ismeretét, s ezekre építve azt mutatja be: Isten szeretetének legnagyobb jele és ténye, istengyermekségünk lényege az, hogy saját életében részesít minket (ez a kegyelmi élet). Ennek az életnek legfőbb mozzanatait tárja fel: a keresztséget, a szentáldozást (szentmisét) és a bűnbánatot (gyónást), cselekedeteinkre nézve pedig a szeretet parancsát (a pozitív értelmezéssel előadott tízparanccsal). A könyv egészében készít elő az elsőáldozásra, vagyis föltételezi a legalább egy éven át folyó oktatást. Külön énekrész csatlakozik hozzá.

1972 márciusában jelent meg harmadik hittankönyvünk, a „Keresztény élet". Két tanítási évet foglal magában és tanítható az első két könyv folytatásaként, de attól függetlenül is. Az első év (III.o.) anyaga 44, a másodiké (IV.o.) 39 fejezetre oszlik. Mindkét rész a liturgiára épül, az első a liturgikus évre, a második a szentmise menetére. Az első részhez kapcsolódnak (nem szoros logikával) a főbb hitigazságok, Isten és Krisztus misztériumai, a másodikhoz a parancsok és a szentségek. Végeredményben a keresztény élet lényeges gyakorlati tudnivalóira akar megtanítani: a liturgikus életre, főleg a szentmisén való aktív, tudatos részvételre, továbbá a hitigazságokból, Isten misztériumaiból folyó keresztény életgyakorlatra. (A könyvnek sajnos számítania kellett arra a tényre, hogy a gyermekek egy része a későbbi korban többé nem találkozik rendszeres hittannal.) Nem bérmálási előkészítő, de anyagából kiválasztható a bérmálási oktatás anyaga.

A többi kiadvány előkészületben van. 1972-ben megjelent még a Hitoktatási Bizottság kiadásában hitoktatók számára a Hitoktatási Vázlatok 1. füzete, amely részletes „mintavázlatokat" tartalmaz az első hittankönyv 1-15. fejezetéhez. Ezeket a füzeteket az egyházmegyei hitoktatási bizottságok osztják ki: ezeket a bizottságokat 1971 decemberében hozott püspökkari rendelkezés értelmében minden egyházmegyében meg kell alakítani. A püspöki kar mindhárom hittankönyv megjelenésekor külön köriratot bocsátott ki, amelyek ismertetik a könyvek témáját, tantervszerű előírásokat és szempontokat, valamint néhány fontos rendelkezést tanításukra vonatkozólag.

Cs.B.

La Mystique et les mystiques, szerk. A. **Ravier** SJ; munkatársak: K. Hruby, O. Lacombe, I. Hausherr, S. Tyszkiewicz, I. Götz, R. Arnaldez, K. Kaltenmark, A. Bareau, O. Lacombe, J.-A. Cuttat. Bevezette: H. de Lubac. Desclée de Brouwer, Párizs 1965, 1124 o.

A P. Ravier által szerkesztett gyűjtőkötet — A misztika és a misztikusok — valóságos kincsesbánya azoknak, akik látni szeretnék, mit „integrálhat", építhet be a keresztény misztika a nem-keresztény vallások lelkiségéből. Ezzel már jeleztük is azt, hogy a gyűjtőkötet katolikus szerzői „katolikus szemmel" tanulmányozták ezeket a vallásokat is. Ez a „szemszög" azonban nem akadályozta őket abban, hogy teljes nyitottsággal és tárgyilagossággal szemléljék a zsidó (Hruby), a mohamedán (Arnaldez), a taoista (Kaltenmark), a buddhista (Bareau) és brahmanista (Lacombe) misztikát, valamint a primitív emberek lelkiségét (Götz). Jaeger a protestáns és anglikán misztikával, Tyszkiewicz az orosz ortodoxiával, Hausherr az első keresztények lelkiségével foglalkozik. Mindjárt jegyezzük meg, hogy az egyes tanulmányok- — jóllehet szakemberek irásai — különböző értékűek. Pl. Jäger alapos monográfiája végén 25 oldalas bibliográfiát nyújt, míg Tyszkiewicz egy fél oldalon felsorolja az irodalmat. (Talán a szerkesztő jobban összehangolhatta volna az egyes írásokat.) Ismertetésünkben P. de Lubac bevezetőjén kívül az első (Ravier) és az utolsó (Cuttat) monográfiát emeljük ki és mutatjuk be.

H. de Lubac először felvázolja azt a „misztikus megújulást" — a lelkiség és a misztika iránti érdeklődés megújulásáról van szó! —, amely a modernizmus kora óta főleg francia nyelvterületen igen fontos munkákat hozott létre: a P. Huby által kiadott

kézikönyv a vallások történetéről („Christus", 1912), H. Bremond kötetei a francia vallásos érzés történetéről; J. Baruzi, L. de Grandmaison, Blondel, Maréchal, Maritain, Paliard, J. de Guibert, stb. írásai . . . Ezenkívül a lelkiségi folyóiratok: La Vie Spirituelle (domonkosok), Revue d'Ascétique et Mystique (jezsuiták), Études carmélitaines . . . P. de Lubac aztán felveti a „vallások párbeszéde" témáját, amelyet Cuttat az utolsó nagy monográfiában alaposabban elemez. „A misztikára való törekvés — írja de Lubac — mintegy az emberi természetből folyik, minthogy az ember Istennel való egységre van hivatva, — ezért lett." Ezt a katolikus kinyilatkoztatás alapján állítja. Az ember „Isten képmása", tanítja a Biblia. Sz. Tamás kifejti (STh III,9,2 ad 3): Isten azért alkotta e képmást, hogy hasonló legyen Hozzá, és ez a hasonlóság Isten színelátásában lesz teljes. A megváltó Megtestesülés célja is az, hogy Krisztus, a tökéletes Képmás révén Istenhez hasonuljunk, részesedve az Ő életében. „Másszóval — magyarázza P. de Lubac — természetünkben kell lennie egy bizonyos képességnek arra, hogy befogadja azt a misztériumot, amelyet Isten Jézus Krisztusban adott és kinyilatkoztatott; ezt a képességet még egy bizonyos vágy is kíséri" (Isten látásának természetes vágya) (23.o.). Ez a tétel lehet a vallásokkal folytatandó párbeszéd kiindulópontja. A katolikus tanítás szerint tehát szoros kapcsolat van a Krisztus-misztérium és a misztika között. A keresztény lélek k a p j a az Istennel való egyesülést (kegyelmi adomány). Általában a hivő lelki életét a hit misztériumai irányítják. A keresztény misztikus tapasztalata nem ö n m a g a (Soi), hanem a h i t (Foi) elmélyítése. És a keresztény lelkiélete általában a Krisztus-misztériumhoz való viszony szerint ítélhető meg: lényegében nem más, mint a hit, a remény és a szeretet elmélyülése.

P. Ravier, a kötet szerkesztője, egy hosszú tanulmányban („Emberi élet és isteni élet a keresztény misztikában" 41-153) összefoglalja a „klasszikus" tanítást a krisztusi életről. Mindenekelőtt a Szentírásra támaszkodva adja elő a keresztény aszketika és misztika főbb tételeit. Isten örök üdvözítő terve az volt, hogy fiai legyünk Fiában, Jézus Krisztusban. Krisztus isteni életet ad mindannak, aki hisz Őbenne. A hivő részesedik — a Lélek által — Krisztus halálában és feltámadásában. (Szent Pál ezt a sorsközösséget és részesedést a „szün" — „vele", „együtt" — előképzővel fejezi ki: 2Tim 2,11-12; Kol 2,12; Róm 8,17, stb.). P. Ravier hosszan ír a lelki küzdelemről (combat spirituel); ez tulajdonképpen az „aszkézis", amely az isteni életet közvetítő szentségek vételében és a tevékeny szeretetben teljesedik be. Ezután felvázolja a keresztény élet különböző formáit, kifejezéseit. Mindenekelőtt a hit, remény és a szeretet gyakorlása; sérelmek megbocsátása; a szenvedés elviselése; a keresztény tisztaság; a halál keresztény érzéke; különleges hivatások: vértanúság, szüzesség, engedelmesség, szemlélődés és apostoli élet. Végül a harmadik rész hosszabban foglalkozik a keresztény életre, a Krisztus követésére való nevelés kérdéseivel.

A kötet terjedelemben és jelentőségben is legkiemelkedőbb monográfiája az utolsó. Cuttat erre a kérdésre válaszol: „Képes-e integrálni a keresztény tapasztalat a keleti lelkiséget?" (825-1095: külön könyvnek is beillő tanulmány!) Ez a kérdés különös élességgel vetődik fel „planetizálódó" földünkön, tehát ebben a korban, amikor a világ egységesül és a civilizációk kikerülhetetlenül konfrontálódnak. Ázsia népei (főleg Kína és Japán) a közeljövő alakulására döntő befolyással lesznek. Az Egyház ma új fényben látja missziós küldetését; az ateizmus és a szekularizálódás Ázsia nagy vallásai számára is problémát jelentenek: hogyan őrizzék meg százados lelki kincseiket a technikai civilizációból eredő materialista életfelfogás közepette? Melyek tehát azok a pozitív értékek, amelyeket a kereszténység integrálhat a keleti vallások „misztikájából"? Cuttat a husserli fenomenológia módszerét követve előbb leírja ezeket a vallási értékeket (a jóga lelkiségét veszi prototípusnak), zárójelbe téve az értékítéletet. Miután ezt megtette és rámutatott a jóga és a keresztény lelkiség közötti eltérésekre, „kinyitja" a zárójelet és a dialógus szellemében a konvergenciákra mutat rá; ebben a második részben (75 oldalas „szinoptikus táblázat" segítségével!) kifejti azt, miként képes a kereszténység (transzcendenciájánál és egyetemességénél fogva) integrálni, „magába felvenni" (assomption chrétienne) a jóga-lelkiség értékeit.

Cuttat felfogását a mérsékelt nyitottság jellemzi: egyaránt elkerüli az exkluzivizmust és a szinkretizmust.

Lehetetlenség itt részleteznünk a monográfia alemzéseit. A kereszténység és a jóga különbözőségét alapjában véve így jellemzi: a jógi végső soron énje elvesztésére törekszik az aszkézis és a szemlélődés révén: elszemélytelenedik és felolvad az isteniben. A világ és az emberek eltűnnek; annyira a bensőségre és a koncentrációra törekszik, hogy még a Másik is eltűnik (Isvara, a tetszés szerint választott istenség végső elemzésben maga sem más, mint a személytelen Brahma nirguna személyes aspektusa). Azok a lények, amelyeket a jógi integrál a kontempláció révén, még ha lelki objektumok is, tulajdonképpen a „kozmobiológiai rendhez", a térhez tartoznak, amely a keresztény szemében a személy-alatti vagy személytelen szférát képviseli. Ezzel szemben a keresztény misztikus vagy hivő egy Másik hívására válaszol, a személyes Istent Te-nek szólítja és a legfőbb Te-vel való kapcsolat — hit és szeretet — révén kibontakoztatja személyiségét: mert a szeretet-közösségben az egység differenciál (ahogy Teilhard is hangoztatta; Cuttat maga idézi). A Szentháromság szeretetközössége a keresztény lelkiség és misztika „őstípusa", mintaképe és egyszersmind célja is. A jógi elszigetelt monád, vele szemben a keresztény egy szeretetközösség tagja; számára „az elszigetelt személy — képtelenség". A szellem nyitott (intersubjectivité vagy communion, Mitsein); természetfeletti síkon ez a kommúnió a Szentháromsággal való életközösségben teljesedik be. Továbbá a keresztény misztika nem menekül el a világból, hanem átalakítja; mindenben felfedezi Isten jelenlétét és szeretetének jeleit, és a testvérek szolgálatában gyümölcsözteti a kegyelmi ajándékokat. A Megtestesülés misztériumában és a feltámadásban való hit hívja erre.

Hogyan lehetséges tehát a keleti misztikának (nevezetesen a jóga lelkiségének) integrálása? Világosan kell látnunk a különbségeket és a konvergenciát. De ez nem elég. Meg kell ismertetnünk a keletiekkel az igazi kereszténységet (a konfúzió és a szinkretizmus nem szolgálja az igazi párbeszédet). A kereszténység — paradox módon — éppen különleges, egyetlen, radikálisan új jellegénél, vagyis abszolút transzcendenciájánál és egyetemességénél fogva képes integrálni a nemkeresztény vallások értékeit. Természetesen az egység — amely a párbeszéd gyümölcse — Krisztus kegyelmének műve lesz. Ezért a párbeszéd folytatása és teljessége megköveteli a kereszténytektől a hivő magatartást: „először is azt kérdezem, mit mond nekem Krisztus a keleti lelkiség által, amellyel szembeállít, és csak azután kérdezem, mit mondhatok Krisztusról ennek a keleti testvérnek". (Ez egyébként minden párbeszédre vonatkozik; a keresztények egymásközti párbeszédének is alapelve.) Csendet kell teremteni önmagunkban, hogy meghalljuk a megtestesült Igét.

„A Misztika és a misztikusok" akkor jelent meg, amikor a II. Vatikáni Zsinat új távlatokat nyitott az ökumenizmusnak. P. Ravier és a társszerzők vállalkozása azonban még jóval a Zsinat előtt indult el, hosszú kutatás eredménye és nem a „pillanatnyi divat" szülte. A szerzők jórésze teológus. De figyelemreméltó tény az, hogy legtöbbjük hosszú utat tett meg, mielőtt elérkezett a katolikus hit teljességéhez. Így tehát nemcsak szakismeretükről tanúskodnak írásaik, hanem magukon viselik a megélt tapasztalat jegyét. A gyűjtőkötet egyik kiemelkedő dokumentuma az ökumenikus párbeszédnek. A szakemberek általában ügyeltek arra, hogy a vallási kultúra iránt érdeklődő nagyközönség számára is hozzáférhető legyen tanulmányuk. Franciául olvasó papok és világi értelmiségiek egyaránt nagy haszonnal forgathatják a vaskos kötetet, amely felér egy könyvsorozattal.

Szabó Ferenc

Bernard Basset: Let's Start Praying Again (Kezdjük elölről, hogyan kell imádkozni). Sheed and Ward, London, 1972. 152 o.

A szerző országos nevű népmissziós-lelkivezető-lelkigyakorlatokat adó angol jezsuita páter, akinek — mint írja — öregkorára megengedték, hogy „aktív remeteségben" élhessen. Anglia déli partjainak közelében egy kis sziget néhányszáz lelket számláló halászfalujának lelkésze lett néhány évvel ezelőtt. Két kis szobából álló

plébániáján, a kápolna közelében, a tenger, a sirályok, a csöndes halászok társaságában — imádkozik és ír.

Nemrég megjelent műve nagy feltűnést keltett és megérdemelt sikert aratott az angolszász nyelvterületen. Úgy érzem, gyakorlatias és mély mondanivalóját derűvel átszövő könyve a magyar lelkiséghez is közelebb áll, mint az alapos és mély, de gyakran nehézkes német, vagy a túlcizellált francia hasonló munkák némelyike.

Basset gyakorlatias abban az értelemben, hogy visszatér az imaélet ősi és nem csak keresztény formáihoz; bírálja a csupán elméleti szőrszálhasogatást és hangoztatja: a teória gyakorlat nélkül terméketlen. Gyakorlatias, de nem recepteket ajánl, hanem saját megfigyeléseit és tapasztalatait összegezi. Az imát a zenéhez hasonlítja, amelyet kották olvasásából megsejteni sem lehet. Hallani, és — az ima esetében — „játszani" kell a partitúrából. Bevezetőben néhány alapvető elméleti munkát ismertetve arra a következtetésre jut, hogy az ima a teljes ember, az értelmes és érző ember felemelkedése az Istenhez. A kérdés: hogyan érhetjük el ezt? Hogyan pillanthatjuk meg egész személyiségünkkel az elfátyolozott istenarcot? Basset ezután a mai divatokat elemzi. Lényegük: az 50-80 évvel ezelőtti formális, sokszor merev szabályokhoz kötött imarendet valamiféle spontaneitás váltja fel, felkapottak a közösségi akciók és egyre kevesebb a csöndes, magányos imádkozó. Általános, de egyoldalú vélemény szerint ilyesmire nincs is szükség, hiszen a világba, a napi munkába való bekapcsolódás már eo ipso imádság is. Ez az irányzat persze nagyon is érthető, tekintettel a modern élet feszültségeire és általános hajszoltságára. Püspökök és papok is olyannyira el vannak foglalva manapság az Isten országának ügyeivel, hogy alig van idejük társalogni Azzal, akiért dolgoznak. Az imádkozást sokszor kötelességnek tartjuk csak, mintha — a lélegzés kötelesség, s nem éltető tevékenység volna.

Basset szerint a mostanában könyvtárakat megtöltő publikációk a szellemi és lelki élet válságáról nem fedik a valóságot. A válság mindig velünk volt és lesz. Ma a történelmi egyházak befolyásának némi csökkenéséről, nem pedig az egészséges lelkiség iránti igény kiszáradásáról van szó. Az egyház is azért és ott veszít tért, ahol az imaéletet másféle — elsősorban nem az ő terrénumán indokolt — aktivitással igyekszik pótolni. Kitérő azonban következmények nélkül nincsen. A modern ember — a fiatalok is — ezért fordulnak gyakran az okkultizmus és a keleti vallások felé.

Bernard Basset ezután a Mester tanításához vezeti vissza az olvasót. Jézus is nehéz, hányatott külső körülmények között működött. Tömegeket kellett kielégítenie, alig volt egy szabad, zavartalan pillanata. Nem élt remeteségben és megtartotta a zsidó vallási közösség liturgikus szabályait is. Jézus mégis imádkozott és megtanította apostolait is, hogyan kell kapcsolatba lépni Istennel. Vonuljanak vissza a négy fal közé, maradjanak egyedül. Nem mintha ettől jobbak lennénk, hanem — őszintébbek. Szobába zárva, egyedül nem igen alakoskodik az ember. Azt is tanítja, hogy amikor imádkozunk, ne használjunk sok szót, „mint a pogányok", hanem hagyjuk, hogy a csöndben és a magányban az Isten szóljon hozzánk. Ez nem zárja ki, hogy ne használjuk az Úr imáját vagy bármiféle más imaszöveget, de a lelkiélet mestereinek példáját követve „ízlelgetve" beszéljünk és adjunk lehetőséget az Istennek, hogy megállítson, vagy válaszoljon nekünk.

Minden emberi tevékenységre elő kell készülnünk. Az imához való felkészülésről tárgyalva Basset bőven merít Déchanet bencés apát gyakorlatából. Ez a francia szerzetes évtizedes elméleti és gyakorlati munka eredményeképpen fölfedezte, hogy a keresztény egyház nagy szentjeinek és a távolkeleti vallások kiemelkedő alakjainak imaélete mennyire azonos jegyeket mutat. Elsősorban a felkészülés tekintetében. A lelki és testi tisztaság, a szent közömbösség, az adott társadalmi helyzetnek megfelelő életmód önmagában is a cél felé vezető vágányra helyezi az embert. Az indiai jóga-gyakorlatok testi síkon könnyítik meg a lélek felemelkedését. Basset erről — saját tapasztalatai alapján is — részletesen és olyan megnyerő stílusban ír, hogy nehéz nem alkalmazni nyomban, amit indítványoz. Mert előírni nem ír elő semmit. Tudja, hogy „a Lélek ott (és úgy) fú, ahol és ahogy akarja".

A gyümölcsöző imaélet három alapfeltétele hagyományosan a testi (kézi) munka, a szabadidő helyes kihasználása és a megfelelő ráhangolás: olvasmányokkal, gondolkodással, beszélgetéssel. Basset a szentek életéből vett példákkal illusztrálja, hogy minden lehet „lelki olvasmány". Kinek a szentek életrajzai, kinek a csillagászat, kinek a kvantumfizika nyitja meg villámfényszerűen az örök távlatokat. Ne skatulyázzuk a világmindenség Alkotóját és Urát, hanem Reá figyelve olvassuk ki gondolatait mindenből, ami érdeklődésünk körébe vág.

A megfelelő előkészület után a lelkiélet gyakorlati mestereitől leshetjük el az imaélet főbb fogásait. Négy fal között a szenteket a szabadság szelleme irányította. Vonatkozik ez az ima idejére, tartamára, a testhelyzetre, az imádkozásra kiválasztott helyre egyaránt. Ezzel kapcsolatban kitér az elméleti munkákban élesen szétválasztott imamódok tárgyalására és megállapítja: a gyakorlatban nem lehet elválasztani a szóbeli imát a kontemplatív elmélyedéstől.

Így válik az ima keresett, várt találkozásokká, előírt kötelesség száraz teljesítése helyett; így lesz élet bennünk és így lesz motorja tevékenységünknek is.

Basset könyve jelentős, merem állítani kimagaslóan értékes útmutatás és emberi, kedves szóval hívogatás az élet teljes átélése felé. Stílusa a háború előtt közkedvelt Szeghy Ernő kármelita atya írásaira emlékeztet. Bárcsak teljes egészében eljuthatna a magyar olvasók kezébe is.

N.K.

Klemens Tilmann: Die Führung zur Meditation. (Bevezetés az elmélkedésbe.) Ein Werkbuch. I. Benziger (Zürich-Einsiedeln-Köln) 1972², 352 o.

Pár éve nagy sikereket ér el az 1955-ben megjelent német katekizmus szerzője, Dr. K. Tilmann szemlélődésre vezető tanfolyamaival. Ez annál meglepőbb, mert korunkban főleg a városi emberek környezete és az őket érő hatások igazán nem kedveznek a szemlélődésnek. Igen gyakran panaszkodnak vallásos emberek is arról, hogy nem tudnak imádkozni, elmélkedni. Ugyanakkor egy ellenthatás is jelentkezik: a csend, a pihenés, az elmélyülés vágya. Százezrekre megy csak Németországban azoknak a száma, akik ezzel az igényükkel nem az egyházhoz fordulnak, hanem pl. jóga-egyesületek tagjai. A legutóbbi években egyre több tanfolyam tanít nagyszámú érdeklődőt keleti elmélkedésre. Nyilvánvalóvá lett, hogy a szemlélődés az ember egyik legemberibb igénye és ma is szüksége van rá, ha nem akar végleg tönkremenni. De sok embert erre először fel kell készíteni. Ezen az úton indul el Tilmann is. 40 éves tapasztalatait és más elmélkedési módszerek megfigyelésének eredményeit két kötetben adja ki. Utasításai jól átgondolt és gyakorlatban bevált rendszert alkotnak. A már két kiadást megért első kötetben kezdőket akar szemlélődésre vezetni és először a természetes elmélkedésre tanítani, nemkeresztényeket is. Itt sem hiányoznak az elmélkedési szövegek végén a keresztény gondolatok. A 2. kötetben a keresztény szemlélődésről fog írni. Könyvét és tanfolyamait elsősorban azoknak szánja, akik másokat akarnak szemlélődésre tanítani, de egyes emberek is haszonnal olvashatják és gyakorolhatják. A két kötet rövidített foglalata külön füzetben fog megjelenni.

A kereszténység gazdag elmélkedő, szemlélődő gyakorlata és a keleti módszerek (jóga, zen-buddhizmus) alapjai és céljai ugyan különbözőek, de a kereszténység csak gazdagodhat ez utóbbi néhány vonásának módosított átvételével. A keleti szemlélődés azonban tárgyatlan. Tilmann a gyakorlatokat rögtön tartalommal tölti meg. Rávezet arra, hogy mindent kétféleképpen szemlélhetünk. Egy festményt, egy utat pl. megnézhetünk kívülről, felületesen, de magunkba szívhatjuk összes érzékszerveinkkel is, mondhatnak is nekünk valamit, lehet szimbolikus jelentésük is, sőt Istenre is utalhatnak. Egy példa:

„Megyek. Magányos úton mentem. Semmi mást nem akartam, csak menni. Lassan észrevettem az Érthetetlent: Megyek. Nem tudom, hogy történik ez. Hogyan egyensúlyozom magam, hogyan mozognak a lábaim. Tudok menni és nem tudom, hogyan. Intenzíven észrevettem ezt.

Majd ez a gondolatom jött: Hová is mész tulajdonképpen? Mi valójában a célod? Istenre gondoltam és az ő országára, és mindennek a beteljesülésére. E felé tartok. — Hogyan? Minden helyes tett által, minden nap, amelyen Isten szándékai szerint élek. Most is feléje tartok minden lépéssel. Mert rendben van, hogy én most itt megyek.

Minden lépésem haladás az Isten felé. Mindig közelebb, mindig közelebb. Ez nagyon intenzív, sőt lenyűgöző lett. Tudtam, hogy ő hív, de azt is, hogy ő kísér és vonz magához." (326.o.).

Fontos a tanfolyam kezdetén először a szemlélődés eddigi, sokszor öntudatlan első fokaira rámutatni. Ilyen élmények: a gyermek mindenről elfeledkező, elmerült játéka, mesehallgatása; a csodálkozás, a pihenés csendje; egyes nyugodt, hosszantartó mezőgazdasági és háztartási munkák közben beálló nyugodt összeszedettség; az elmélyült ima. A résztvevők látják: ezt már ők is átélték, ebben az irányban kell továbbmenniök. Ma az ember énje egyre jobban a felső rétegekbe, az agyba tolódott el: gyakran az elmélkedésben is — ami nem azonos a szemlélődéssel! — agymunkát végzünk. Az ember személyi központja azonban nem az agy; szemlélődéssel lehet a mélyrétegekbe eljutni, ahol intuitív módon és egészében élünk át, teszünk magunkévá valamit. Tilmann egy hasonlatban tölcséralakú mozgásról beszél: a felületről, kívülről kell spirálisalakban a mélybe, a központba eljutni.

Természetesen lehetetlen a könyv bő tartalmát röviden ismertetni. Megpróbáljuk vázolni az összeszedettségre vezető első alapgyakorlatokat. A szemlélődésnél nem szabad a testet kikapcsolni, különben önállósítja magát és eltereli a figyelmet, hanem be kell vonni, átszellemesíteni, mint a liturgiában. Tanácsol egy módosított lótusz-ülést, alacsony széken, zsámolyon, egyenesen, támaszkodás nélkül, lent keresztezett lábakkal, egymásbetett, felfelé néző tenyérrel. A szemet nem kell lehúnyni, hanem magunk elé a földre nézni. A nyugati agyember számára fontos a belső súlypont lassú mélybe-helyezése, gondolatban, a fejből a köldök alá. Helyes, szabályos haslégzés következik, négy ütemben; kilélegzésnél: „Elengedni — elejteni", szünetnél: „egyesülni", belélegzésnél: „megújulni". Később az összeszedettséget kell gyakorolni. A vezető lassan mond néhány mondatot ilyesféle témákhoz: „Nyugodt vagyok." „Ráérek." „Egészen összeszedett vagyok." A gyakorlatok először csak 5 percig tartanak. Aki azonban naponta rendszeresen gyakorolja, észre fogja venni, hogy lassan egész magatartása nyugodtabb lesz. Később ki lehet terjeszteni 10-15-30 percre. A végén nem szabad hirtelen félbeszakítani, hanem lassankint felhagyni vele és a testtartást részletekben fellazítani.

A kötet részletesen megtárgyal és kidolgozva csatol szövegeket, otthoni gyakorlatra is (saját életünk, a természet, a műkincsek, a technika, szimbolumok). Minthogy a szemlélődés általános emberi értékekhez vezet, ajánlja, hogy közép- és felsőiskolákban tantárgyként tanítsák hivők és nemhivők részére egyaránt, amint ez Japán egyetemein történik. Azonkívül lelkigyakorlatvezetőknek és spirituálisoknak, sőt lelkészeknek, plébániáknak is feladata lenne a híveket előadással, egyéni tanáccsal segíteni az összeszedettségben és az elmélkedésben, s a liturgia átélt végzésével, a misén csendes, elmélyülésre segítő percekkel kielégíteni a hívek ilyen irányú igényeit.

-r -a

Joseph Sudbrack: M e d i t a t i o n . Theorie und Praxis. Echter Verlag Würzburg 1971, 172 o.

Németh László említi a Négy Próféta kísérő megjegyzéseiben, mennyi alapos tudás, komoly elmélyedés jellemzi olyan német szerzők munkáját is, akik nem szerepelnek nagy hírességekként. A „Geist und Leben" c. folyóirat munkatársaként dolgozó Sudbrack könyvei, előadásai, lelkigyakorlatai révén az ismertebb német lelki írókhoz tartozik, de nem emlegetik a „nagyok" és a „szenzációsak" között. Az ismertetett kis könyvre mégis ráillik Németh László elismerő szava.

Sok oka van annak, hogy ma írni kell az elmélkedés kérdéséről. Hányan panaszkodnak (akik még elmélkednek), hogy az elmélkedés nehéz, nem megy. Még papok,

szerzetesek is. A hívek részéről viszont mind erősebben jelentkezik az igény, hogy többet és mélyebbet kapjanak a keresztény titkokból. (Jellemző pl., hogy az augsburgi találkozón a gyűlések résztvevőinek a száma 7-8 ezer között mozgott, a közös istentiszteleten viszont 70 000-en voltak.) Természetes, hogy ahol igény jelentkezik, ott a pótlékok is gyorsan megjelennek, s így kezd teret nyerni „az európai Zen-sznobizmus" és a „mini-buddhizmus" keresztény körökben is. A szerző mindhárom szempontot szem előtt tartja könyvében.

Nem kontroverzia, nem apológia akar lenni Sudbrack munkája. Hanem fel akarja hívni a figyelmünket régi, kipróbált — és sokszor elfelejtett — alapigazságokra: A keresztény elmélkedés, mint az egész keresztény élet is, nem a magunk szemlélése, elmerülés önmagunkban, és nem végcélja a teljes nyugalom, a megsemmisülés óceánjába való beevezés. A keresztény elmélkedés „intencionális": határozott célra, központra, éspedig az egyénen kívül álló Célra és Központra mutat. Ez a Cél és Központ — ha egyszer az elmélkedés keresztény akar lenni — nem lehet más, mint Krisztus.

Aki elmélkedik, az gondolkodik, éspedig mélyen. Komoly és nagy dolgokról. Az élet és a lét, saját léte, saját élete nagy kérdéseiről. Integrálnia kell életét, munkáját, feladatait és embertársait egy nagyobb egészbe, hogy minden értelmet találjon. Nem életiszony, nem menekülés az alapmagatartás, a cél, hanem az a bízó meggyőződés (remény és hit!), hogy mindent, életünk darabjait, kínjait és az élet minden látszólagos értelmetlenségét, sőt még a bűnöket is össze lehet, össze kell fogni és feloldani Abban, akiben minden fennáll és minden értelmet kap. A cél mindig Krisztus, akinek szemével akarjuk látni a dolgokat — mert ez a helyes és teljes látás — és keresni a módot: hogyan lehet, hogyan kell a meglátott, megszeretett, átélt igazságot megvalósítani az egyén, a közösség, az Ország javára.

A könyv hat szerző módszerét és tanítását vizsgálja röviden, és kimutatja: Ignác, Origenész, Luther, Teilhard, Bernát és a művész Pozzo testvér lényegében mind így látta a dolgokat. Csak egy rajtunk kívül álló erősebbe kapaszkodva emelkedhetünk magunk fölé és állhatunk szilárd alapon. Nem lehetünk magunknál többek a magunk erejével.

Az öröm és a képzelőerő nagy szerepéről, a képek jelentőségéről (és új képek keresésének feladatáról) igen megszívlelendő megjegyzéseket találunk, magunk és főleg a liturgikusok javára, azokkal a „szak-idiótákkal" szemben, akik túlságosan hangsúlyozzák az értelmi elemet az elmélkedésben. Befejezésül három alapvető bibliai témát fejt ki illusztrációként: hogyan kellene egy-egy anyagot minden oldalról megközelítve, egészen feldolgozva kiaknázni, elmélyíteni. Előre megjegyzi, hogy nincs igazi szabály ebben. Minden elmélkedés egyéni. De mások tapasztalata, példája hasznunkra lehet. A kereszt, főleg a mindennapi kereszt, az Úr színeváltozása és a jánosi megdicsőült Krisztus-kép a három példa.

A könyv tele van találó, sokszor meglepő megjegyzésekkel. Látszik, szívügye a szerzőnek, amiről ír. Nem bánja meg, aki kézbeveszi.

Békési István

Szabó Ferenc: Henri de Lubac az Egyházról. Róma, Szerző kiadása, 1972. 268 o.

Háromötöd részében a kötet, mint címe is sejteti, magyarra fordított szemelvényeket tartalmaz P. de Lubac francia jezsuita teológus műveiből. Az Egyház misztériumának nagy gazdagsága bontakozik ki ezekből a teológiai és lelki írásokból: összesen hét újabb keletű tanulmányból. Az első négy cikknek maga a szerző adta „Az Egyház paradoxona és misztériuma" összefoglaló címet; ezek a gyűjtemény témájának alapvetését alkotják. Hozzájuk vehetjük „Az Egyház hite" című, leginkább lelkiségi jellegű tanulmányt is (l. Szolgálat 6, 1970, 12-29.o.). Időszerű kérdéseket tárgyal és egyik-másik oldalán erőteljesen (de mindig teológiai álláspontból és mindig szelíden) bírál a részegyházak és az egyetemes Egyház viszonyáról, valamint az Egyház jelenlegi válságáról szóló tanulmány (ez utóbbit l. Szolgálat 10, 1971, 5-17.o.). Legtöbb meg-

lepetésre és nemtetszésre P. de Lubacnak bizonyára azok a fejtegetései adhatnak okot, amelyekben ő maga a mai egyházi élet egyes jelenségeit bírálja. Aki azonban figyelmesen és higgadtan olvassa, az észreveszi, hogy a szerző valóban nagyon szélsőséges túlzásokat kritizál, amelyeket elég pontosan leír, bár (szeretetből) egész konkrétan nem jelöl meg, és hogy írásában megtalálható a kifogások teológiai megindokolása és a helyes magatartás, megoldás körvonalazása is.

Szabó Ferenc bevezető tanulmánya a szemelvények tartalmánál szélesebb távlatú képet fest P. de Lubacról és művéről. Történelmi keretnek felvázolja a modernizmust és az „új teológiát" (mind a két fejezet eléggé ismeretlen a magyar olvasónak); a szerző témaköreiből pedig sorraveszi az istenhitet és istentagadást, a Természetfeletti misztériumát, Teilhard de Chardin tanulmányozását, a szentatyák és a középkori szerzők szentírásmagyarázatát, és végül a szemelvénygyűjtemény témáját: az Egyház paradoxonát és misztériumát. — Ebben a bevezető tanulmányban az átlagolvasó igényeinek megfelelően talán nem egy mellékes történelmi részlet elmaradhatott volna; tények, fogalmak és szakkifejezések viszont többször és alaposabb magyarázatra szorulnának.

A könyvben a megengedhetőnél több sajtóhiba maradt. A fordítások magyar nyelve szép és gördülékeny; a bevezető tanulmány viszont néhol kissé nehézkes: főleg a sok zárójelbe tett és a mondathoz szervesen hozzá nem tartozó közbevetés zavarja a mondatok gondolatmenetét és töri meg lendületüket.

De Lubac korunk egyik legnagyobb élő teológusa. Munkásságában két nagy tendenciát látunk. Az egyik: visszanyúlás a régiekhez (atyákhoz, középkori, múlt századbeli teológusokhoz), hitünk és teológiánk soha ki nem apadó forrásaihoz. A másik pedig az aggiornamento: a korszerű alkalmazás, az új helyzetek és új problémák vizsgálata az önmagával mindig azonos hit fényében. Az első tendencia érvényesül abban a nagy szeretetben és hozzáértésben, amellyel pl. Origenészt vagy a középkori szentírásmagyarázókat tanulmányozza és idézi; ugyanakkor a buddhizmus keresztény vonatkozásainak vagy Teilhard de Chardinnak egyik legjobb szakértője, az „új teológia" egyik úttörője: ebben a tekintetben a tévedésből és még inkább a szenvedésből is kivette a részét.

Szabó Ferenc kötete igen szerencsés kezdeményezés. Kívánatos lenne, hogy a magyar teológiai irodalmat más hasonló antológiák is gyarapítsák, kiváló modern teológusok bemutatásával (egy-két régebbi szerző már megkapta a maga „breviáriumát": Szent Ágoston, Szent Tamás, Newman). Az Henri de Lubacnak szentelt kötetet máris elég sok pap és világi vette kézbe; és mindenkinek csak ajánlani lehet, aki igényesebb teológiai munkába is szívesen mélyed bele, aki szeretne közelebbről megbarátkozni Krisztus egy hivő tanújával és egy igaz egyházi emberrel.

Nagy Ferenc

M i n d e n n a p i k e n y é r. Idézetek a napi evangéliumból, gondolatok és imádságok az év minden napjára. Szent István Társulat, Budapest 1972. 375 o.

A Cserháti József pécsi megyéspüspök szerkesztésében megjelent kis gyűjtemény — mint a Bevezető mondja — „az elmélyülést és belső békét kereső embernek szól". A maga nemében egyedülálló a jelenlegi magyar nyelvű lelki irodalomban. Az összeállítás annál értékesebb, mivel egészséges együttműködés eredménye, elsősorban fiatal papok munkája. (A következő kötet szerkesztésébe bizonyára hasznos lenne világiak bevonása is.)

A felépítés naptári éven belül az egyházi év beosztását követi. Az egyes napok, ünnepek vezérgondolatát az aznapi evangélium rövid megjelölése adja, — tehát a könyv nem ment fel magának az evangéliumi szövegnek elolvasása alól! (Nem lenne talán helyesebb egy-egy szószerint idézett jellegzetes mondatot kiemelni?) Ezt követi 3-4 frappáns idézet, gondolat, könyörgés, vers- vagy énekrészlet. Ez utóbbiak kiválogatása jelentette voltaképp a szerkesztés munkáját. Dícsérnünk kell a válogatás sokoldalúságát: helyet kapnak az egyházatyák, szentek, tudósok, a lelkiélet klasszikusai, modern teológusok és gondolkodók, misztikusok, művészek; jutott hely a zsi-

nati dokumentumoknak, a holland katekizmusnak, az új magyar hittankönyvnek, a zsoltároknak, liturgikus szövegeknek; más keresztény és nem-keresztény vallások képviselőinek gondolataiból is szemelgetnek. Az összeállítás olyan változatos, hogy mindenki megtalálhatja benne „mindennapi kenyerét". Helyesnek tartjuk a magyar és külföldi szerzők arányos szerepeltetését, de egy-két külföldi szerző (pl. Michel Quoist) túl sok idézettel szerepel. Túl bő mértékkel válogattak közepes, ún. „vallásos költők" verseiből is, holott bőven kínálkozott volna anyag nagy költőinknél. A „népének" megjelölés néha igen rossz helyre csúszott (pl. 53.o.!) Nem illik a versidézetet „átalakítani" sem (sorokat fölcserélni, helytelenül idézni, vagy rövid részleten belül kihagyni, pl. 14,39). Zavaró, hogy a zsoltárok hol a verses (Sík-féle), hol prózai fordításban szerepelnek.

Ez a néhány kritikai megjegyzés csak azt akarja elősegíteni, hogy a megígért folytatás még jobb legyen. Semmiképp sem csökkenti az összeállítás két legnagyobb értékét: optimista, pozitív világnézetét és tág, egyetemes világszemléletét.

Magyar Erzsébet

F. Lelotte SJ: Beszélgetés a Mesterrel. Imák és elmélkedések. Fordította és átdolgozta Bálint András. Sajtó alá rendezte Huzsvár László. Újvidék 1972. 343 o.

Nem mindennapi könyv. Valóban „beszélgetni" tanít. Az imák sosem lesznek sablonossá. Aki ezeket a szövegeket használja, hamarosan félreteszi a könyvet és saját szavaival fog beszélgetni a Mesterrel. Tartalma gazdag és erőt sugároz. Stílusa friss, lendületes, mégis egyszerű (Köszönöm, Uram). Felépítése lélektani: A kegyelmi életet a napot átszövő imádság táplálja. Az Egyház tagja átéli annak gondjait és megéli liturgiáját — a központban a szentmise szövege, külön színes papíron. Útját a Szűzanya oltalmában járja — itt kapcsolódik be a magyar hagyomány gazdag Máriatisztelete. Egyik legsikerültebb rész a „Nagy feladatokra készen" c. fejezet. Imái-tanácsai a Jézus kegyelmével jellemén és képességein faragó, az életre készülő ember műhelytitkait tárják fel. A szentségi élet, a pályaválasztás és a keresztény apostolkodás egymást kiegészítő pólusok. Az egész a végső beérésben és az Istennél váró örök dicsőségben csendül ki. A melléklet a katolikus hit korszerű bemutatását tartalmazza.

Az élet minden szakára, hivatására, problémájára akad itt imádság: a munkásnő, a gépkocsivezető, a csúnya ember, a félénk, a „nem imádkozó" megtalálja a maga imáját. Igen közvetlenek a fiatalok imái egymásért: fiúk imája lányokért, lányok imája igaz férjért, stb. Szerepelnek szóbeli és elmélkedő, egyéni és közösségi imák. (A lelkitükörnél sikerültebb a világnézeti önvizsgálat.) Az ó- és újszövetség gazdag imaanyagán kívül (pl. „Gondolatok a szentáldozásra": csupa dialógusra indító evangéliumi elmélkedés) megszólalnak az Egyház nagy imádkozói, egyházatyák, szentek és szellemóriások, és nagy helyet foglalnak el a magyar irodalom istenkeresői.

Külön ki kell emelnünk a könyv nyomdai technikáját: a színes címek és a félkövéren szedett zsoltárok és himnuszok (Sík Sándor és Babits remek fordításai) üdítően változatossá teszik. A remek tartalom azonban tartósabb kötést érdemelne.

Hogy az imádság igénye mennyire benne van a mai emberben, a mai fiatalokban is, mutatja az a tény, hogy a könyvet pár hónap alatt szétkapkodták. Örömmel halljuk, hogy a II. kiadás hamarosan megjelenik. Isten áldja meg mindazokat, akik ennek a könyvnek létrejöttén fáradoztak!

Ő.M.

Trobisch, Walter: Heiraten oder nicht? (Házasodjunk-e?) Gespräche und Erfahrungen in einer afrikanischen Großstadt. E. Klotz und Wandenhoeck & Ruprecht, Göttingen/Styria, Graz, 1972. 124 o. (Angol eredetije: „I married you", Harper & Row, New York/Inter-Varsity Press, London.)

E szélesebb köröknek ajánlható kis mestermű szerzője evangélikus lelkipásztor. Afrikában 1965-ben házassági tanácsadást szervezett meg afrikaiak számára afrikaiak

által. A magyar olvasók előtt sem ismeretlen egy szintén afrikai eredetű könyvecskéje: „Szerettem egy leányt" (Evangéliumi Iratmisszió).

Lebilincselő, szinte regényszerűen olvasható írás. Keretéül a szerző házassági előadás-sorozata szolgált, egy evangélikus templom közönsége előtt. A szigorúan biblikus alapból kiinduló gondolatok nem légüres térben mozognak, hanem szerves kapcsolatba kerülnek a hallgatók sajátos problémavilágával, amelyet az előadó közvetlen tapasztalatból ismert meg látogatások során, utcai találkozások, telefonhívások révén, nem is szólva a párbeszédes forma adta lehetőségekről. A szerző mestere a rövid, pregnáns, szellemesen csattanó hasonlatoknak, képeknek, amelyekkel mondanivalóját hallgatói emlékezetébe vési. Így végigvonul a Ter 2,24 alapján (elhagyás, ragaszkodás, egy testté válás) a jelképes háromszög, ill. erre épülő sátor képe. Ehhez kapcsolja a szerelem-házasság-szex elválaszthatatlan hármasságát. Ehhez fűződő hasonlata: „Ha hiányzik a házasság, az egyik sarkán nyitott sátor nem nyújt védettséget." Más plasztikus hasonlatok: „A szerelem tűz, de a házasság a tűzhely a számára." Miért nem jó a házasság előtti „szexteszt"? Mert amit ezzel tesztelni akarnánk, ugyanazzal szétromboljuk: „Aki elalvását akarja megfigyelni, nem alszik el; ha azonban elaludt, már nem figyelheti meg." — Különösen megragadó az Ef 5,25-32 kifejtésével kapcsolatos befejező homília, amelyből gyönyörűen meríthetni esküvői beszédeknél a keresztény házasok Krisztus-kapcsolatára vonatkozólag

Az életszerűen felépített és a konkrét igényekhez kapcsolódó mondanivalók felölelik a házasság előtti és a házasélet legfontosabb problematikáját. Mindez természetesen és élményszerűen következik egymás után. Ami különösen megragadja az embert — talán épp ez indította a szerzőt a keret megválasztására —, az a lényeges emberi problémák azonossága földrajzi, faji, kulturális különbségeken túl. Erről győződik meg ő maga is, amikor egy oroszországi zsidó házaspárról szóló modern amerikai musical hatását tapasztalja egy néger asszonynál: „. . . akkor mindaz, ami világszerte mozgatja az emberek szívét, nem lehet annyira különböző".

A mű drámaiságát és különös varázsát az adja, hogy az előadások közben, azok nyomán emberi életsorsokban következnek be döntő változások: házasságok rendeződnek, rendetlen kapcsolatok bomlanak fel, életünt számára nyúlik új perspektíva; egy karizmatikus prédikátor által Isten Igéje láthatóan hatást váltott ki az emberek szívében. És a szereplők élő emberek, az elmondott esetek mind az életből valók.

Mindent összefoglalva: e mélyen biblikus és Krisztus-központú, ugyanakkor igazán emberi megnyilatkozás pompás és érdekes írásmű köntösében házasulandók, házassági tanácsadók és lelkipásztorok számára egyaránt komoly élményt és gazdagodást jelent.

Török Jenő

ARANYMISÉK

Csáby Vilmos ny. fővárosi hittanár felszentelési helyén, Bécsben mutatta be aranymiséjét.

Csehy Alfonz Kunszentmártonban 1972.aug.1-én. Emlékképén ezt a felírást olvashatjuk: „Irgalmas Istenemnek hála 50 év 18342 szentmiseáldozatáért."

Rézmann Ambrus ferences Pakson okt. 15-én ünnepelte ötvenéves papi jubileumát.

Keczeli Mészáros Albin ferences ugyanaznap Vámosszabadiban mutatta be aranymiséjét. Dec. 6-án meghalt.

HALOTTAINK

Szelecz Arnold OSB Sao Paulo-ban (Brazília) szept. 20-án (72,52)
Szabó L. Aurél iskolatestvér okt. 13-án Sümegen (63,46)
Galambos István szombathelyi egyházmegyés Ausztráliában (Sydney) nov.6-án
Megyer József piarista nov.9-én Nápolyban (73,56,49)
Tuba Elemér esperesplébános. nov.13-án. Agyagosszergényben temették (72,48)
Tóth István ny. atkári plébános. Viszneken temették (71)
Apáti István szanki plébános. Lakiteleken temették (63,34)
Kováts József Sebestyén OFM Conv., Pécs-Magyarürög plébánosa okt.7-én (61,43,36)
Antalfi Lestár János OCist. aranymisés, ny.plébános Budapesten nov.20-án (76,55,51)
Keczeli Mészáros Albert OFM népmisszionárius dec.6-án. Pannonhalmán temették (76,56,50)
Dr. Baulovits Zoltán gk. esperes, hittanár dec.7-én. Rákoskereszturon temették (81,52)
Timaffy László püspöki tanácsos, gyémántmisés dec.10-én. Cikolaszigeten temették (85,63)
Dr. Nyíri István pápai kamarás, ny.plébános, volt váradi megyés Clevelandban decemberben. A régi nagy amerikai papnemzedék tagja. Mise után a templom lépcsőjén elesett és zuhanás közben törte össze halálosan magát. (Bővebb életrajzi adatok: Szolg.2.sz.87.o. gyémántmiséjénél.) (88,63)
Berta Imre ny. akasztói plébános. Dec.13-án temették Kiskunhalason (78)
Draskovits Károly c. prépost, Budapest-ferencvárosi esperesplébános. Dec. 14-én Rákoskereszturon temették (59,36)
Gárdonyi László püspöki tanácsos, ny.plébános dec.14-én Székesfehérvárott (70,47)
Dr. Pammer István Odiló ny. bencés teol. tanár dec.15-én. Pannonhalmán temették (82,66,59)
Kanyó István c. apát, endrefalvai esperesplébános dec.22-én. Szülőfalujában, Örhalmon temették (64,41)
Dr. Vaimár Géza székesfehérvári megyés, a schwarzenbachi egyházközség plébánosa dec.22-én. Székesfehérvárott temette Kisberk püspök (47)
Városi Ferenc tb. kanonok, Bp. Krisztus Király plébánia ny. plébánosa dec. 23-án. Esztergomszentgyörgymezőn a papi sírok közt helyezték örök nyugalomra (72,47)

Kovács Sándor ny. szombathelyi püspök dec.24-én a budapesti Ferenc-kórházban. Jan.9-én temették Szombathelyen (79,55,28)

Kiss József Leontin bazilita dec.26-án. Temetése dec.30-án volt.

Dr. Szabó János nagyszalontai esperesplébános dec.28-án (67,43)

Szabó Jenő peredi esperesplébános dec.31-én. Szülőfalujában, Deákiban temették (73,44)

Gubicza Antal ny. balatonfüredi plébános (74,50)

Markó Gyula püspöki tanácsos, ny.plébános jan.3-án Székesfehérvárott. Budafokon temették (80,57)

Dr. Doroszlay István ny. plébános Balatonfüreden jan. 3-án (62,37)

Oberten József Odiló aranymisés ferences jan.4-én. Az esztergomi ferences templom kriptájába temették (81,66,58)

Szabó Antal sorokpolányi lelkész jan.7-én Szombathelyen (66,40)

Gerencsér József esperes, kőszegpatyi plébános jan.19-én (68,42)

Dr. Szalay János OP, volt Thököly úti plébános jan.20-án Budapesten (82,59)

Kohányi István c. főesperes, ny. plébános jan.24-én Budapesten (74,52)

Lehner Mátyás Ottó bencés tanár jan.24-én Győrött (59,39,33)

Dr. Hász István volt tábori püspök jan.27-én Einsiedelnben. Febr.1-én temették Unterägeri-ben (Svájc) (89,65,44)

Doroszlai Kálmán ny. plébános febr. 3-án Székesfehérvárott (87)

Pávai István gkat. lelkész febr.3-án Székesfehérvárott (59)

Dr. Anisich Oszkár Maximilián gyémántmisés jászóvári premontrei kanonok, gimn. igazgató a saczai kórházban febr.4-én. Temetése febr.8-án volt a jászóvári tapolcavölgyi sírkertben (87,65,62)

Lőrincz Zoltán SJ Verőcén febr.4-én (57,36,27)

Mikisits József jabingi (Burgenland) plébános febr.9-én autóbaleset áldozata lett (57,32)

Lieber Béla esperesplébános jan. 22-én (55,32)

Pendli István tb. esperes, nagyberényi plébános febr. 11-én (67,42)

Dr. Csertő Antal pápai t. kamarás febr.12-én Nagylózson (72,46)

Vávay István g.kat.plébános Székesfehérvárott

Medgyessy Gyula ny.pléb., c.kanonok febr.17-én Székesfehérvárott (88)

Zolczer István rozsnyói egyházmegyés febr.17-én Székesfehérvárott.

Elhúnyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

DUDÁS MIKLÓS OSBM hajdúdorogi megyéspüspök
(1902—1972)

Már csak két-három olyan kortársa él, mint magam is, akik annyira közelről szemlélhettük életét, küzdelmeit, sok-sok testi-lelki szenvedését, kisdiák korától haláláig.

Máriapócson (Szabolcs m.) született 1902 okt. 27-én, szegény, néhány holdas földműves családból. A 9 gyermek közül ő volt a harmadik. Korán jelentkező tehet-

ségére hamar felfigyeltek az ottani népiskolát vezető bazilita atyák, s az elemi iskola alsó négy osztályának elvégzése után rávették szüleit, hogy tovább taníttassák. Így kerül a minoriták nyírbátori gimnáziumába, majd a következő évben az ungvári kat. főgimnáziumba. A háború miatt 1919/20-ban a nagykállói gimnáziumban fejezi be középiskoláit, mindvégig jeles eredménnyel.

1920-ban belép a Szent Bazil-rendbe. Megtanulja a rutén nyelvet, Munkács-Csernekhegyen (Csehszlovákia) elvégzi a noviciátust és 1922. okt.14-én leteszi a szerzetesi egyszerű örök fogadalmat. Két évig a Rend lengyelországi főiskoláján bölcseletet tanul. 1924-ben Rómába küldik teológiai tanulmányokra. A Gregoriánán summa cum laude doktori címet szerez. Már az első év végén feltűnik előmenetelével, és megkapja a pápai aranyérmet. 1925-ben Máriapócson leteszi az ünnepélyes szerzetesi nagyfogadalmakat. 1927.szept.8-án Miklósy István, az egyházmegye első püspöke pappá szenteli.

1928-32-ben a Rend csehszlovákiai tanulmányi házában tanít, majd a Munkács-Csernekhegyi monostorban noviciusmester. Ebben az időben a Felvidéken számos népmissziót is tart rutén és magyar nyelven, valamint lelkigyakorlatokat a papságnak. 1932-ben kinevezik a máriapócsi monostor főnökévé. A következő évben Hajdúdorogon megszervezi a baziliták második rendházát hazánkban, újabb két év múlva visszatelepíti Pócsra, s egyben hazánkba a bazilissza nővéreket. Mint a rend magyar ágának főnöke bámulatos energiával irányítja és szervezi azt. Közben évről-évre zárt lelkigyakorlatokat tart a papságnak, és folytatja a népmissziókat. 1937/38-ban az USA-ban misszionálja végig a görögkatolikus egyházmegye parókiáit.

1939.márc.25-én nevezi ki XII. Pius pápa hajdúdorogi megyéspüspökké. Május 14-én szentelik Máriapócson. Jelmondata megvalósításán — „Tökéletes népet készíteni az Úrnak" — fáradozott közel 3 és fél évtizedes főpásztorsága idején. Már az első években meglátogatja minden parókiáját. Aktivitása és szervezőereje ekkor bontakozik ki teljesen. Megalapítja Hajdúdorogon a g.kat.tanítóképzőt és népfőiskolát, szerte az országban plébániákat, új lelkészségeket és filiákat létesít. 31 egyházközségbe küldött lelkipásztort, 44 templomot és kápolnát építtetett ill. szervezett. Majd 1943-ban. Sztojka Sándor munkácsi püspök halála után ott is ő lesz az apostoli kormányzó. Ezt a feladatot a legválságosabb időkben látja el. A jó pásztor hűségével védelmezi felvidéki rutén nyáját. Kilakoltatási parancsot adnak ki a lakosság nagyrészére. A főpásztor végigjárja az összes hatóságokat, s nem nyugszik, amíg vissza nem vonják a parancsot. Partizánként vagy katonaszökevényként elfogott és halálraítélt ruszin katonák számára eszközöl ki szabadulást vagy életet. 1944/45-ben sorra fölkeresi a háború által sújtott, anyagilag tönkrement, szétszórt, gyászbaborult híveit a vigasztalás szavaival. Szekéren, taligán, néha gyalog.

Papp Antal c. érsek, ap. kormányzó halála után a Szentszék őt nevezi ki ennek az exarchátusnak apostoli kormányzójává is. Végül 1968-ban az ő kérésére terjeszti ki a pápa püspöki joghatóságát a szórványterületekre is. Budapest peremvárosai, az ország déli része, a Dunántúl görög szertartású katolikusai így szórványlelkészeket kaphattak.

1950.okt.1-én nyitotta meg legkedvesebb és szívéhez legközelebb álló alapításának, a nyíregyházi görögkatolikus papnevelő intézetnek és teológiai főiskolának kapuit, készséggel engedve át a növendékeknek lakosztályának nagyobb részét. A papnevelés és a lelkipásztori képzés ügyét mindig féltő gonddal kísérte és haláláig közvetlenül irányította.

1949-ben a két egyházmegye papsága és a püspöki kar bensőségesen ünnepli püspökségének 10., 1964-ben pedig 25 éves fordulóját. A harmincadikat már teljes visszavonultságban ülte meg.

Nagy örömére szolgált XXIII. János pápa hozzá intézett levele, amelyben meghívta magához és a zsinatra. Életének talán legnagyobb lelki élménye volt, amikor 1965-ben valóban résztvehetett legalább a zsinat befejező szakaszán. Nov. 19-én a Szent Péter-bazilikában magyar nyelven mutatott be görög szertartású főpapi misét, a magyar zsinati atyák pápai kihallgatásán pedig ő mondta az üdvözlő beszédet

VI. Pál előtt. A pápa 1967-ben kinevezi a keleti kongregáció tagjává, 1972-ben pedig a keleti kánonjogi kódex pápai revíziós bizottságának tagjává.

1956-ban a nagyböjti időben, kánoni látogatásokon betegszik meg súlyosan: tüdőtbc, kavernák jelentkeznek, s ezekhez társul még cukorbetegség is. Két évig küzdenek megmentéséért hazai kórházakban, egy évig Svájcban. Felépül, de állandóan gyógyszerekkel kell élnie, s ez nagymértékben morzsolja fizikai energiáját. 1970-ben nagy fizikai és lelki megterhelés és megrázkódtatások következtében kapja az első szívinfarktust. Ez visszahat lelkivilágára is, és alkotó tevékenységre berendezett természetét tétlenségre kényszeríti, míg végre a harmadik infarktus következtében teljesen el nem ég. Haláltusája idején a Szentatya áldását hozó távirat erősíti.

Lelkivilágát utolsó körlevele fejezi ki a leghívebben, ahol alázatos lélekkel tesz hitvallást és kér bocsánatot papjaitól és híveitől. Isten akaratában teljesen megnyugodva fogadta Isten kezéből a halált 1972.júl.15-én. Végrendeletében anyagi javait egyházmegyéjének támogatására hagyta.

A magyar püspöki kar tagjai és a papság sokasága kísérte utolsó útjára, a máriapócsi bazilika kriptájába, ahol még életében elkészíttetett márványtáblával zárták el koporsóját. A tábla felírását is maga szerkesztette meg: „Könnyező pócsi Szüzanyám, oltalmad alá helyeztem apostoli küldetésemet, — védőpalástod alatt találjam meg pihenésemet."

Bízunk benne, hogy meg is találta. Mert helytállt, mikor az kellett.

Dr. Bába Miklós ny.esp.lelkész

KOVÁCS SÁNDOR ny.szombathelyi megyéspüspök (1893—1973)

A Magyar Püspöki Kar nesztora volt. Hosszantartó, türelmesen viselt betegeskedés után karácsony vigíliájának reggelén lépett át az örökkévalóságba. Nem sokkal halála előtt mondotta: „Nagyon sokat szenvedek. De minden szenvedésemet értetek, a szombathelyi egyházmegyéért ajánlom fel."

Halála munkás és eredményes életet zárt le. Azok közé a lelkipásztorok közé tartozott, akik szülőföldjükön is ki tudták bontakoztatni a jó pásztor erényeit. Kecskeméten született és mintegy tízéves Vác-egyházmegyei központi szolgálat után 16 éven keresztül gondozta szülővárosának katolikus híveit. Tevékenysége túllépte a város határait, mert nemcsak mint főesperes irányította az Alföldön tanyai szétszórtságban élő híveit, hanem személyes vonzásával, szeretetteljes modorával és jó szónoki képességeivel össze is gyűjtötte őket a kecskeméti „öregtemplomba". Jóleső emlékezéssel szokta felidézni a nagyböjti péntekeket, amikor messze tanyákról szekérrel érkeztek az emberek, hogy meghallgassák böjti prédikációit. Később püspöki jelmondata volt, de már kecskeméti plébánosként élte és gyakorolta Szent Pál programját: „Hirdetem Krisztus felfoghatatlan gazdagságát."

1944.márc.17-én szombathelyi megyéspüspök lett és felszentelése után, márc. 25-én el is foglalta székhelyét. Ugyanazok az erények, amelyek kivirágoztak eddigi lelkipásztori tevékenységében, a püspöki székvárosban is vonzóvá tették egyéniségét és munkálkodását. Híveinek szeretete temetésén is megmutatkozott. 1973.jan.9-én délelőtt hatalmas tömeg verődött össze a háborúban lebombázott és éppen őáltala újjáépített székesegyházban, amelynek főkupolája alatt ravatalozták fel. A szentmisét Ijjas József kalocsai érsek koncelebrálta négy püspökkel. Cserháti József pécsi megyéspüspök gyászbeszédében egy hosszú élet gazdag érdemeit és erényeit sorolhatta fel. Köztük a kereszt szeretetét is. Valóban, a felületes szemlélő nem vehette észre, hogy a mindig mosolygó püspök atya a „bonum opus" mellett súlyos keresztet is vett vállaira. Az összes magyarországi székesegyház között éppen a szombathelyi lett romjaiban a háború pusztításának jelképe. Ez a megrázkódtatás és az újjáépítés gondja szinte kitöltötte 28 éves főpásztori kormányzásának idejét. Résztvett a II.

Vatikáni Zsinat mind a négy ülésszakán. Országos jelentőségű volt a liturgikus reform irányításában vállalt munkája. Valahányszor egy-egy liturgikus rendelkezés jelent meg, azonnal írt vagy táviratozott, nem egyszer telefonált Rómába, hogy mielőbb megkapja. Gyengülő egészségével sokszor nem kis áldozatába került, hogy Pestre utazzék a bizottsági tanácskozásokra.

Kezdettől fogva az volt a programja, hogy „az egyházmegye spirituálisa" legyen. Első körlevelében hivatkozik XII. Pius pápa üzenetére, „hogy jóságos atyja legyek egyházmegyém papságának. Ezt az üzenetet én szívembe zártam és a feleletet életemmel fogom megadni. Szívem és ajtóm mindenkor nyitva lesz papjaim és híveim előtt. Azt szeretném, ha házamat atyai háznak tekintenék . . ." Szívén viselte a hivatások ápolását, közvetlen, atyai kapcsolatot épített ki a nevelődő kispapokkal. Legfőbb gondja volt a lelkipásztorkodó papság. Éveken át maga vezette a papi rekollekciókat. Ezek az elmélkedései „Isten embere" címen 1965-ben a Szent István Társulat kiadásában meg is jelentek. Ebből mondott imát temetésén Ijjas érsek.

Lelkiéletének középpontja a Szentírás és az Oltáriszentség volt. Kitűnően ismerte mind az ó-, mind az újszövetséget; első körlevelétől folyvást ajánlotta papjai kezébe is. Beszédeiben, elmélkedéseiben jelmondatának megfelelően arra támaszkodott. Napjainak legfőbb eseménye a szentmise bemutatása volt. A székesegyházban bevezette az elsővasárnapi szentségimádást, és ennek keretében lehetőleg ő mondta az eucharisztikus szentbeszédet.

Sándor püspök atya szándéka az volt, hogy ott pihenjen a székesegyház Jézus Szíve-oltára előtt, amelynek festményét és keresztjét már életében elkészíttette. Feje alá szülővárosának, Kecskemétnek homokjából tétetett kis pihenő vánkost. Végrendeletéből is kicsendül lelkének e kettős rezdülése: „A Szombathelyi Egyházmegye Isten népének és szülővárosom katolikusainak is, akiket sohasem felejtek el, Szent Pál szavaival üzenem: Éljen bennetek elevenen Krisztus igéje".

Kovács Sándor püspök lapunknak és munkánknak is nagy barátja volt. Első számunk után így írt: „Végtelenül örülök neki, hogy végre egy olyan szellemű folyóiratot kapunk, amely a papi lelkiéletnek komoly tápláléka lesz. Bármennyire is hangoztatják az új idők új szellemét, az elmélkedés mindenkor mindennapi kenyere lesz a papnak." Boros László könyvéről: „Régóta vágyom már ilyen irányú könyvre. Nagyon szeretném, ha minél több papom tudná megszerezni." 1972 elején így köszöntötte szerkesztőségünket: „A napkeleti bölcsek ajándékot vivő lelkületével küldöm el hálás köszönetemet. Páratlan szellemi és lelki gazdagodást nyújtanak munkájukkal. A jó Isten nagyon áldja meg érte." Ugyanitt külön köszöni Thomas Mertonnak, ennek a „csodálatos karizmatikus léleknek" a könyvét. Röviddel utóbb azt kérte tőlünk, szerezzük meg neki Roger Schutz egyik munkáját. Hálálkodása bepillantást enged lelkületébe: „A hivatalos ügyek úgyis annyira lekötik a figyelmemet olyan dolgokra, amelyekkel kapcsolatban oly nehéz az evangéliumi lelkületet elevenen tartani. Mindig csodálom R. Schutz lelkületét, amely annyira közel van hozzánk és annyira természetesen természetfeletti. Ismételten nagyon hálásan köszönöm jóságát, imáit kérve, a magamét ígérve."

Temetésén, utódjának: Fábián Árpád püspöknek körlevelében sok szép búcsúztató hangzott el róla. De mindennél többet mond egyik plébánosának egyszerű szava: „Sándor püspök atyánkat most kísértük el utolsó útjára. Úgy hiányzik nekünk! Ő a papjaié volt életében és halálában is!"

S.F.

Id. és ifj. VÉGHSEŐ DÁNIEL

Nagyapám, id. Véghseő Dániel tb. kanonok, érd. esperes, gyémántmisés áldozópap 1883-ban született és 1907-ben szentelték pappá. Papi működésének állomásai: Hajdúdorogon s.lelkész, Nyírbaktán, Nyírgyulajon, Hajdúböszörményben, Nyírcsászáriban lelkész.

Ötven esztendős aktív papi működéséből a legkeményebb, legnehezebb, de papi és emberi szívének legkedvesebb több mint két évtizedes hajdúböszörményi papi működése. Ennek nyomai híveinek lelkében, emberi magatartásában éppoly világosan és határozottan felismerhetők, mint a megújult egyházi épületeken.

Nyírcsászáriban ünnepelte meg aranymiséjét és aranymenyegzőjét. Rövid ideig élt itt, de a rábízott hívek atyjuknak ismerték meg és ismerték el. Amikor bizalommal fölkeresték, sokszor nem „kanonok úrnak" szólították, hanem úgy, mint test szerinti gyermekei: apuka! Atya volt, aki élte azt, amit tanított.

Kilenc gyermeket nevelt fel élete párjával, egyetértésben, nagy-nagy áldozatokat vállalva, példaadó szeretettel. Ebben a légkörben indult el a papi hivatás útján három fia, és vállalta a papfeleség szép és nehéz hivatását három lánya.

Nyugdíjas éveit Nagylétán töltötte. Főpásztori engedéllyel a kápláni lakást használhatta: mert aki ötven esztendő viharát állva egyházi épületeket épített és újított — saját magának nem építhetett! Nem volt miből. Sose bánta, sose fájlalta. — Itt temette el feleségét, s míg testi ereje bírta, látogatta is mindennap, s nézte a sírkőre bevésett saját nevét is, szinte dédelgetve simogatta azt a követ: vágyott fáradt teste a földbe, lelke a mennyei Atyához.

Egyházmegyénk legidősebb papjaként halt meg 1971.szept.12-én. Megbecsülés, tisztelet és kegyelet övezte személyét életében is, halálában is. A Püspök Atya, aki oly sokszor fölkereste őt s kérte ki tanácsát is nem egyszer, már súlyos beteg volt. Megbízásából dr. Keresztes Szilárd kanonok temette el.

Nagyapa temetése napján, 1971.szept.15-én halt meg legidősebb papfia, Édesapám, ifj. Véghseő Dániel lelkész, ezüstmisés áldozópap, pocsaji parochus.

1909-ben született és 1934-ben szentelték pappá. Papi működésének állomásai: Budapesten s.lelkész, Révaranyoson, Ajakon, Pocsajban lelkész.

Rábízott hívei mindenütt szerették. Sokan rajongtak érte. Szívesen hallgatták beszédeit, amelyekkel „az istenit hirdette". Szinte egy szavára — a legnehezebb időkben is — nagy anyagi áldozatokat vállaltak egyházi épületek érdekében.

Lelkészi lakást épített. Iskolákat, iskolakápolnákat emelt. Templomokat újított fel. Harangokat öntetett. Egyházközségeket szervezett. Filiákat járt lóháton, gyalog, szöges bottal a zajló Tisza jegén át, motorkerékpárral — mindenütt tanítva, gyermekeket oktatva, lelkeket nyerve meg az Úrnak.

Kilenc gyermeket nevelt fel ő is hitvesével, békességben, szeretetben, sok-sok lemondással. Mikor utolsó állomáshelyére került húsz esztendővel ezelőtt, így fogadták: miből fogja ezt a sok gyereket fölnevelni, mert miránk ne számítson! „Segít a mennyei Atya" — mondta, s Benne bízott rendületlenül. És segített is! Nem kért soha híveitől családja számára. Dolgozott: erejét és testi egészségét megkárosító mértékben. De hivatásának teljesítését soha el nem mulasztotta. Élete utolsó óráit is munkában töltötte. Nem tudtuk, milyen súlyos beteg. Megújult lelkészi lakás, külsőleg is megújult templom várta az utódot. Szent István ünnepén erőszakkal hazajött a klinikáról. Az oltárnál rosszul lett. Szinte sugárzott a szeméből a szent vágy: de jó lenne itt az oltárnál meghalni, a szolgálatban!

S aztán elérkezett a vég is. Két nagy könnycseppjére emlékszem, amely kigördült a szeméből Nagyapa halálhíre hallatán. Aztán ő is elment, súlyos szenvedéseit türelemmel viselve.

Harminchét évi boldog házasság után maradt egyedül özvegye, még két gyermek nevelésének gondjával, hajléktalanul. Mert magánlakásra nem jutott nekik.

Ravatalánál Körte Ferenc püspöki helynök búcsúztatta, kiemelve papi életének lényegét: a szolgálatot.

Véghseő Dániel porcsalmai gk. parochus

MARÓDI ÁRPÁD OSB
(1908—1972)

1972.okt.18-án, életének 64. évében, a balatonfüredi szívkórházban szólította magához az Úr. Két hétig tartó igen súlyos szenvedés után szívinfarktusban halt meg. Szívének gyenge állapotára már tíz évvel korábban felhívták figyelmét az orvosok, ennek ellenére nem akart nyugodni, kímélő életmódot folytatni, amint egész élete is munkában, kötelességei hűséges teljesítésében telt el.

1933-ban történt papszentelése után 10 évig működött Kőszegen mint magyar-latin szakos tanár. Iskolai munkája mellett behatóan foglalkozott esztétikával is, erről tanúskodik a Pannonhalmi Szemlében megjelent két tanulmánya (Valóság és művészet, Élet és művészet), valamint a gimnáziumi évkönyvben közzétett értekezése: „A könyv".

Hallásának gyöngülése miatt nem maradhatott tovább tanári munkakörben. 1943-ban Pannonhalmára került könyvtárosnak. 1948 decemberétől kezdve lelkipásztori feladatokat vállalt, plébánoshelyettes volt Balatonendréden, Nyalkán, Eszterházán, majd misező a Győr melletti Hecse pusztán, 1950 szeptemberétől kezdve pedig egy évig a győri székesegyházban segédlelkész. — 1951-58 közt Győrött élt mint egyszerű gyárimunkás, majd mint tisztviselő a gázgyárban. A halála után kapott részvétnyilatkozatok mutatják, milyen felemelő hatással volt másokra ebben az időszakban is. — 1958-ban könyvelő lett a Veszprém Egyházmegyei Alapítványi Hivatalban. 1964-ben került vissza Pannonhalmára diákotthoni könyvelőnek és főpénztárosnak.

Amikor ott álltunk tizenöten rendtársak a balatonarácsi temetőben — a temetést 40 veszprémi egyházmegyés pap jelenlétében, mint volt veszprémi főnöke, Klempa Sándor püspök végezte —, nagyon is átéltük Sz. Ágoston szavainak igazságát: Qui ambulabat iacet, qui loquebatur tacet. Életútja is mutatja, hogy sokfelé járt. 1958-tól nemcsak hivatali munkát végzett, hanem sokfelé ment lelkipásztori kisegítésre. Amikor 1972 júniusában nyugalombatételét kérte, akkor is arra készült, hogy Pápán telepedik le és az ottani bencés templomban lesz kisegítő lelkész.

A jó Isten szónoki képességekkel áldotta meg, s ő tudatában volt annak, hogy ezt a talentumot kamatoztatnia kell. Beszédeire alaposan készült. Szívesen hallgatták, mert a ma emberéhez közelálló egyszerű stílusban, nyugodt előadó hangon nemcsak teológiai tudást közölt, hanem útmutatást nyújtott a jelen problémáinak megértésére és megoldására.

Bizalommal imádkozunk, hogy ott legyen azok között, akik valóságosan látják azt, amiről eddig csak élő hittel beszéltek.

J.M.

CSÁVOSSY ELEMÉR SJ
(1883—1972)

89. születésnapjára küldtünk üdvözlőtáviratot október 24-én. A távirat mint kézbesíthetetlen visszajött: P. Csávossy két nappal azelőtt visszaadta lelkét Teremtőjének. Századunk egyik nagy magyar egyénisége távozott vele.

1883-ban született bánsági nagybirtokon gazdálkodó bárói családból, a torontálmegyei Bobda (ma Jugoszlávia) községben mint utolsó, tizedik gyermek. Kiskorában gerincbántalomban szenved, tolókocsiban „lovagol". Hat éves sincs, amikor édesanyja 45 éves korában meghal. De atyja második házasságával melegszívű gondviselőt kap. 1893-ban kezdi meg középiskolai tanulmányait a Jézustársaság kalocsai gimnáziumában. 1895 őszén a kalksburgi kollégiumban tanul tovább. 1903.febr.1-én a karintiai (Ausztria) St. Andrä noviciátusában indul el szerzetesi pályáján (atyja nagy meglepetésére, aki katonatisztnek szánta). Két év múlva leteszi örökfogadalmát. Ezután Pozsonyban 3 év filozófiát, majd Innsbruckban 4 év teológiát végez — játszi könnyedséggel. Harmadik próbaévét Tronchiennes-ben (Belgium) tölti, a nagytekinté-

lyű és szentéletű P. Petit vezetése alatt. 1913-15 között egyetemi hallgató Budapesten, — vagyis félidő alatt végzi el tanulmányait a természettudományi szakon: a rendnek ugyanis arra van szüksége, bár őt hajlamai a nyelvészet, irodalom, történelem felé vonzanák. Kalocsai gyakorlóéve végeztével középiskolai tanári oklevelet szerez. Fináczy Ernő, a híres pedagógus-professzor disszertáció megírására szólítja fel, de provinciálisa ezt fölöslegesnek tartja. 1916-1919 között a kalocsai gimnáziumban tanít a nagytudású és szigorú fiatal tanár. Majd két évig ugyanott a rend filozófusainak tanára és superiora. 1921-1924 között Nagybecskereken (Jugoszlávia) lelkipásztor és misszionárius: bejárja a Bácska-Bánát német- és magyar-lakta vidékeit, népmisszziókat szervez, lelkigyakorlatokat vezet, igen nagy sikerrel. Örökösödési ügyeit intézni kerül le ide; ebből az örökségből épül meg majd a Manréza.

1924.szept.18-án a magyar rendtartomány provinciálisává nevezik ki. Hároméves működése idejére esik a kínai misszió felvirágzása, a Manréza lelkigyakorlatos ház és noviciátus megépülése és a vizitációs rend magyarországi megtelepedése. 1927 őszétől tíz hónapig Szegeden működik mint retorikatanár és lelkipásztor, majd 7 évig tanár és prefektus, illetőleg rektor és gimnáziumi igazgató Kalocsán. 1935-1949 között a harmadik próbaévesek instruktora, hároméves kassai működést leszámítva Szegeden, majd 44-től a budai Manrézában. Erre az időre esik termékeny lelki-irodalmi működése (a Széchenyi-könyvtár 78 kartotéklapon őrzi műveinek jegyzékét). 1949.szept. 15-én, a Fájdalmas Szűz ünnepén, 66 éves korában veszi át újra a rendtartomány kormányzásának terhét. 1952-től négy évet börtönben tölt. 1961 tavaszán vonul végleg vissza a pannonhalmi szociális otthonba. 1971.dec.8-án kerül végelgyengülés jeleivel a betegosztályra. „Fehéren, kiaszottan, mosolygósan fekszik ágyában és készül a halálra. Szentül élt, szentül hal meg" — írja egyik látogatója. De még majdnem egy évbe telik, míg az Úr hazahívja. Halála reggelén még koncelebrált (az Otthon egyik legmegrázóbb és legfelemelőbb élménye a betegek közös miséje), délután fogadott, leveleket olvastak fel neki. A szentkenet szövegét előre mondta. Este, amikor a nővér éjszakára készítette elő, hátrahanyatlott és meghalt. Október 25-én temették Pannonhalmán.

Idáig egy hosszú és termékeny élet „száraz" adatai.

Ha ezek mögött P. Csávossy egyéniségét keressük, talán három oldalról kell azt megvilágítanunk.

Az első: a l e l k i e m b e r. Mert elsősorban az volt: egész pap és minta-szerzetes. Minden szava mögött a meggyőződés, a megélt szeretet, az Istenhez, szerzetéhez, embertársaihoz való hűség volt az aranyfedezet. Lelkiéletének középpontjában a Szentháromság állt, aki a keresztségi kegyelem által lelkünkben lakik. Szívesen és gyakran mondta a votívmisét a Szentháromságról, — olykor a templomszentelési misét is, a lélek templomának felszentelésére gondolva. Minthogy okt. 24-e a legutóbbi időkig Szent Ráfael arkangyal ünnepe volt, úgy tekintette, hogy Isten azt adta mellé vezérül, és sokszor imádkozott hozzá. Engedelmessége hibátlan volt, — elég csak egyetemi szakválasztására gondolnunk. Az imát mindig nagyrabecsülte, szívesen és sokat imádkozott. Késő öregségéig mindennap hajnali 4 órakor kelt, az elmélkedést, szentmisét soha semmi körülmények között el nem hagyta. Hosszan el tudott időzni a szentségi Jézus előtt. Elöljárója így próbálta összefoglalni egyéniségének lényegét: „Ha az ember műveltségének legfelsőbb fokát tudása alaposságában, alkotó képessége finom választékosságában, eleganciájában, — testiségén kivívott szellemi fölényét önuralmának játékos könnyedségében, szelleme ‚lebegésében' éri el, akkor Csávossy atyának mintha sikerült volna Isten kegyelméből aszkézisével az ember eszményi magaslatát megközelítenie."

A második: az a p o s t o l. Lelkivezetői és írói működésére gondolunk itt elsősorban. Irányítása mind a rendben belül, mind azon kívül sok lelket érlelt ki Isten szolgálatában. Nem egyszer indíttatva érezte magát, hogy életrajzukat is megírja. Ez történt nagybecskereki lelkilányai, Bogner Etelka (Margit) és Tóth Ilonka, majd később Mester Margit esetében. Mint lelkiatyát finomság és a Szentlélek Úristen működése iránti nagy tisztelet jellemezte. Fiatal korának szigora mindinkább jóságos

szeretetté nemesedett, anélkül, hogy megszűnt volna igényes lenni. Áttetsző világosság és nemes lelkiség jellemzi könyveit is. Alapvető munkát írt a Jézus Szíve-tiszteletről és (négy kötetben) a szentignáci lelkigyakorlatokról. Könyvei jelentek meg a Szűzanyáról, az Oltáriszentségről, a keresztségről, stb. Sajátos kegyelemként szinte haláláig megőrizte szellemi frisseségét. A Teológia 1971. decemberi számába még kitűnő hozzászólást küldött. A Zsinat eseményeit, az ökumenikus törekvéseket örvendező figyelemmel kísérte. Külön meg kell említenünk, milyen tudatosan magyar volt (a „nemzetközinek" ismert jezsuita rendben) ez a lelkiség. A „Szent magyarok lapjá"-ban („Margitvirágok" c. újságjának mellékletében) felhívta a figyelmet több szentéletű magyar kortársunkra. Ő indította meg Bogner Mária Margit, Kaszap István, Batthyány-Strattmann László és Apor Vilmos boldoggáavatási eljárását. 1937/38-ban pedig megalapította a modern jellegű, a szemlélődő és tevékeny életformát szerencsésen egyesítő Unum-ot.

A harmadik szempontot hangsúlyosabban kell kiemelnünk, mert aránylag kevéssé ismert. És ez: P. Csávossy, a szociális ember. Nagy tudása nem akadályozta meg abban, hogy egészen egyszerűen tudjon szólni a nép nyelvén. Szívesen prédikált kicsiny falvakban, vagy a városok nyomortanyáin, akár egészen kisszámú hallgatóság előtt is. Kassán minden vasárnap a városszéli nyomortelepen misézik, prédikál (Jézus Szíve-telepnek nevezi el), de ugyanakkor mindent megtesz erkölcsi és anyagi fölemelkedéséért is. Szegeden a Cserepes-sori szegénynegyedbe jár, a Széll-utcai kis kápolnában óvodásoknak beszél, családi napokat rendez világiak bevonásával. Kalocsai konviktusi prefektussága idején az ő égisze alól, az ő pártfogásával indul pályafutására Kerkai Jenő. Maga P. Csávossy országos feltűnést keltő szociális tárgyú előadást tartott Kalocsán, amely 1931 húsvétján a Magyar Kultúra c. folyóiratban is megjelent, lelkesedést szítva a fiatal papság körében. A nyilvánosság vonalán nem folytatta tovább ezt a tevékenységet. De szociális körlevelét olvasva szinte fejbevág bennünket a kemény, tiszta, egészen „mai" hang: „Nem lehet igazi együttérzésünk a szegényekkel, a szenvedőkkel, ha magunk nem vagyunk szegények és nem öleljük át a keresztet."

Aki ezt írta, most már — bízunk benne — a kereszt után Krisztust magát öleli, és onnét segít nekünk hozzá hasonlóan élni.

Lelkigyermekei

BIRÓ IMRE piarista
(1883—1972)

Vértessomlón született 1883.okt.21-én; meghalt Budapesten, 1972.jan.1-én. Testvérbátyja volt Biró Vencel kolozsvári piarista egyetemi tanárnak. Dolgos ember volt és hosszú élete folyamán a rendi munkakörök több fajtáját látta el, mindig jól.

Működését 1907-ben kezdte el a Délmagyarország kulturális életében olyan jelentős szerepet játszó nagymultú szegedi rendházunkban. 1918 nyarán Magyaróvárra került mint házfőnök és gimnáziumi igazgató. Két év múlva már Pesten működik, előbb mind rendfőnöki titkár, később mint asszisztens. 1943-tól ismét tanít előbb Pesten, majd pedig Tatán. S ő, aki sohasem akart elöljáró lenni — talán éppen ezért lett mintaelöljáró —, 1947/48-ban ismét házfőnök. Mint nyugdíjas 1950 nyaráig a tatai rendházban, majd pedig hozzátartozói körében él ugyanott. 1963-ban sikerült visszakerülnie a rendi keretbe, a budapesti rendházba. Itt is folytatta, mindenre kiterjedő pontossággal és alapossággal, a Tatán elkezdett „Kegyeletes életrajzok" írását, vagyis az elhúnyt rendtagok életének megörökítését rendi használatra.

Mint tanár viszonylag nem sokáig tanított, de alaposan és nyomothagyóan. Senkisem gondolta, hogy ez a halkszavú, csendes ember mennyire ismeri és számontartja diákjait. A tanulmányi kirándulások vonatköltségeit kérés nélkül kifizette a valóban rászorulóknak. Volt tanítványai 60-65 év távlatából is igen nagy szeretettel és tisztelettel emlékeztek meg róla, keresték fel soraikkal, még külföldről is. Élmény volt

neki egy-egy érettségi találkozó. Mindig volt mondanivalója öreg, sokszor már igen öreg diákjainak. Beszédeit sokszorosítva vitték magukkal emlékül.

Mint házfőnök és igazgató az első világháború utáni években mutatta meg igazán képességeit. Béke és nyugalom volt a rendházban, eléggé folyamatos munka a gimnáziumban, baráti, megértő tárgyalások a hivatalos szervekkel. Szavának nemcsak hittek, hanem hallgattak is rá. Ezt kamatoztatta is, amikor a bajbakerülteken segített. Nem csoda tehát, hogy a kisváros valláserkölcsi és szellemi vezetői barátságukba fogadták és haláláig meg is tartották abban.

Mint rendfőnöki titkárról, majd mint asszisztensről csak ennyit: mindenkiben meg tudta látni a jót és mindig akart, a legtöbbször tudott is segíteni.

Szép, derűs, nyugodt volt hosszú élete. Imádságos, jó lélek volt. Ezt főleg élete utolsó éveiben tapasztaltuk, amikor már nem látott sem olvasni, sem írni. A szellemi élet rokkantja lett, de nem a lelkié. Szép volt a halála is. Szépen elaludt az Úrban.

Nagy Miklós

FRÁTER GYULA
(1922—1972)

Késői hivatás volt. Hosszabb, becsületes postatisztviselői munka után jelentkezett papnövendéknek. A szemináriumi éveket nagy buzgósággal végezte. Szolgálati helyein: Csanádapácán, Derecskén és Békéscsabán jó paptestvérként igyekezett mindenkinek készséges segítője lenni. Időközben egyre gyengébbé vált idegállapota, míg végül utolsó állomáshelyén összeomlott, és komoly szakorvosi kezelés sem tudta megmenteni az életnek. Ötven esztendőt élt, ebből 3 papi évet. Imáinkban kérjük számára Isten irgalmas szeretetét. Elhomályosult értelmének nyíljék meg az örökkévalóság világossága. A szegedi belvárosi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Sajnos előfordul, hogy egy-egy paptestvér haláláról paptársai már csak a temetés után értesülnek, és így nem tudják megadni neki a végtisztességet.

R.

NAGY SÁNDOR
(1910—1972)

Egyik levelében azt jelezte, hogy hazai látogatása után Ausztriában találkozunk. Vártam is jövetelét, csodákozva, hogy annyit késik. Sajnos helyette csak halálhíre jött. Mikor Karintiába került, pár évig megosztottam vele barakklakásomat. Innen többfelé tájékozódott, s végül a messze Délafrikát választotta. Ekkor már ötven felé járt. Kérdésemre, hogy nem lesz-e ez túl messze, tréfásan válaszolta: ha már idevetett a sors, valamerre el kellene menni, mert egy hazalátogatáskor még azt mondanák az otthoniak: eddig biztos csak itt a kertek alatt bújt meg.

1910.febr.23-án született Csornán. A teológiát Szombathelyen végezte és ott szentelték 1935.jún.2-án pappá. Páka, Zalaegerszeg, Letenye, Egervár, Győrvár és Sárvár voltak állomáshelyei. Külföldre kerülve 1948-1956-ig Linzben, 1956-1960-ig Karintiában működött. 1960.márc.4-én indult Délafrikába (Pretoria). Az első időkben írta onnan: „Úgy érzem magam, mintha állandóan fejtetőn állnék. Itt ugyanis minden fordítva van, mint cdaát. Még a hold is más képet mutat. A közlekedés is baloldali, stb." Autójával óriási területet járt be, hogy felkeresse a szétszórtan élő magyarokat. Rendszerint latinul misézett, mert a templom tele volt mindig angolokkal is, akik szívesen hallgatták a magyar egyházi énekeket. Az angolok elvonulása után, mise végén beszélt magyarjaihoz. 12 éven át volt a délafrikaiak lelkésze, s mint maga mondotta, ez volt a leghosszabb idő, amelyet egyfolytában ugyanabban a beosztásban töltött. Mint egyik búcsúbeszédében mondotta: „volt sok örömben részem, de sok keserűségben is".

Visszaindulásakor a hajóhoz Durbanba kellett mennie. Valószínű, hogy a Pretoria és Durban közötti óriási klíma- és légnyomáskülönbség ártott meg neki. Indulás előtt kisebbfokú agyvérzést kapott. Az Oreades nevű hajón indult. Jún. 21-i lapján portugál bélyeg volt. 16 napot töltött az Atlanti-óceánon, mint a hajó lelkésze. A hajó 2000 utassal futott. Lapján még azt írja: „a hajólelkészi szolgálat igen szép. Örömmel csinálom. Hétköznap is sokan jönnek misére. Vasárnap két misét mondok, de. 10 órakor az utasoknak és este 10-kor a személyzetnek. Egyébként jól vagyok — itt már trópusi meleg van."

Hollandiába már súlyos betegen érkezik. Itt gondos ápolás még helyreállítja egészségét és vonattal indul Magyarországra. Az isteni gondviselés megadta neki, hogy a távolból hazatérhessen, viszontláthassa testvéreit, rokonait. Augusztus végén ismét agyvérzést kap. A soproni kórházba viszik, de már nem tudják megmenteni. Szept. 3-án hal meg és szept. 7-én temetik falujában, Acsalagon. Utóda Kondor Tibor atya lett, akinek még elindulása előtt adta át afrikai híveit.

„Itt nem sokan akarnak meghalni. Én sem" — írta Afrikából egyszer. A jó Isten teljesítette kívánságát: otthon halhatott meg.

M.L.

SZABÓ LÁSZLÓ AURÉL iskolatestvér
(1909—1972)

Életének 63. évében halt meg a sümegi kórházban, szívbajban, a szentségekkel megerősítve 1972.okt.13-án. Utolsó kívánsága szerint édesanyja mellé temették szülőfalujában, Ukkon.

1926-ban lépett be az iskolatestvérek homoki noviciátusába. Mint internátusi nevelő működött egészen 1950-ig. Azután hazaköltözött szülőfalujába. Itt eleinte a község, később az állami gazdaság alkalmazottjaként dolgozott, mint éjjeliőr.

Egyszerű, szerény, dolgos életéért mindenki becsülte és tisztelte, aki csak ismerte. A szekularizált életben is hűségesen kitartott szerzetesi hivatása mellett. Hisszük, hogy az Úr megadja neki az örök jutalmat.

Nagy I. Kolos iskolatestvér

HORVÁTH JÁNOS JORDÁN OP
(1911—1972)

1911.febr.20-án született Pozsonyligetfalun (most szlovák terület) Ifjúságát Jennersdorfban és Szentgotthárdon töltötte. Nagyon buzgó ministráns volt. Amikor nemrégen itt járt látogatóban Grácban, mesélte, hogy egy alkalommal hogyan járt. Felébredt és rosszul nézte meg az órát. Hirtelen fölkelt és sietett misére. A templom sötét és zárva; a toronyóra éjjeli 12 órát ütött. — Gimnáziumát Szentgotthárdon végezte. Különösen az irodalom érdekelte. A költészet volt életének szerelme. Ady Endrét, Mécs Lászlót, Sík Sándort, stb. nagyon tisztelte és állandóan olvasta. Grácban (az osztrák-magyar rendtartomány szétválasztása előtt újoncház) a kertben összeterelt bennünket és szavalta az említett költők verseit. Mécs Lászlóval őszinte barátságot ápolt. Többször rendezett Mécs-estet. Egyik ilyen alkalommal ismerkedtem meg én is Mécs Lászlóval.

P. Jordán meggyőződésből volt lelkész. Barátai az élet kitaszítottjai voltak. Keresztény szociális érzületért küzdött. Nagyon szerette embertársait. Ez nem volt nála üres szólam, hanem meggyőződés és tett: minden emberben testvérét látta. Így is kezelt mindenkit. Munkatársait is — évtizedekkel a II. Vatikáni Zsinat előtt. Egy nővér írta halála után: „Csaknem 25 év távlatából is hálás érzülettel kell megemlékeznem arról a bizalomról, amellyel a plébánia nevében végzett családlátogatásaimat kísérte. Életem egyik legszebb ideje volt a sok fárasztó út a nagy területű plébánián. Pedig nehéz, válságos idők voltak, de kaptam bizalmat — és ma látom csak, milyen

nagy kincs volt ez!" Nagy türelmet tanúsított mindenki iránt. Jellemének egyik fővonása volt mosolygós jókedve, igazi humora. Sötét arckifejezéssel nem lehetett látni. Életkedvet adni: ez volt egyik főtörekvése.

1931.szept.17-én tette le egyszerű fogadalmát a domonkosrend magyar tartományában. 1936.júl.19-én szentelték pappá Grácban. A magyar rendtartomány különböző házaiban működött, így Sopronban, Budapesten, Vasváron és Szombathelyen, ahol a szentmártoni plébániát vezette egy ideig. 1950-66 között összesen 7 helyen lelkészkedett az egyházmegye keretében. Szívesen vállalta a legszerényebb beosztást is. Jól beilleszkedett az egyházmegye papi közösségébe, összejöveteleken szívesen hallgatták költői lelkéből fakadt verseit. Élete utolsó éveit 1966-tól Brennbergbányán töltötte mint plébános. Nagy gondja volt a templom renoválása, Ausztriában és az NSzK-ban is járt ebből a célból. Az összeget, kb. 150 000 Ft-ot össze is gyűjtötte. A munkálatokban segítve érte utol a halál: lezuhant egy létráról. Első pillanatban nem látszott komolynak a baleset, de az agyrázkódás után agyvérzést kapott és 3 hét múlva, jún. 28-án meghalt a soproni kórházban. Júl. 3-án temette püspöke. Szép álma, a templom felújítása azóta megvalósult. De a tevékeny, áldozatos lelkű, igénytelen lelkipásztor ezt már nem érte meg.

Sok ember szívében gyújtotta meg a hit fáklyáját és az öröm tüzét.

P. Bonaventura OP, Graz-Münchgraben

Kérjük munkatársainkat, hogy csak olyan cikkeket küldjenek be, amelyet más lapoknak nem ajánlanak fel közlésre. Szűkös terjedelmünk mellett ui. nincs értelme, hogy olyasmit közöljünk, amihez olvasóink másutt is hozzáférhetnek.

Címváltozás esetén szíveskedjenek mindig régi címüket is közölni! — Végül ellenőrizzék leveleiken bedobás előtt a bélyegmennyiséget, mert az osztrák büntetőportó igen magas.